

การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
BUDDHIST SUBJECTS MANAGEMENT IN SECONDARY SCHOOLS,
AYUTTHAYA DISTRICT, AYUTTHAYA PROVINCE

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

BUDDHIST SUBJECTS MANAGEMENT IN SECONDARY SCHOOLS,
AYUTTHAYA DISTRICT, AYUTTHAYA PROVINCE

PhraPhichit Wijitavamso (Chaochan)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master Of Education
(Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E. 2013

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง “การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ” ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

.....
 (พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ประธานกรรมการ

()

..... กรรมการ

()

..... กรรมการ

()

..... กรรมการ

(ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก)

..... กรรมการ

(พระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร,ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก ประธานกรรมการ
 พระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร,ดร. กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย
 (พระพิชิต วิชิตวิโส (เข่าชาญ))

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัย : พระพิชิต วิชิตวิโส (เขาร่วม)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก พธ.บ.,พธ.ม.,พธ.ด.

: พระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร,ดร. พธ.บ.,กศ.ม.,Ph.D.

วันสำเร็จการศึกษา : ๖ มีนาคม ๒๕๕๗

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. เพื่อศึกษาการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีปัจจัยพื้นฐานต่างกัน ๓. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูและนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๕๓ คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้สถิติทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (t - test)

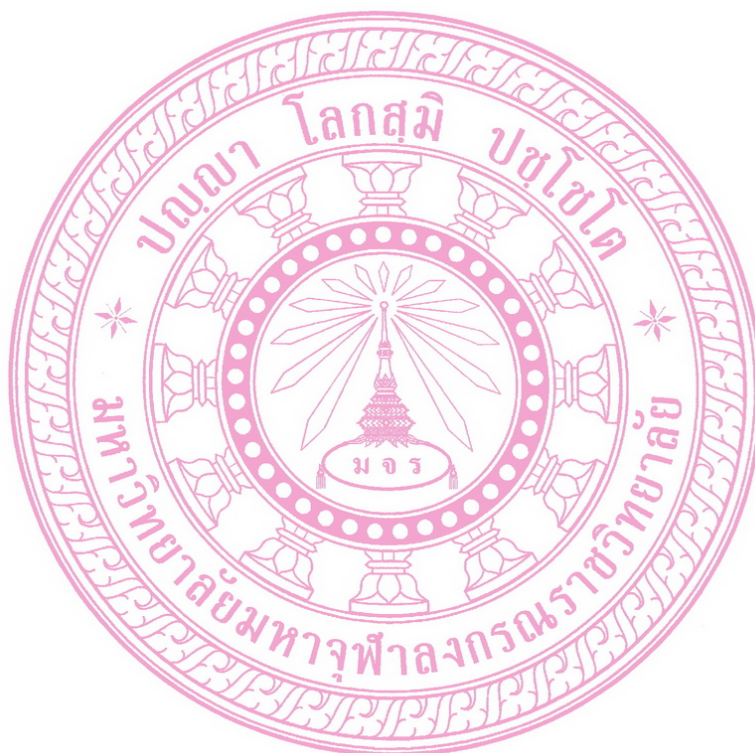
ผลการวิจัย พบว่า

๑) ความคิดเห็นของครูและนักเรียน ที่มีต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๗ และเมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด พบว่า การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านเนื้อหา มากเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๔๖ รองลงมา คือ ด้านการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๒ ด้านสื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๐ ด้านการวัดผลและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๙ ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๖ และด้านกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๖

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของ ครูและนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ความคิดเห็น ของครูและนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียน

มัธยมศึกษา อำเภอรอนศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการบูรณาการเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ควรพัฒนาเนื้อหาสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาสู่กระบวนการปฏิบัติ และควรนำกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละชั้นเรียน ควรพัฒนาการเทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และควรให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริงและนำไปใช้ได้ถูกต้อง

Thesis Title : Buddhist subjects management in secondary schools, Ayutthaya District, Ayutthaya Province

Researcher : PhraPhichit Wijitavamso (Chaochan)

Degree : Master of Arts (Educational Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Asst.Prof.Dr.Somchai Seenok, B.A.,M.A.,Ph.D.(Edu)

: Dr.PrakpaladVeerachonKhemaviro,B.A.,M.A.,Ph.D.
(Psychojogy)

Date of Graduation : 6 March , 2014.

ABSTRACT

The main objectives of this study are : i) to study the Buddhist subjects management in secondary schools, Ayutthaya District, Ayutthaya Province, ii) to compare the opinions of teachers and students on the Buddhist subjects management in secondary schools, Ayutthaya District, Ayutthaya Province, classified by personal factors, and iii) to study the suggestions about the Buddhist subjects management in secondary schools, Ayutthaya District, Ayutthaya Province. The sample of this study consisted of 353 teachers and students in secondary schools, Ayutthaya district, Ayutthaya province, being drawn by simple random sampling technique. Tool used for data collection was a questionnaire which divided into three parts i.e. a profile of respondents, and an open-ended questionnaire. The statistics used in data analysis were frequencies, percentage, mean, standard deviation. And to test the hypothesis, the t – test was employed.

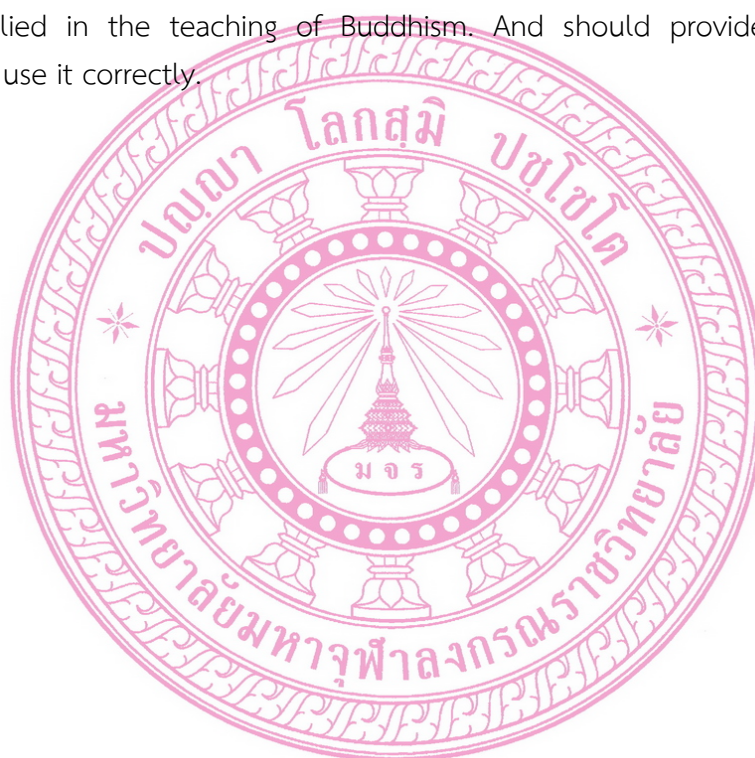
The findings of this research were concluded as follows :

The Buddhist subjects management in secondary schools, Ayutthaya District, Ayutthaya Province, were rated at the high level ($\bar{X} = 4.27$). When having considered in each aspect, it was noticed at the high in all aspects ranging from the most to the least in terms of mean scores, content ($\bar{X} = 4.46$), teaching ($\bar{X} = 4.32$), media teaching ($\bar{X} = 4.30$), Measurement and evaluation ($\bar{X} = 4.19$), Environment for learning and teaching ($\bar{X} = 4.16$), And teaching activities ($\bar{X} = 4.16$)

With regard to the opinions of teachers and students on the Buddhist subjects management in secondary schools, Ayutthaya District, Ayutthaya Province, classified by personal factors, it was found that there was no significant difference of

the opinions of teachers and students on the Buddhist subjects management in secondary schools, Ayutthaya District, Ayutthaya Province, therefore rejecting the formulated hypothesis.

Suggestion is that there should be an integration of course content Buddhism and modern science . Should develop substantive learning principles to the practice. Principles and should be appropriate to the students each class. Should develop techniques to teach Buddhism to be more effective . By using the modern technology applied in the teaching of Buddhism. And should provide students practicing it and use it correctly.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก และพระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร,ดร. ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขมาด้วยดีโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ คณะกรรม ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ เครื่องมือการทำ วิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย พระมหาโชวี ทสสนีโย,ดร. ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระมหาปัญญา ปญญาสิริ / ผู้อำนวยการส่วนประเมินผลการศึกษา สำนักทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระครูพิศาลสรนาท (ดำรงคัจจาร์วิโส) ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผศ.ดร.จำรัฐญ พริกบุญจันทร์ อาจารย์พิเศษประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระราชูปถัมภ์ ดร.สมจิตร ศิริเสนา ผู้รับใบอนุญาต วิทยาลัยเทคโนโลยีพานิชการอยุธยา ที่ได้สละเวลาและให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิทยานิพนธ์ ทำให้งานวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ พระมหากรรช กมพูนโณ ,พระครูปลัดอภิชาติ สุวณฺโณโชโต , พระมหา กฤษณา กิตติโสภโณ ,พระดำรง สิริสาโร ,พระพนมพร คุณวโร , พระสมุห์แสงสุริ อธิภทโท , ผู้บริหาร คณาจารย์เจ้าหน้าที่ เพื่อร่วมงาน ทีมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และท่านที่มีส่วนร่วมที่ไม่ได้ออกนาม ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ที่ช่วยให้คำแนะนำในหลายๆ เรื่องที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัด ให้กระจ่าง จนสามารถทำงานบรรลุเป้าหมาย

อนึ่ง ผู้วิจัยขอขอบคุณ ครูและนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลส่งคืนผู้วิจัย

สุดท้าย ขอขอบพระคุณพระอาจารย์ทุกรูป คณาจารย์ ทุกท่าน เจ้าหน้าที่คณะครุศาสตร์ ที่ได้ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการ และประสบการณ์ และเพื่อนร่วมชั้นเรียน ที่เป็นกำลังใจและให้การช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมา พร้อมด้วย คุณนิภาวรรณ อิททโชติ ที่ให้การสนับสนุนและอุปถัมภ์ ผู้ทำวิจัยเสมอมา คุณความดีและการทำประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็น กตเวทิตาคุณแก่คุณพ่อสง่า คุณแม่รัศมี เขาว์ชาญ ญาติสนิท มิตรสหาย และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระพิชิต วิชิตวิโส (เขาว์ชาญ)

มีนาคม ๒๕๕๗

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๒
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอน	๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาการเรียนการสอน	๑๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนและสื่อการเรียนการสอน	๓๐
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการวัดผลและประเมินผล	๔๖
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๓
๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย	๖๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๖
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	๖๖
๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๖
๓.๓ การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ	๖๗
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	
๔.๑ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๐

	๔.๒	วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาใน ๖ ด้าน ได้แก่ ได้แก่ ๑. ด้านเนื้อหา ๒. ด้านการเรียนการสอน ๓. ด้านกิจกรรม ๔. ด้านสื่อการเรียนการ สอน ๕. ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน และ ๖. ด้านการวัดผล และประเมินผล	๗๒
	๔.๓	วิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบความแตกต่างการบริหารการเรียนการ สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามข้อมูล พื้นฐานที่แตกต่างกัน	๘๐
	๔.๔	วิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๘๔
บทที่ ๕		สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๘๖
	๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๘๖
	๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย	๘๙
	๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๙๙
บรรณานุกรม			๑๐๐
ภาคผนวก			
	ภาคผนวก ก.	หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ	๑๐๖
	ภาคผนวก ข.	ผลของการหาค่า IOC	
	ภาคผนวก ค.	หนังสือขอความอนุเคราะห์ Try-out	
	ภาคผนวก ง.	ผลของการหาค่า Alpha	
	ภาคผนวก จ.	หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม	
	ภาคผนวก ฉ.	แบบสอบถาม	
	ภาคผนวก ช.	ตารางแสดงขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่	
ประวัติผู้วิจัย			

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑.๑	แสดงจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย	๔
๓.๑	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๖
๔.๑	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพทั่วไป	๗๑
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอรอนศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน ๖ ด้าน	๗๓
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอรอนศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านเนื้อหา	๗๔
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอรอนศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเรียนการสอน	๗๕
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอรอนศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านจัดกิจกรรม	๗๖
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอรอนศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสื่อการเรียนการสอน	๗๗
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอรอนศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน	๗๘
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอรอนศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการวัดผลและประเมินผล	๗๙
๔.๙	การเปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอรอนศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๖ ด้าน จำแนกตาม สถานภาพ โดยใช้การทดสอบ t-test Independent Sample	๘๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๐	การเปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอรอนศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๖ ด้าน จำแนกตามเพศ โดยใช้การทดสอบ t-test Independent	๘๑

Sample

๔.๑๑	การเปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๖ ด้านอายุ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance : ANOVA)	๘๒
๔.๑๒	การเปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๖ ด้านโรงเรียน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance : ANOVA)	๘๓
๔.๑๓	ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียน มัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในแต่ละ ด้าน (n=๓๕๓)	๘๔

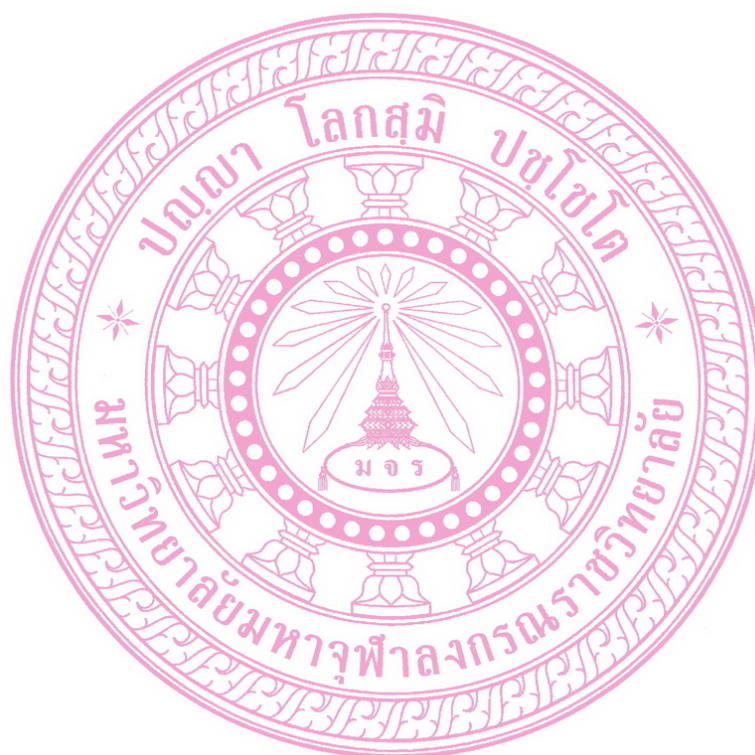
สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

หน้า

๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๖๕

บทที่ ๑ บทนำ

๑. ๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในยุคปัจจุบัน ได้เผชิญกับปัญหาสังคมมากมายอันเนื่องมาจากการเจริญทางด้านของเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ซึ่งส่งผลให้สังคมไทยต้องเกิดปัญหามากมาย ทั้งอบายมุข การเห็นแก่ตัวและพวกพ้องปัญหาสังคมอีกหลายๆ ด้านได้ส่งผลให้เด็กและเยาวชนต้องเข้ามาสัมผัสกับปัญหาของสังคมเหล่านี้ โดยขาดวิจารณญาณในการรับรู้และกลั่นกรองในสิ่งที่เกิดขึ้นภายในสังคม ตลอดจนยังขาดการคอยให้คำปรึกษาและแนะนำจากบุคคลผู้รอบข้างในสังคมความเจริญทั้งหมดดังกล่าวส่งผลให้เยาวชนที่เป็นนักเรียนนั้นมีสภาพจิตใจที่ตกต่ำและขาดคุณภาพชีวิตที่ดี คือ ขาดในด้านของศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทยถูกกลืน และลบลือนหายไปจากสังคมไทย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^๑ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “คนไทยมักเอาความรู้สึกเป็นใหญ่ อยู่กับความรู้สึกมาก เพราะฉะนั้น จะต้องแก้ไข เอาปัญญามาเป็นใหญ่ ใช้ปัญญาให้มาก ต้องพัฒนาให้เป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมทางปัญญาสูงต้องยอมรับตัวเองว่าสังคมไทยนี้อ่อนวัฒนธรรมทางปัญญา เริ่มตั้งแต่ขาดวัฒนธรรมแสงปัญญาเป็นต้นไป จึงต้องเร่งสร้างวัฒนธรรมทางปัญญา รวมทั้งวัฒนธรรมแห่งการแสวงปัญญานั้นขึ้นมา” ซึ่งได้สอดคล้องกับความคิดของ นายวีระ โรจน์พจนรัตน์^๒ ได้กล่าวไว้ว่า “เยาวชนไทยในปัจจุบันต้องเผชิญเติบโตขึ้นท่ามกลางปัญหาสังคมนานัปการ เป็นภาวะจำยอมที่ต้องรับเอาค่านิยม, วัฒนธรรมตามกระแสของโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามความสลับซับซ้อนของพฤติกรรมมนุษย์การดำเนินชีวิตที่เห็นห่างจากการประพฤติปฏิบัติศีลธรรม จริยธรรม พฤติกรรมการแสดงออกและเสรีภาพด้านอื่นๆ ของเด็กและเยาวชนไทยจึงก่อให้เกิดปัญหาตามมา”

จากการดำเนินงานวิจัย การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นั้นพบว่าสถานศึกษาที่อยู่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ยังมีความต้องการพัฒนาและส่งเสริม การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาอีกเป็นจำนวนมาก ดังนั้น

จากความคาดหวังอย่างยิ่งของสังคมหวังให้ การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา หรือในสถานศึกษาต่างๆ จะทำให้นักเรียน นักศึกษา ได้รับการถ่ายทอดวิชาทางพระพุทธศาสนา และจำได้รับการอบรมบ่มนิสัยในเรื่องของกิริยามารยาท ความเคารพอ่อนน้อม และคุณความดีอย่างอื่นจาก ครู ก็จะทำให้เด็กได้รับการกลม่อเกลารจิตใจให้อ่อนโยนมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งขึ้นในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เพราะเห็นแบบอย่างที่ดีจากครูซึ่งท่านก็เป็นทีเคารพของคนที่ไปอยู่แล้ว ทำให้ลดปัญหาทางสังคมต่างๆลงได้ เช่น ปัญหาการก่อการทะเลาะวิวาท ปัญหาการแพร่ระบาดของ

^๑พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต), *กรรมของคนไทย ทำกันไว้เอง*, (นครปฐม : บริษัท จ.เจริญอินเตอร์พรีน (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑.

^๒วีระ โรจน์พจนรัตน์, *สรุปผลการดำเนินงาน โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๐*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

ยาเสพติด ปัญหานักเรียนประพฤติตนไม่เหมาะสมกับวัย ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น ครูจึงต้องรับหน้าที่หลัก ในการสอนวิชา พระพุทธศาสนาและกล่อมเกลาจิตใจของเยาวชนให้เป็นคนดีมีความรู้ คู่กับคุณธรรมเพื่อให้เยาวชนเหล่านี้ได้นำคุณธรรมและความรู้ที่ได้จาก วิชาพระพุทธศาสนา ไปพัฒนา ตนและสังคมรวมทั้งประเทศชาติให้พัฒนาในทางที่ดีและเจริญต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับ การบริหาร การเรียน การสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของ ครูและ นักเรียนที่มีต่อ การบริหารการเรียนการสอน วิชา พระพุทธศาสนา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุง การเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนของ ครูการปรับปรุงในการบริหารการเรียน การสอนวิชาพระพุทธศาสนา ให้มีเป้าหมายสำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้ดีและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ความ คิดเห็นของ ครูและ นักเรียนที่มีต่อ การบริหาร ดีขึ้นและเป็นการกระตุ้นในการ ปรับปรุงการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ให้ดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษา การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียน มัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบ การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียน มัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีปัจจัยพื้นฐานต่างกัน

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑. ๓.๑ การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

๑. ๓.๒ ข้อมูลเปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียน มัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

๑. ๓.๓ ข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจผู้วิจัย ได้มุ่งเน้นเพื่อศึกษา การบริหารการเรียน การสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ใน ๖ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านเนื้อหา
๒. ด้านการเรียนการสอน
๓. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน
๕. ด้านสภาพแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอน
๖. ด้านการวัดผล และประเมินผล

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูสอนกลุ่มสาระวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๓๖๒ คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ จำนวน ๒,๖๖๙ คน ได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างครู นักเรียน จำนวน ๓๕๓ คน ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓ จำนวน ๔ โรงเรียน (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก) รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑.๑ แสดงจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย

โรงเรียน	จำนวนครู/ คน	จำนวน นักเรียน/คน	รวม/คน	กลุ่มตัวอย่าง/ คน
๑. โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย	๑๔๗	๑,๔๓๙	๑,๕๘๖	๑๘๕
๒. โรงเรียนอยุธยาอนุสรณ์	๖๘	๖๑๑	๖๗๙	๗๙
๓. โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์	๑๓๐	๕๗๐	๗๐๐	๘๒
๔. โรงเรียนปากกรานพิทยา	๑๗	๔๙	๖๖	๗
รวม	๓๖๒	๒,๖๖๙	๓,๐๓๑	๓๕๓

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ จำนวน ๔ โรงเรียน คือ

- ๑) โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย
- ๒) โรงเรียนอยุธยาอนุสรณ์
- ๓) โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์
- ๔) โรงเรียนปากกรานพิทยา

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ถึง วันที่ ๓๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗ รวมเป็นระยะเวลา ๘ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ครูและนักเรียนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ครูและนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ครูและนักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ครูและนักเรียนที่สังกัดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำทรัพยากรการบริหาร (Administrative resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเรียนการสอน หมายถึง รูปแบบ หรือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน

การสอน หมายถึง การใช้เทคนิค ความรู้ ความสามารถในการวางแผนการสอน การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งความสามารถสอดแทรกการฝึกสมาธิ เพื่อพัฒนาจิตใจของนักเรียนตลอดถึงสามารถสร้างบรรยากาศ พร้อมทั้งสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนศีลธรรมได้เป็นอย่างดี

วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง วิชาที่สอนเกี่ยวกับคุณของพระรัตนตรัยและพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า รวมทั้งหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา และสอนให้ตระหนักในการละเว้นจากความชั่ว ทำความดี และทำจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใส ซึ่งได้จัดไว้ในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

ครู หมายถึง ครูผู้สอน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นักเรียน หมายถึง นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความคิดเห็น หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกทางด้านความคิด ความรู้สึก
เนื้อหา หมายถึง เนื้อหาสาระการเรียนการสอนในรายวิชาพระ พุทธศาสนา
กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมในด้านต่างๆเช่น ด้านค้นคว้าอภิปราย
 ด้านการสาธิต ด้านการจัดนิทรรศการ เป็นต้น

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สื่อการเรียนรู้รวมถึงเครื่องมือช่วยในการส่งเสริมการ
 จัดการกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

สภาพแวดล้อม หมายถึง อาคาร สถานที่ที่ใช้ในการ จัดการ เรียนการ สอน รวมถึง
 บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอนของผู้สอนและนักเรียน

การวัดและประเมินผล หมายถึง เนื้อหา และลักษณะการออกข้อสอบ เกณฑ์การ
 ตัดสินแต่ละระดับ และการรายงานผลการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบ การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียน
 มัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบข้อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียน ที่มีต่อการบริหารการ
 เรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด
 พระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๓ ทำให้ทราบข้อเสนอแนะแนวทาง การบริหาร การเรียนการสอนวิชา
 พระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งหัวข้อเรื่อง ดังนี้

๒. ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอน
๒. ๒ แนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาการเรียนการสอน
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนและสื่อการเรียนการสอน
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการวัดผลและประเมินผล
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการศึกษา

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอน

๒.๑.๑ พัฒนาการของหลักสูตรการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธศาสนา^๑

สำหรับพัฒนาการจัดการจัดการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธศาสนา เข้าไปดำเนินการสอนในหลักสูตรการศึกษาของชาติในอดีตนั้น พบว่ามีการดำเนินการดังต่อไปนี้

เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๔๕ กระทรวงธรรมการได้กำหนดให้มี “วิชาจริยวิทยา” เป็นครั้งแรกในหลักสูตรทุกชั้น โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก เพื่อกลุ่มเกลานิสัยใจคอของกุลบุตรกุลธิดาในสมัยนั้น และได้ถือเป็นนโยบาย ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกกับวิชานี้มาตลอด จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทยมาเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ได้มีการปรับปรุงหลักสูตร วิชาจริยวิทยาก็มีส่วนต้องปรับปรุงตามไปด้วย โดยขยายออกไปเป็นหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม เนื้อหาของวิชาศาสนาและจริยธรรมจะมีลักษณะเป็นจริยธรรมสากลมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประชาชน อย่างไรก็ตามการปรับปรุงหลักสูตรในห้วงเวลาต่อมาที่หันกลับมาให้ความสำคัญ โดยเพิ่มเนื้อหาสาระของศาสนาและจริยธรรมนี้ขึ้นอีก เนื่องจากเยาวชนมีปัญหาด้านศีลธรรมมากขึ้น

ในการประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ วิชาศีลธรรมถูกบูรณาการอยู่ในวิชาบังคับและวิชาเลือก ต่อมากระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศเพิ่มเติมเนื้อหาในหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา โดยประกาศให้ใช้ในปีการศึกษา ๒๕๒๖ สำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา ๒๕๒๗ ประกาศเพิ่มเติมเพิ่มรายวิชาเลือก ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ต่อมากระทรวงศึกษาธิการมีคำสั่งที่ วก ๑๑๙๓/๒๕๓๔ เรื่อง ปรับปรุงอธิบายในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ส่วนที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ให้โรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน

^๑พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การจัดการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธศาสนา, หน้า ๗.

ตามเนื้อหาที่ปรับปรุงใหม่พร้อมกันทุกชั้น ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๓๕ สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปจัดการเรียนการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๒ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๓๕ ส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ - ๖ ให้จัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาที่ปรับปรุงปีการศึกษาถัดไป ปีละ ๑ ชั้นตามลำดับ ซึ่งจะครบทุกชั้นในปีการศึกษา ๒๕๓๙ โดยสอดคล้องกับคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ วก ๖๑๑/๒๕๓๓ เรื่อง ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

การปรับปรุงหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) กระทรวงศึกษาธิการได้เห็นชอบให้กรมวิชาการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรทุกระดับ และมีคำสั่งให้โรงเรียนร่วมพัฒนาหลักสูตรทุกระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นำหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ ให้ใช้เป็นการนำร่องก่อนในปีการศึกษา ๒๕๓๓ ทุกชั้น และให้โรงเรียนทั่วประเทศใช้ในปีการศึกษา ๒๕๓๔ โดยมีผลบังคับใช้ปีละชั้นในแต่ละระดับตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก ๖๑๑ และ ๖๑๒ และ ๖๑๓/๒๕๓๓ นั้น หลังจากที่หลักสูตรได้นำไปใช้ชั่วระยะหนึ่งแล้ว ได้มีคำถาม ข้อเสนอจากองค์กรบุคคลที่หวังดีต่อพระพุทธศาสนาว่า การปรับปรุงหลักสูตรครั้งนี้ ได้ตัดทอนวิชาพระพุทธศาสนาให้น้อยลงไปทั้งคาบวิชา และเนื้อหา กรมวิชาการจึงขอความเห็นชอบกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

๑. ระดับประถมศึกษา

เพิ่มเนื้อหาสาระและเวลาเรียน ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ดังนี้

- กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สพข.) ปรับหน่วยย่อยที่ ๓ ของหน่วยที่ ๔ จาก “ศาสนาในประเทศไทย” เป็น “พระพุทธศาสนา” กำหนดให้เรียน ๖๐ คาบ ตลอดปีทุกชั้น
- กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (สสน.) ให้เปลี่ยนคำว่า “จริยศึกษา” เป็น “พระพุทธศาสนา” (ภาคศีลธรรม) และกำหนดให้เรียน ๑๘๐ คาบ ตลอดปีทุกชั้น

๒. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

- เพิ่มวิชา “พระพุทธศาสนา” เพิ่มวิชาเลือกเสรีกลุ่มสังคมศึกษา กำหนดให้เรียน ๒ คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน ได้ ๑ หน่วยการเรียนรู้ รวม ๘๐ คาบ/ปี ทั้งยังกำหนดให้นักเรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกคนต้องเรียน

๓. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

- เพิ่มคาบเวลาเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็น ๒ คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน และปรับปรุงเนื้อหาพระพุทธศาสนาใหม่ให้สอดคล้องกับคาบที่เพิ่มขึ้น ยังกำหนดให้นักเรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกคนต้องเรียน

ซึ่งหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาดังกล่าวได้มีการใช้มาจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๐ แม้ว่าเวลาที่ใช้หลักสูตรดังกล่าว ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังคงพบว่า วิชาพระพุทธศาสนา ยังเป็นวิชาที่มีความไม่ชัดเจนในเรื่องของความน่าสนใจ เหตุเพราะโรงเรียนต่างๆ มักจะไม่ใส่ใจกับการสอนวิชาการทางพระพุทธศาสนามากนัก ต่อมาเมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ ขึ้นโดยในสาระของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีการจัดทำพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการศึกษาขึ้น ซึ่งก็ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ทำให้มีการปรับปรุงหลักสูตร

การศึกษาของชาติขึ้น ซึ่งวิชาพระพุทธศาสนาก็มีนัยที่จะต้องมีการปรับปรุงเช่นกัน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เนื้อหาวิชาการทางพระพุทธศาสนานั้น มีความชัดเจนและทันสมัยเหมาะสมกับยุคของการเปลี่ยนแปลง โดยมีพัฒนาการการจัดทำหลักสูตรพระพุทธศาสนา ดังนี้

วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๔๒ กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก ๑๖๖/๒๕๔๔ เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และเป็นคนไทย ได้กำหนดจุดมุ่งหมายข้อ ๑ ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ๑๒ ปี หรือมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกรมวิชาการได้มีหนังสือลงวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๔๕ กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ในส่วนที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น สถานศึกษาควรจัดให้ผู้เรียนที่นับถือศาสนาพุทธ ได้เรียนรู้ประมาณ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพื่อเน้นความเป็นคนดี โดยมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

๒.๑.๒ บทบาทของครูและนักเรียนในกรอบสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ในสถานการณ์ทั่วไป มักจะประกอบด้วยบุคคลผู้เกี่ยวข้อง ๒ กลุ่ม คือ ผู้สอนและผู้เรียน สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ ผู้สอนจะต้องทำการศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้น กำหนดผลการเรียนรู้ เนื้อหาสาระที่จะนำไปสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนและไปกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือวิธีการเรียนรู้และลักษณะรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน บทบาทที่สำคัญของครูจึงต้องนำจิตวิทยาการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดผลมากที่สุด สำหรับการออกแบบกิจกรรมที่จะใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้น ครูผู้สอนจึงต้องควรคำนึงถึงองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียน เช่น

๑. ครูควรมีการสำรวจประสบการณ์ การเรียนรู้ของผู้เรียนว่าผู้เรียนแต่ละคนจะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้มากน้อยแค่ไหน อย่างไร ต้องให้โอกาสกับผู้เรียนได้ใช้กระบวนการสืบเสาะแสวงหาความรู้ที่ค้นพบด้วยตนเองมากน้อยเพียงใด การค้นพบความรู้ด้วยตนเองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอันจะทำให้ผู้เรียนมีความภูมิใจต่อตัวผู้เรียนเองเป็นอย่างมาก

๒. ครูควรใช้การบูรณาการ ซึ่งเป็นการนำกระบวนการที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนการสำรวจประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน อันรวมไปถึงสถานการณ์ เงื่อนไขการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่จะให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เป็นการบูรณาการความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิม และพร้อมที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ สร้างสรรค์และแก้ไขปัญหาต่อไป

๓. ครูจะต้องมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมทั้งในด้านความรู้ ความคิด ทักษะ เจตคติ และค่านิยม เพื่อประยุกต์ใช้ในการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้นั้น ผู้เรียนควรมีโอกาสได้ฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ระบุหรือคาดหวังไว้ ส่วนประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดนั้น ควรเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการที่จะได้ฝึกปฏิบัติและมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างไร ประสบการณ์

ของการเรียนรู้ที่จักต้องอยู่ในขอบข่ายความสามารถของผู้เรียน ประสบการณ์การเรียนรู้ ควรมีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งอาจจะนำไปสู่การบรรลุผลการเรียนรู้ข้อเดียวกัน ในขณะที่เดียวกัน ประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเดียว อาจจะนำไปสู่การบรรลุผลการเรียนรู้หลายอย่างก็ได้ การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ ควรเป็นส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงออกโดยไม่มีความรู้สึกว่าตนกำลังถูกบังคับให้ทำ เพราะถ้ามีการบังคับจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้น้อย

๔. ครูควรจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน โดยมีความเชื่อว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้สูงสุดตามศักยภาพ

๕. ครูต้องคอยเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนควรจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากความไม่รู้ เป็นรู้และรู้จริง จากทำไม่ได้ ทำไม่เป็นนั้นเปลี่ยนมา ทำได้ ทำเป็น จากไม่ชอบ เปลี่ยนมาเป็นชอบ คือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ครูต้องมองผู้เรียนว่ามีภูมิรู้และภูมิธรรมอยู่ในระดับหนึ่ง ครูจะให้หลักการของศาสตร์ที่จะสอนเท่าที่จำเป็น ให้เพียงวิธีการเรียนรู้ แต่ต้องพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเองให้มากที่สุด หรือที่เรียกว่าเรียนจากสมาธิและพิจารณาตน (Self Learning) คือเรียนไปประเมินผลการปฏิบัติของตนเอง ปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อยๆ รู้รอบ รู้ลึกและรู้แจ้งในที่สุด

๖. ครูต้องทบทวนบทบาทของตนเองใหม่ว่าตน คือ ผู้ที่ให้องค์คุณของกัลยาณมิตร ๗ ประการ คือ

- ๖.๑ วางตนในฐานะผู้ที่ศิษย์ไว้วางใจ
- ๖.๒ วางตนให้น่าเคารพ
- ๖.๓ วางตนในฐานะผู้ทรงคุณความรู้
- ๖.๔ วางตนในฐานะเป็นที่ปรึกษาที่ดี
- ๖.๕ วางตนในฐานะผู้ฟังที่ดี ฟังทั้งคำพูดและความรู้สึกของศิษย์
- ๖.๖ วางตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ

๗. ครูจะต้องรู้จักเด็กเป็นรายกลุ่ม เป็นรายบุคคลและมองว่า ผู้เรียนทุกคนมีโอกาที่จะเป็นอัจฉริยะได้อย่างน้อย ๘ ด้าน คือ ด้านเหตุผล ภาษา ศิลปะ การสัมผัส ดนตรี มนุษย์สัมพันธ์ การเข้าใจตนเองหรือเข้าใจในชีวิต เข้าใจในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือที่เรียกว่า อัจฉริยภาพในเชิงพหุปัญญา (Multiple Intelligences) ของโฮเวิร์ดการ์ดเนอร์^๒

๘. ครูต้องพร้อมให้ความรัก และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แก่ลูกศิษย์ ครูต้องเปลี่ยนหน้าที่จากผู้สอนเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ ให้เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่อัจฉริยภาพทั้ง ๘ ด้านของเด็กแต่ละคน

๙. การจัดการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ ครูจะต้องเน้นและให้ความสำคัญกับผู้เรียนควบคู่ไปกับธรรมชาติของวิชา ครูจะต้องรู้จักนักเรียน ให้นักเรียนรู้หลักการ วิธีการเรียนรู้และคุณธรรมที่จะเกิดตามธรรมชาติของวิชา

^๒Howard Gardner, *Frames of Mind : The Theory of Multiple Intelligences*, (New York : Basic Book), 1985.

๑๐. ครูควรจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่ใช้คุณธรรมนำความรู้ บูรณาการคุณธรรมในการจัดประสบการณ์ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ โดยถือว่าครูทุกคนมีหน้าที่พัฒนาผู้เรียนให้ประพฤติตนยึดหลักธรรมและพัฒนาคนให้มีค่านิยมอันพึงประสงค์

แฮร์ริสและเบล (Harris and Bell) ได้เสนอทฤษฎีจำแนกบทบาทของผู้สอนในการพัฒนาผู้เรียนหรือเยาวชนไว้ ๔ ประเภท โดยอาศัยการเปรียบเทียบกับวงดุริยางค์ คือ

๑. บทบาทผู้สอนในฐานะผู้แสดง (performer) โดยปกติผู้สอนมักถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เยาวชนพัฒนาเชิงปัญญาโดยการบรรยาย ผู้สอนจึงมีฐานะเหมือนผู้แสดงต่อหน้าผู้ชม คือ ต้องมีสไตล์การสอนที่ดึงดูดความสนใจได้เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน จัดสภาพแวดล้อมหรือฉากภายในห้องเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น

๒. บทบาทผู้สอนในฐานะผู้ประพันธ์ (composer) ในบทบาทนี้ ผู้สอนพัฒนาประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่ไม่สามารถเตรียมการล่วงหน้าได้ จึงต้องมีการออกแบบ จัดอุปกรณ์ หนังสือ ตำรา ฯลฯ ตั้งแต่บทเรียนจนถึงการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยการสอน รวมถึงการวางวัตถุประสงค์ เลือกวิธีการสอน สาระการสอนจนถึงการวัดและประเมินผล การบันทึกการสอน กำหนดความรับผิดชอบและบทบาทของผู้เรียน ซึ่งผู้สอนต้องมีความสามารถในการประมวลให้ได้เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ เช่นเดียวกับการประพันธ์เพลง นั่นเอง

๓. บทบาทผู้สอนในฐานะวิทยากร (conductor) บทบาทนี้ สำคัญมากต่ออนาคตของผู้เรียน กล่าวคือ ผู้สอนเสนอวิธีการค้นคว้าหาความรู้ให้แก่ผู้เรียน เป็นการนำทางให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและแก้ปัญหาต่างๆ ได้เอง ในลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) ในบทบาทนี้ผู้สอนต้องมีความรู้รอบ รู้จักสหสาขาวิชา เป็นผู้ให้คำปรึกษาและแนะแนว

๔. บทบาทผู้สอนในฐานะผู้วิเคราะห์ (analyzer) ในบทบาทนี้ ผู้สอนเป็นผู้วัดและประเมินความก้าวหน้าของพัฒนาการในด้านต่างๆ ของผู้เรียน ให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะๆ ทั้งการประเมินรูป (formative evaluation) และการประเมินรวม (summative evaluation) การให้คะแนนและการรับรองความสามารถของผู้เรียนในลักษณะการบ่งชี้สัมฤทธิ์ผลด้านต่างๆ ของผู้เรียน ทั้งโดยทางการและส่วนตัว^๓

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต) กล่าวว่า ในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ตามพุทธวิธีนั้น บทบาทของครูสำคัญมาก บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ให้ทำเอง ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชาและจรณะ (วิชาจรณะสมปนโน) วิชา คือ ความรู้ดี จรณะ คือ ความประพฤติดี บทบาทสำคัญของครูมี ๔ คำ คือ สอนให้จำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้สัมผัส ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ตุมเหติ กิจจํ อาตบปิ อุกขาตาโร ตถาคตา การลงมือปฏิบัติเป็นหน้าที่ของท่านทั้งหลาย พระตถาคตเป็นผู้บอกวิธีการ”

^๓Harris and Bell อ้างถึงใน พรชูลี อาชวอำรุง และคณะ, รายงานฉบับย่อโครงการศึกษาวิจัย การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗.

ความศรัทธาเป็นรุ่งอรุณแห่งการศึกษา เมื่อจิตอ่อนโยน มีศรัทธาร่วมที่จะพัฒนาไปตามลำดับ ๗ ขั้นดังนี้^๕

๑. มีศรัทธาเข้าไปหาครู
๒. ศึกษาคำสอนของท่าน
๓. จดจำเรื่องที่ศึกษา
๔. พิจารณาความหมายของคำที่จดจำมา
๕. เกิดความเข้าใจเพราะเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นระบบ
๖. เกิดฉันทะ คือความพอใจ การศึกษาต้องสร้างฉันทะนี้ให้ได้
๗. อุตสาหะ คือรับไปปฏิบัติ

ลำดับขั้นทั้ง ๗ นี้เป็นการศึกษาเพื่อชีวิต อาจลดชั้นลงเหลือสามขั้นใหญ่ ดังนี้
ขั้นแรก รับฟังและจดจำข้อมูลที่ได้จากผู้อื่น (ลำดับที่ ๑-๓)

ขั้นที่สอง คือการที่เราปฏิบัติต่อบุคคลอื่น (ลำดับที่ ๔-๕) นั่นคือพิจารณาอย่างถี่ถ้วน การที่เราคิด คือเราเป็นฝ่ายกระทำต่อข้อมูลนั้น โดยจับพลิกคว่ำพลิกหงาย มีปฏิกิริยา (Reaction) คือกระทำต่อข้อมูลที่ได้รับ

ขั้นที่สาม คือเกิดเจตคติต่อเรื่องนั้นว่าดีหรือเลว ถ้าเห็นว่าดีก็มีฉันทะ คือพอใจที่จะทำตามและอุตสาหะ พยายามจนเกิดทักษะ (ลำดับที่ ๖-๗)

ธนู ศรีทองและคณะ กล่าวว่าด้านการเรียนการสอน ควรดำเนินการให้มีระบบ การเตรียมการเรียนการสอน การกำหนดช่วงเวลา เวลาการเปิด ภาคเรียนและให้มีผลบังคับใช้ชัดเจนเป็นเอกภาพทั่วประเทศ การกำหนดชั่วโมงหรือกำหนดจำนวนชั่วโมงหรือสัปดาห์ในการเรียน การกำหนดวิธีการสอนให้หลากหลาย การกำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิ์เข้าสอบในด้านจำนวนเวลาเรียน เป็นต้น ควรดำเนินการให้มีการวัดผลประเมินผล ให้ครอบคลุมทั้งพฤติกรรมด้านจิตใจและด้านปัญญา โดยอาจประยุกต์หลักภาวิต ๔ เป็นเกณฑ์ในการวัดผลประเมินผล ควรดำเนินการให้มีระบบและรูปแบบการให้คำปรึกษา และแนะแนว การศึกษาที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ควรดำเนินการสร้างระบบประเมินประสิทธิภาพการสอนของครู^๕

สรุปได้ว่า ครูมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้และพัฒนาตนเอง ในบรรยากาศและสถานการณ์ที่ครูจัดให้ผู้เรียนได้คิดเอง ปฏิบัติเองและนำไปสู่การสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างพึงพอใจ การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม จะช่วยให้ครูมีข้อมูลที่สำคัญในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่

^๕ พระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต), **ขอบฟ้าแห่งความรู้**, อ่างในกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๙.

^๕ ธนู ศรีทองและคณะ, **การศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๑, พุทธจักรโลก** ธรรมเียนดับเข็ญได้ด้วยศาสนา, ปีที่ ๖๓ ฉบับที่ ๑๐, (ตุลาคม ๒๕๕๒): หน้า ๕๑.

^๕ สนิท ศรีสำแดง, **พระพุทธศาสนากับการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒๕.

เหมาะสม สนองตอบความต้องการ ความถนัด ความสนใจและวิธีการหรือลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียน
แต่ละคน และบทบาทสำคัญยิ่ง คือ ครูเป็นแบบอย่างที่ดีในทุกด้าน

๒.๑.๓ บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้สาระพุทธศาสนา

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุดหรือเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่
เอาชีวิตจริงและเงื่อนไขการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ผู้เรียนมีอิสรภาพได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาเต็ม
ศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ทั้งจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ผู้เรียนได้รับการพัฒนา
แบบองค์รวม ได้รับการฝึกให้มีศักยภาพในการสร้างรูปแบบการคิด ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมการ
เรียนรู้ได้ถูกต้องแม่นยำ ตามธรรมชาติของวิชาด้วยความรู้สึกที่ตึงมั่นอันเป็นการสร้างบุคลิกภาพที่ดี
คิดอย่างมีระบบและวิจารณ์ญาณ อยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข เรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นบุคคล
แห่งการเรียนรู้ สำหรับบทบาทหน้าที่สำคัญของผู้เรียน ได้แก่

๑. ตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทของตนเอง ที่จะเป็นผู้ครองกิจกรรมและร่วม
ประเมินผลการเรียนตลอดมาและถ้าเป็นคนร่วมออกแบบการเรียนรู้ด้วยก็ยิ่งสมบูรณ์แบบมากขึ้น
๒. มีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ด้วย
ตนเอง จากการใช้ปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยน วิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น
๓. ต้องรู้หลักความจริง หลักการ เหตุผล กฎเกณฑ์ กฎธรรมะและหลักการที่จะทำให้
เกิดผล
๔. รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้จักประโยชน์ที่คนต้องการ รู้ผลที่เกิดจากเหตุ รู้ผลที่
เกิดขึ้นจากการกระทำ
๕. รู้ว่าตนเองนั้นมีฐานะ ภาวะ เพศ ความรู้ความสามารถและคุณธรรม ขณะนี้เป็น
อย่างไร และประพฤตินี้ให้เหมาะสมต่อสถานการณ์สิ่งแวดล้อม รู้จักปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น
๖. รู้ความพอดีด้านต่างๆ เช่น การใช้จ่ายทรัพย์ การบริโภคอาหารและการกระทำต่างๆ
๗. รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่จะต้องประกอบกิจกรรมในหน้าที่การงาน
เช่น การตรงต่อเวลาและเหมาะสมกับเวลา
๘. รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคลว่า เขามีความสามารถและคุณธรรมอย่างไร ใครยิ่ง
หย่อนกว่ากัน การปฏิบัติต่อบุคคลนั้นว่าควรคบหรือไม่ จะตำหนิ ยกย่อง แนะนำสั่งสอน อย่างไร
๙. มีศรัทธา มีความสะอาดต่อบาป มีความกลัวต่อบาป มีความเพียร มีสติ มีจิตใจมั่นคง
และมีปัญญา
๑๐. รู้ว่าจะปรึกษาสิ่งใดกับใคร ต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น
๑๑. ไม่คิด ไม่พูดและไม่ทำสิ่งใดที่เป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
๑๒. มีความเห็นชอบว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
๑๓. ให้ทานด้วยความบริสุทธิ์ใจ คือ เอื้อเฟื้อตามกำลังความสามารถ โดยไม่หวัง
ผลตอบแทน

โดยสรุปก็คือ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดในสาระพระพุทธศาสนา ไม่ใช่วิธีการเรียนรู้โดยวิธีการหนึ่ง แต่เป็นกระบวนทัศน์ในการจัดการเรียนรู้ (Learning Paradigm) ซึ่งเอื้อให้ผู้เรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเอง โดยใช้ทักษะการจัดการที่มีประสิทธิภาพทั้งของครูและผู้เรียน

๒.๑.๔ การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตามแนวหลักสูตรของการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อม เป็นองค์ประกอบทางการศึกษา ทางโรงเรียนจึงจำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน นอกโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา โดยสร้างบรรยากาศของการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่จะทำให้การเรียนการสอนเป็นที่น่าสนใจ โดยธรรมชาติมนุษย์มีความเบื่อหน่ายต่อความจำเจ ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมจึงจำเป็นต่อการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นการจัดในชั้นเรียน การจัดที่นั่ง การนำนักเรียนออกไปเรียนนอกพื้นที่ การจัดป้ายนิเทศและสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ให้มีรูปแบบที่หลากหลาย ย่อมช่วยให้การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่ทันสมัย น่าสนใจในการศึกษาเรียนรู้

ในระดับมัธยมศึกษา มีบรรยากาศที่แตกต่างจากระดับอนุบาล ระดับประถมและมัธยมต้น โดยสภาพห้องเรียนไม่จำเป็นต้องมีสีสดใสดูตา แต่มีความเรียบง่าย สะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ ในประเด็นต่อไปนี้ ภายในโรงเรียนเป็นแห่งแรกที่จะต้องให้ความสนใจ เพราะเปรียบเสมือนบ้านเรือน อันเป็นรูปร่างภายนอกที่แลเห็นจากที่ไกล ที่จะต้องตกแต่งให้สวยงามเป็นสถานที่ที่น่าเข้ามาสัมผัส จึงจะต้องมีการวางแผนให้ดี

๑. ภายในโรงเรียนมีพระพุทธรูป ประดิษฐานเด่นเป็นสง่า ภายในโรงเรียน เพื่อเป็นที่สักการบูชาของครู นักเรียนและบุคคลที่ผ่านไปผ่านมา
๒. ภายในโรงเรียนมีห้องประชุม ห้องจริยศึกษา ห้องปฏิบัติธรรมในการฝึกอบรมสมาธิกรรมฐาน
๓. ถ้าสถานที่ของโรงเรียนกว้าง มีรั้วไม้ ที่อำนวยความสะดวกพอสมควร ครูอาจพานักเรียนเปลี่ยนบรรยากาศ โดยพานักเรียนไปนั่งเรียนที่สนามใต้ร่มไม้ ท่ามกลาง ธรรมชาติที่มีความสงบเพียงพอ

๔. ถ้าโรงเรียนอยู่ใกล้วัด มีวิหารที่กว้างขวางพอ ครูอาจพานักเรียนไปเรียนที่โบสถ์ วิหารหรือศาลาการเปรียญ รวมไปถึงพานักเรียน เรียนรู้และเข้าใจในความเป็นมาของวัดบ้าง พระไตรปิฎกบ้าง เพราะวัดเป็นแหล่งให้ความรู้เป็นอย่างดี ทั้งเนื้อหาของหลักธรรมและศิลปกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๕. ในช่วงเวลาเช้า ขณะเช้าแถวมีการนิมนต์พระมาให้โอบาที่อยู่เสมอภายในห้องเรียน เปรียบเสมือนภายในบ้านเรือนที่จะต้องจัดสิ่งของต่างๆ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม

๑. ควรจัดโต๊ะเรียนใหม่ ให้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จากการนั่งเรียงแถว ก็เปลี่ยนเป็นรูปตัว U บ้าง ตัว V บ้าง ครึ่งวงกลมบ้าง
๒. ควรจัดให้มีหิ้งบูชาหรือภาพพระพุทธรูปภายในห้องเรียน
๓. ภายในห้องเรียน ควรมีกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ทุกวันศุกร์
๔. มีการจัดกลุ่มธรรม เช่น กลุ่มมรรคมืองค์แปด, กลุ่มพรหมวิหารสี่ เป็นต้น

ภายนอกโรงเรียน เป็นโลกกว้างที่จะต้องศึกษาอย่างถูกวิธี โดยมีครูเป็นผู้แนะนำสิ่งต่างๆ ให้นักเรียนทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ กิจกรรม วิถีชีวิตของท้องถิ่นรวมไปถึงการดำรงชีพของชุมชน และยังมีการสอนหลักธรรม โดยอาศัยธรรมชาติเป็นสื่อในการเรียนรู้

๒.๑.๕ สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน โรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๒ โดยมีสาระสำคัญ คือ

มาตรฐานการปฏิบัติงานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๒ แบ่งออกเป็น ๒ ด้าน คือ แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการปฏิบัติงานและเกณฑ์มาตรฐานด้านปริมาณของ โรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งแนวทางการประเมินด้านคุณภาพนั้น จะนำไปใช้ประเมินมาตรฐานการปฏิบัติงานที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนเกณฑ์มาตรฐานด้านปริมาณนั้น นำเสนอไว้เพื่อให้โรงเรียนได้ทราบถึงเกณฑ์การจัดสรรต่างๆ ที่ควรจะเป็น โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญครอบคลุมกลไกการบริหารโรงเรียนทั้ง ๔ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๒ ตามขอบข่ายและภารกิจการบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ประกอบด้วยเรื่องต่างๆ ดังนี้

๑. งานแผนงานและประกันคุณภาพ
๒. งานวิชาการ
๓. งานกิจการนักเรียน
๔. งานบุคคล
๕. งานธุรการ
๖. งานการเงินและพัสดุ
๗. งานบริการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
๘. งานชุมชนและภาคีเครือข่าย ๑

ในแต่ละเรื่องมีแนวทางการประเมินและการให้ระดับมาตรฐานการปฏิบัติงานตั้งแต่ ๑ - ๕ และถือเกณฑ์ระดับ ๓ เป็นมาตรฐานกลาง^๖

๒.๑.๖ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวว่า การส่งเสริมจริยธรรม ในสถานศึกษา มิใช่กิจกรรมที่จัดขึ้นในหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียน แต่หากควรปลูกฝังจริยธรรม การสั่งสอน ฝึกฝนอบรมบ่มนิสัยทั้งที่บ้าน โรงเรียน และวัด การแก้ปัญหาให้นักเรียนมีจริยธรรม ปลูกจิตสำนึกในความประพฤติปฏิบัติดีมีคุณธรรม จริยธรรม ทุกฝ่ายต้องสำนึกบทบาทของตนและปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุด การวางแผนงาน การตั้งคณะกรรมการจริยธรรมการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การเข้าค่ายจริยธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดีของครู และผู้ปกครองสังคม ที่ทางโรงเรียนและหน่วยงาน

^๖สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, มาตรฐานการปฏิบัติงานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพฯมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๑ - ๒.

ที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนส่งเสริมทางด้านจริยธรรมของนักเรียนมีชีวิตที่สงบสุขตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร^๗

๒.๑.๗ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอแนวทางของโรงเรียนในการส่งเสริมศีลธรรมและจริยธรรมเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี มีความสุข คือ

๑. ครูต้องเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อเพื่อนครูและต่อนักเรียน ทักทายกันด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส

๒. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมหน้าเสาธงโดยการวางรากฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน และมีการทำกิจกรรมแบบแนวพุทธ เช่น การสอนไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นต้น

๓. จัดกิจกรรมให้นักเรียนสวดมนต์ไหว้พระในวันธรรมสวนะ เพื่อให้ให้นักเรียนมีสมาธิ นักเรียนจะซึมซับและสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมจากความแข็งกระด้างเป็นความอ่อนโยนมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อน เป็นกัลยาณมิตรต่อครูและนักเรียน

๔. โรงเรียนต้องหากระบวนการต่างๆ ที่ทำให้เด็กเป็นคนดี เช่น จัดให้มีกิจกรรมทำบุญใส่บาตรทุกวันพระ โดยเชิญพ่อแม่ ผู้ปกครองและชาวบ้านใกล้เคียงมาทำบุญด้วย

๕. ควรพิจารณาความเหมาะสมในด้านคุณวุฒิและวัยวุฒิของครูผู้สอนคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา ให้มีความน่าเชื่อถือ และเป็นที่เคารพของนักเรียน

๖. กระบวนการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้เรียนนั้น ต้องปลูกฝังพื้นฐานตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษา ถ้าได้รับการปลูกฝังที่ถูกต้อง ฟูพื้นฐานดี และนักเรียนซึมซับแล้ว ถึงแม้ว่านักเรียนจะไปเรียนในระดับอุดมศึกษา ความมีคุณธรรม จริยธรรมก็ยังอยู่กับผู้เรียน แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วง คือ สภาวะแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก เช่น ถ้านักเรียนทำความดีแล้ว พ่อแม่ ผู้ปกครองหรือครูไม่เห็นความสำคัญหรือไม่ให้การสนับสนุนส่งเสริมเด็กก็จะเกิดความท้อแท้และไม่อยากทำความดีอีกต่อไป

๗. การเรียนวิชาพระพุทธศาสนา จะต้องทำให้ผู้เรียนมีความซาบซึ้งและสามารถนำหลักธรรมไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตของเขาได้ การประยุกต์ใช้เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาของเด็ก เป็นเรื่องที่น่าหนักใจสำหรับครูผู้สอนมากกว่าจะมีกระบวนการอย่างไรและวิธีการของครูเป็นอย่างไร จะจัดกลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างไรที่จะทำให้รู้สึกว่าเป็นไปถูกใจกับเรื่องของเด็กและแก้ปัญหาของเขาได้ ทำให้การเรียนวิชาการพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่น่าสนใจและมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของเด็ก เด็กอยากไปวัดโดยไม่รู้สึกลัวถูกบังคับแต่ไปด้วยความเต็มใจ

๘. กระทรวงศึกษาธิการ ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องโดยจัดทำนโยบายให้มีกฎข้อบังคับ โดยให้เด็กไปเข้าค่ายจริยธรรมเหมือนกับที่ให้เด็กไปเข้าค่ายลูกเสือ เนตรนารี กิจกรรมดังกล่าวจึงเป็นการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กอีกทางหนึ่ง

^๗สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการเสวนาวิชาการเรื่องกระบวนการสร้างเสริมจริยธรรม : บูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน , (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙ - ๒๑.

๙. ผู้บริหารของกระทรวงศึกษาธิการและผู้บริหารโรงเรียน ควรสนับสนุนและส่งเสริมครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในพระศาสนามากขึ้น^๙

จากการให้แนวความคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษามีใช้กิจกรรมที่จัดขึ้นในหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นคนดี มีจรรยาบรรณ มีความประพฤติที่ดี ดังนั้นจึงต้องให้การสนับสนุนส่งเสริมทางด้านจริยธรรมทั้งในสถานศึกษา นอกสถานศึกษา ที่บ้าน วัดในชุมชนและสังคมโดยทั่วไป ส่งเสริมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ให้พวกเขาเติบโตขึ้นมาเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไป

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๑ เนื้อหาสาระที่จะนำมาสอน ในการเลือกเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงความยากง่ายให้พอเหมาะกับความสามารถของผู้เรียน และให้มีความต่อเนื่องกับความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน ถ้าหากเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนมีความง่ายเกินไป ผู้เรียนก็จะไม่เกิดการเรียนรู้แต่อย่างใด แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าหากเนื้อหาที่จะนำมาสอนมีความยากเกินไปก็ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยความยากลำบาก ดังนั้นผู้สอนต้องพิจารณาเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนให้มีความเหมาะสม และพิจารณาว่าเป็นเนื้อหาประเภทใดในประเภทเหล่านี้

- ๑) ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา
- ๒) ความคิดรวบยอดและหลักการ
- ๓) การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์
- ๔) ทักษะทางกาย^{๑๐}

๒.๒.๒ การจัดการเรียนการสอน ได้ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารที่จะต้องทำและต้องมีความรู้เกี่ยวกับการสอนพอสมควร การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมถูกต้องจะเป็นเครื่องช่วยให้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมีประสิทธิภาพ

การศึกษานับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง จึงต้องอาศัยความรู้ความสามารถของผู้บริหารเจ้าหน้าที่ คณะครูและนักเรียนร่วมมือกันในการบริหารจัดการที่ดี จึงจะประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยจึงขอเสนอในส่วนของการบริหารจัดการ ๔ ประเด็น คือ (๑) ด้านหลักสูตร (๒) การจัดการเรียนการสอน (๓) ด้านการใช้สื่อการสอน และ (๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล เพื่อประกอบการศึกษา ดังนี้

(๑) หลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เพราะเป็นการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาของประเทศให้กับผู้เรียนโดยเฉพาะเยาวชนนักเรียน เพราะเป็นผลโดยตรงต่อผู้เรียน สังคม

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

^{๑๐} อารมณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๓๘.

และประเทศไทย นอกจากนี้หลักสูตรเป็นตัวนำในการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ ความรู้การถ่ายทอด วัฒนธรรม การเสริมสร้างทักษะ และการเสริมสร้างความเจริญให้กับนักเรียนไป ทุกๆ ด้าน

(๑.๑) ความหมายของหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร” แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” เป็นคำศัพท์ทางการศึกษาที่มีความหมายยืดหยุ่นมากในปัจจุบัน และมีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันออกไปบางความหมายมีขอบเขตกว้าง บางความหมายมีขอบเขตแคบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและประสบการณ์ที่แตกต่างกันของบุคคลนั้นๆ ที่มีต่อหลักสูตร นักการศึกษาได้ให้ความหมายหรือนิยามของหลักสูตรแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อความเข้าใจ และตามแนวความคิดดังนี้

กรมวิชาการ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นแผนแม่บทในการกำหนดขอบข่ายความรู้ ความสามารถและประมวลประสบการณ์เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาแก่เยาวชนของชาติในวัยต่างๆ^{๑๐}

กิติมา ปรีดีติติก กล่าวว่า หลักสูตร คือ โครงการศึกษาของผู้สอนโดยกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา เนื้อหาของความรู้ และประสบการณ์ที่จะจัดให้กับผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล^{๑๑}

แรมสมร อยู่สถาพร กล่าวว่า หลักสูตร คือ โครงการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียน ประถมศึกษาโดยมุ่งสร้างนักเรียนให้มีความรู้ คุณธรรม เจตคติ และจริยธรรม มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และให้มีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตตามสภาพของสังคมในขณะนั้นๆ^{๑๒}

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ กล่าวว่า ความหมายของหลักสูตรที่มีผู้กล่าวถึงและใช้กันมากมี ๕ ประการคือ^{๑๓}

๑. หลักสูตรคือรายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน (Curriculum as subject and subject matter)
๒. หลักสูตรคือจุดมุ่งหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ (Curriculum as objectives)
๓. หลักสูตรคือแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ (Curriculum as plans)
๔. หลักสูตรคือประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน (Curriculum as learners experiences)
๕. หลักสูตรคือกิจกรรมทางการศึกษา (Curriculum as educational activities)

^{๑๐} กรมวิชาการ, คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๓), หน้า ๑.

^{๑๑} กิติมา ปรีดีติติก, การบริหารและการนิเทศเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : อักษรวิพัฒน์, ๒๕๓๒), หน้า ๖๐.

^{๑๒} แรมสมร อยู่สถาพร, การสร้างและการใช้หลักสูตรประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๔.

^{๑๓} ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, ๒๕๓๔), หน้า ๓.

สมพงษ์ สิงหะพล กล่าวว่า หลักสูตรคือแผนการเรียน ประกอบด้วยเป้าหมาย และ จุดประสงค์เฉพาะที่จะนำเสนอและจัดการเนื้อหา ซึ่งจะรวมถึงแบบของการเรียนตามจุดประสงค์ และ ท้ายที่สุดจะต้องมีการประเมินผลลัพธ์ของการเรียน^{๑๔}

จรัส บัวศรี ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร คือแผนซึ่งได้ออกแบบ จัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหากิจกรรมและประมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรม การศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ตามจุดหมายที่กำหนดไว้^{๑๕}

สุนีย์ ภูพันธ์ อธิบายความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและ เนื้อหาสาระที่จัดให้แก่ผู้เรียน และในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตร^{๑๖}

บิวแชมป์ (Beauchamp) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ ๓ สถานะ คือ^{๑๗}

๑. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของศาสตร์สาขาหนึ่ง ในที่นี้ หมายถึง สาขาวิชา หลักสูตรซึ่งเป็นศาสตร์ที่สอนกันในระดับอุดมศึกษา ผู้ที่ศึกษาในสาขาวิชานี้จะต้องศึกษาถึง กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ศึกษาถึงวิธีการใช้หลักสูตร และศึกษาถึงวิธีการประเมินผลหลักสูตรว่า ควรทำแบบใดและจะทำอย่างไร

๒. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ ความหมายนี้หลักสูตรจะหมายถึงเอกสารที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการใน เอกสารนั้นจะประกอบด้วยรายละเอียดของจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนรายละเอียดของเนื้อหา สาระและกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลหลักสูตร ตลอดจน ผลผลิตต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับหลักสูตร

๓. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตทางระบบการทำงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรซึ่ง ความหมายของหลักสูตรในลักษณะนี้จะหมายถึงกิจกรรมทั้งหมดที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักสูตร ได้แก่ การจัดบุคลากร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการใช้หลักสูตร กระบวนการประเมินผล หลักสูตร ตลอดจนผลผลิตต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับหลักสูตร

จากความหมายของหลักสูตรที่นักการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศที่ได้กล่าวมา ทั้งหมดนั้น สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ แผนประสบการณ์ แนวทางในการปฏิบัติ หรือกิจกรรมการเรียนการสอนทุกอย่างที่สถานศึกษาได้จัดให้แก่ผู้เรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เจตคติ ทั้งทางร่างกายและอารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้เป็นไปในทิศทางที่ พึงประสงค์ตามจุดหมายที่กำหนดไว้

^{๑๔} สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์, **หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร**, (นครราชสีมา : ภาควิชาหลักสูตรและการ สอน สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๑๕} จรัส บัวศรี, **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พัฒนา การศึกษา, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

^{๑๖} สุนีย์ ภูพันธ์, **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร**, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๔๖), หน้า ๙.

^{๑๗} Beauchamp George A, **A Curriculum theory**, ๔th (ed Itasca, Ill: F.E. Peacock, ๑๙๕ ๑), PP. ๖ ๑ - ๖๒.

(๑.๒) ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะหลักสูตรยังเป็นเครื่องมือที่บ่งชี้ถึงแนวทางในการจัดการศึกษาและการเรียนการสอนในโรงเรียน และหลักสูตรยังเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นโฉมหน้าของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไรรีกด้วย นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

อมรา เล็กเริงสินธุ์ ได้ให้ความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญในการที่จะทำให้การจัดการศึกษามุ่งเป้าหมายและเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาของแต่ละประเทศเน้นหนักไปในทางใด^{๑๘}

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ กล่าวว่า หลักสูตรเป็นแม่บทสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกระดับทุกสาขาวิชา หลักสูตรจะระบุสิ่งที่คาดหวังจะเกิดขึ้นกับผู้เรียนและแนวทางในการจัดให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่างๆ ตามความต้องการ หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนกับพิมพ์เขียวของแปลนบ้านที่ใช้ในการสร้างบ้าน มีการแสดงโครงสร้างหรือองค์ประกอบของบ้าน เช่น พื้นเสา หน้าต่าง ประตู โครงหลังคา รูปแบบของบ้านในพิมพ์เขียวจึงเป็นการรวบรวมภาพของสิ่งที่เรามุ่งหวังหรือจุดหมายปลายทางของสิ่งที่เราต้องการ ส่วนการสอนเป็นกระบวนการหรือวิธีการที่ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้และเนื้อหาวิชา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายหรือจุดประสงค์ ตามที่หลักสูตรได้ระบุเอาไว้ครูผู้สอนต้องอาศัยหลักสูตรเพื่อการช่วยสอนโดยศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจ แล้วนำไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติหรือการสอนเพื่อให้ได้ผลการเรียนรู้ตามที่คาดหวังไว้เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ การสอนจึงเปรียบได้กับกระบวนการก่อสร้างบ้าน ช่างก่อสร้างเปรียบได้กับครูต้องอาศัยแปลนบ้านในการก่อสร้าง เราอาจเปรียบเทียบหลักสูตรเสมือนกับแผนที่เรือ ซึ่งแสดงเส้นทางและทิศทางที่จะให้ไปถึงจุดหมายปลายทางที่เราต้องการ ครูผู้สอนเปรียบเสมือนกับต้นที่จะนำพาผู้เรียนซึ่งเปรียบเสมือนผู้โดยสารให้ไปถึงที่หมาย กับต้นเรือต้องอาศัยแผนที่เดินเรือเพื่อช่วยในการขับเรือและนำทางตามที่เรต้องการ^{๑๙}

ธำรง บัวศรี กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรอยู่ ๒ ประเด็น คือ

๑. ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาส่วนรวม มีผู้กล่าวว่าถ้าต้องการทราบว่าเป็นประชาชนของประเทศใดมีลักษณะอย่างไร มีศักยภาพในการพัฒนาประเทศมากน้อยเพียงใด ประเทศมีความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ให้ดูจากการศึกษาของประเทศนั้น ทั้งนี้เพราะความสามารถในการจัดการศึกษาได้ทั่วถึงความเสมอภาค ระดับการศึกษาของประชาชนส่วนรวม สัดส่วนและปริมาณของผู้ได้รับการศึกษาสาขาต่างๆ ฯลฯ ย่อมสะท้อนถึงความเป็นประชาธิปไตย และชี้ให้เห็นศักยภาพของประชากรของประเทศในด้านต่างๆ การที่สามารถจัดการศึกษาได้ทั่วถึงและเสมอภาคโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยได้มีสิทธิ์ในการศึกษาเล่าเรียนทัดเทียมกัน ย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตย ทำนองเดียวกัน สัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาสาขาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ฯลฯ ย่อมชี้ให้เห็นศักยภาพในด้านต่างๆ ว่ามีอยู่มากน้อย

^{๑๘}อมรา เล็กเริงสินธุ์, การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเอกสารตำราทางวิชาการ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๓๗), หน้า ๒๓.

^{๑๙}ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักและแนวปฏิบัติ, หน้า ๑๑ - ๑๒.

เพียงไร อย่างไรก็ตามยังมีผู้กล่าวอีกว่า ถ้าต้องการทราบและรู้ให้ลึกซึ้งลงไปอีก ก็จำเป็นต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาในระดับต่างๆ ของประเทศนั้นเพราะหลักสูตรจะชี้วัดลงไปว่ามีการสอนอะไรเน้นอะไร เช่น เน้นในด้านภาษาศีลธรรม หรือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น การเน้นหนักด้านใดก็ตามย่อมแสดงถึงความรู้และศักยภาพของประชากรในด้านต่างๆ เมื่อครั้งที่ประเทศรัสเซียสามารถปล่อยดาวเทียม สปุตนิก (Sputnik) ขึ้นไปโคจรในอวกาศเป็นครั้งแรกก่อนประเทศใดๆ ทั้งหมด ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นคู่แข่งได้รับปรับการศึกษาของตนโดยปรับปรุงหลักสูตร ให้มุ่งเน้นในด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ เป็นผลให้สามารถแข่งขันกับสหภาพโซเวียตได้ในเวลาต่อมา จากนิยามที่กล่าวมาเราคงจะเห็นได้ว่า ถ้าไม่มีหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเจตนาหรือเป้าหมายประสงค์ของการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตร คือ สิ่งที่น่าเอาความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำขึ้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ถ้าจะกล่าวว่าหลักสูตร คือ หัวใจของการศึกษาก็ไม่ผิด เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรเสียแล้วการศึกษาก็ย่อมดำเนินไปไม่ได้

๒. ความสำคัญต่อการเรียนการสอน หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือซึ่งบอกให้กัปตันหรือครูผู้สอนว่าต้องตั้งเข็มทิศไปทางใด และ จุดมุ่งหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไรและระหว่างที่จะต้องทำอะไรบ้าง เป็นต้น ว่าต้องใช้สื่ออุปกรณ์ช่วย หรือต้องมีการตรวจสอบประเมินผลหรือต้องปรับปรุงวิธีการอย่างไรบ้าง ใน การเรียนการสอนนั้นตัวผู้เรียนเองก็จำเป็นต้องทราบล่วงหน้าว่าจะได้เรียนรู้อะไร และจะได้รับผลอย่างไร นอกจากนี้จะต้องเตรียมการอย่างไรจึงจะสามารถเรียนรู้ได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย การเรียนการสอนจะบรรลุผลได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องมีส่วนช่วยกำหนดแนวทาง เพื่อให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ได้สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกันและสิ่งทีกล่าวนั้นก็คือหลักสูตร ถ้าหากไม่มีหลักสูตรก็สอนอะไรไม่ได้ เพราะไม่รู้ว่าจะสอนอะไร หรือถ้าสอนโดยคิดเอาเองก็จะเกิดความสับสนโดยอาจสอนซ้ำไปซ้ำมาไม่เรียงตามลำดับที่ควรจะเป็น ผลการเรียนรู้อาจไม่เป็นไปตามที่คาดเอาไว้ ผู้เรียนเองก็จะลำบากใจ เพราะไม่ทราบว่าสิ่งที่เรียนไปนั้นสามารถนำไปเปรียบเทียบได้กับระดับชั้นใด อนึ่ง พึงเข้าใจว่า การเรียนการสอนนั้น คือการนำหลักสูตรไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติจริงๆ เหมือนกับการที่ช่างลงมือสร้างบ้านโดยการตอกเสาเข็มทำฐานรากก่อสร้างและส่วนอื่นๆ จนเป็นบ้านขึ้นมาในที่สุด ช่างต้องอาศัยแบบแปลนช่วยในการก่อสร้างฉนั้น ผู้เรียนผู้สอนก็จำเป็นต้องอาศัยหลักสูตรเพื่อช่วยในการเรียนการสอนฉนั้นหลักสูตรมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน ฉนั้น ครูจำเป็นต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ พร้อมช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจด้วย^{๒๐}

สมพงษ์ สิงหะพล ได้ให้ความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาของชาติที่นำมาเป็นกรอบและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตรถือเป็นความจำเป็นและข้อบังคับที่ทุกส่วนของระบบการศึกษาต้องจัดดำเนินการให้เป็นไปตามจุดหมายนั้น^{๒๑}

^{๒๐} อ่าง บัณฑิต, **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา**, หน้า ๙ - ๑๑.

^{๒๑} สมพงษ์ สิงหะพล, **ศัพท์หลักสูตร เล่ม ๑**, (นครราชสีมา : สมบูรณ์การพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕.

สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ๒ ประการคือ^{๒๒}

๑. ความสำคัญต่อการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนพัฒนาด้านต่างๆ ตลอดชีวิต ในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการจำเป็นต้องมีหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางและมาตรฐานการศึกษา สำหรับควบคุมการจัดการศึกษาของประเทศ

๒. ความสำคัญต่อการเรียนการสอน หลักสูตรเป็นเอกสารที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแผนสำหรับการจัดการเรียนการสอน

สุนีย์ ภูพันธ์ กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า หลักสูตรเป็นองค์ประกอบอันสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษาการจัดการศึกษาประเภทใด และระดับใดก็ดีจะขาดหลักสูตรเสียมิได้ เพราะหลักสูตรเป็นโครงร่างกำหนดไว้ว่าจะให้เด็กได้รับประสบการณ์อะไรบ้าง จึงจะเป็นประโยชน์ต่อเด็ก และสังคม หลักสูตรเป็นแนวทางที่สร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นโฉมหน้าของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างใ้ไปอย่างไรอีกด้วย

ความสำคัญของหลักสูตร พอสรุปได้ดังนี้^{๒๓}

๑. หลักสูตรเป็นเสมือนเข้าหาลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
๒. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
๓. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
๔. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
๕. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของงานและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
๖. หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่า ผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์โดยตรงแก่เด็ก
๗. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่นเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและบำเพ็ญตนเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคม
๘. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปได้ด้วยความราบรื่น ผาสุกเป็นอย่างไร

๙. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นเช่นไร

๑๐. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และชาติบ้านเมือง

จากความสำคัญของหลักสูตรที่กล่าวมา สรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นส่วนที่สำคัญในการจัดการศึกษาและการเรียนการสอน เพราะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยหลักสูตรจะเป็นโครงการหรือแนวทางที่จะกำหนดการปฏิบัติงานของครู ในการจัดการเรียนการสอนของครู เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป

^{๒๒}สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์, หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (นครราชสีมา : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๕), หน้า ๘ - ๙.

^{๒๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖ - ๑๗.

(๒) การจัดการเรียนการสอน

ในด้านการจัดการเรียนการสอนย่อมมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ผู้เรียนจะบรรลุผลได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับด้านการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน เป็นประการสำคัญ กิจกรรมการเรียนการสอนมีหลายรูปแบบและวิธีการ ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจจึงจะจัดกิจกรรมได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง^{๒๔}

(๒.๑) ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอน

ทัศนีย์ ศุภเมธี ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้นเพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้นๆ ได้ผลดี หมายถึง การสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมาย นักเรียนได้ทั้งความรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลิน^{๒๕}

วไลพร कुโณทัย ให้ความหมายไว้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้น จากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยทั้งครูและนักเรียนร่วมกันดำเนินการต่างๆ เช่น ค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ และการศึกษาออกสถานที่ ฯลฯ^{๒๖}

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช กล่าวถึงเรื่องการจัดการเรียนการสอนว่า หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของหลักสูตร จำต้องเป็นกิจกรรมและประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้^{๒๗}

ประเสริฐ ธรรมโฆหาร กล่าวว่า การสอนเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือ^{๒๘}

๑. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอน ซึ่งมีความสำคัญที่ต้องชัดเจนว่า ต้องการให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงในด้านใดใน ๓ ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ได้แก่การเรียนรู้ที่เกิดในสมองในระดับความจำความเข้าใจ ด้านจิตพิสัย ได้แก่ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในใจอาจเป็นความนึกคิด ความผูกพัน และด้านทักษะพิสัย ได้แก่ การเรียนรู้ที่ทำให้เกิดทักษะในระดับต่างๆ

๒. การกำหนดวิธีการสอน หลังจากได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนแล้ว จึงกำหนดวิธีการสอน ซึ่งสามารถแบ่งได้ ๔ ประเภทใหญ่ๆ คือ การบรรยาย การอภิปราย การสัมมนา และการเรียนโดยอิสระ

^{๒๔} อาภรณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๗๐.

^{๒๕} ทัศนีย์ ศุภเมธี, **หลักการและการจัดการประถมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๒), หน้า ๑๘๘ - ๑๙๐.

^{๒๖} วไลพร कुโณทัย, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐), หน้า ๑๙.

^{๒๗} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, **เอกสารการสอนชุดวิชา วิทยาการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐๗.

^{๒๘} ประเสริฐ ธรรมโฆหาร, **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕๐.

๓. การประเมินการเรียนการสอน ซึ่งหมายถึง การประเมินประสิทธิภาพของการสอน และการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลจากการประเมินการเรียนของผู้เรียน ผลจากการเรียนการสอนจะทำให้ทราบว่า ถึงเวลาที่ต้องปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อรักษามาตรฐานการศึกษา เรื่องใด และแนวคิดในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนมี ๒ แบบ คือ การอิงเกณฑ์และอิงกลุ่ม ซึ่งแต่ละแบบจะมีวัตถุประสงค์วิธีการที่จะประเมินแตกต่างกันบ้าง การที่จะเลือกใช้จะต้องคำนึงถึง ประเภทของการเรียนการสอนด้วย

สนอง อินละคร กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง ขั้นตอนที่ครูผู้สอนจัดให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์และเนื้อหาที่ครูกำหนดไว้^{๒๙}

สรุปว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ การเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของหลักสูตร เป็นกระบวนการถ่ายทอด ประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ หรือการเรียนการสอน คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้ไปในทิศทางที่เหมาะสมด้านพุทธิ พินัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

(๒.๓) ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอน เพราะ กิจกรรมทั้งของผู้เรียนและผู้สอนที่เหมาะสมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

วารี ธีระจิตร ได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีต่อการเรียนรู้ไว้หลายประการ ดังนี้^{๓๐}

๑. กิจกรรมช่วยสร้างความสนใจเด็ก
๒. กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ
๓. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
๔. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
๕. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
๖. กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว
๗. กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
๘. กิจกรรมช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
๙. กิจกรรมช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง
๑๐. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของเด็ก
๑๑. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ
๑๒. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
๑๓. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักทำงานเป็นหมู่

^{๒๙} สนอง อินละคร, เทคนิควิธีการและนวัตกรรมที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็น ศูนย์กลาง, (อุบลราชธานี : อุบลกิจออฟเซทการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๗.

^{๓๐} วารี ธีระจิตร, การจัดและปรับปรุงสภาพห้องเรียน, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๖๒ - ๑๖๓.

๑๔. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในบทเรียน

๑๕. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่างๆ

ดังนั้น ผู้สอนจึงไม่ควรละเลยที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจให้สอดคล้องกับวัย สติปัญญา ความสามารถของผู้เรียน และเนื้อหาของบทเรียนนั้น โดยต้องจัดอย่างมีจุดมุ่งหมาย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

๑. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อมกัน

๒. เพื่อสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนทุกคน ซึ่งแต่ละคนจะมีแตกต่างกัน

๓. เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนด้วยความเพลิดเพลิน ไม่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน

๔. เพื่อสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตร ให้ผู้เรียนได้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและเกิดทักษะกระบวนการ

๕. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในการเรียนผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้ง เพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะมีขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไปตามเทคนิควิธีสอนที่ผู้สอนใช้ เช่น ขั้นตอนการสอนของวิธีสอนแบบสาธิตย่อมแตกต่างจากขั้นตอนการสอนของวิธีสอนแบบทดลอง อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วไม่ว่าจะใช้วิธีสอนแบบใด ก็จะมีขั้นตอนหลักเหมือนกัน ๓ ขั้นตอน ได้แก่

๑. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

๒. ชี้นำปฏิบัติกิจกรรม (ขั้นสอน)

๓. ชี้นำสรุปและวัดผล

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายของหลักสูตร ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นสำคัญ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรปัจจุบัน ที่เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย และใช้กระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการกลุ่มกระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสร้างเจตคติ ฯลฯ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการติดตัวสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตได้ นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องจัดให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และลักษณะของเนื้อหาวิชา โดยเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ จากครูที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรม นักเรียนได้ทั้งความรู้และสนุกสนานเพลิดเพลิน มีความร่วมมือกันเป็นอย่างดีระหว่างครูและนักเรียน กิจกรรมที่จัดนั้นสอดคล้องกับวัย สติปัญญาความสามารถของนักเรียนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุสู่จุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

๒.๒.๓ การสอน คือ การถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียน จัดสถานการณ์ สภาพการณ์ หรือกิจกรรม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่าย สรุป การสอน หมายถึง การจัด สถานการณ์สภาพการณ์ หรือกิจกรรม เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งความสามารถด้านอื่นๆ ที่สามารถ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ใน ชีวิตประจำวันได้^{๓๑}

งานด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นการนำเอาหลักสูตรที่ได้วางแผนไว้ไปสู่การเรียนการสอน ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของครูผู้สอน ที่จะให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่ระบุไว้ในหลักสูตร มีกิจกรรม ที่สำคัญดังนี้

๑. การวางแผนการสอน

๒. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๓. การจัดสื่อการเรียนการสอน

๔. การวัดและประเมินผลเรียน^{๓๒}

การที่หลักสูตรจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูกรมวิชาการได้ให้แนวทางในการจัดการศึกษาไว้ดังนี้

๑. จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่น ตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่น พัฒนาหลักสูตร และสื่อการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม

๒. จัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง ให้สอดคล้องกับความสนใจ และสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้ออกสัปดาห์เทียบกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ

๓. จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือบูรณาการ ทั้งภายในกลุ่ม ประสบการณ์ และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด

๔. จัดการเรียนการสอน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด อย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์ และกระบวนการกลุ่ม

๕. จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงมากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ

๖. จัดให้มีการศึกษา ติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

๗. ให้สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ

๘. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่รวมไว้ในจุดมุ่งหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐานเช่น ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ควบคู่กันไปด้วย

๙. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอน^{๓๓}

^{๓๑} เทศ แก้วกสิกรรม, **หลักการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘), หน้า ๗๕.

^{๓๒} ฉันทิ ธาตุทอง, **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, (กรุงเทพมหานคร : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๗๗.

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนและสื่อการเรียนการสอน

รองศาสตราจารย์หวน พินรุพันธ์ ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลปะนำทรัพยากรการบริหาร (Administrative resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๔}

Kretch และ Crutchfield ได้ให้ความหมายคำว่า “ความคิดเห็น” หมายถึง ลักษณะของการรวมตัวกันอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอารมณ์ แรงจูงใจ การรับรู้ รวมถึงความเข้าใจบุคคล

สุชา จันทน์เอม กล่าวว่า ความเห็นเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึก ตลอดจนท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปในทำนองที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้^{๓๕}

ประภาเพ็ญ สุวรรณ กล่าวว่า ความเห็นเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ ไม่ใช่สิ่งที่มีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด มีคุณลักษณะของการประเมิน มีคุณภาพและความเข้ม มีความคงทน ไม่เปลี่ยนแปลงง่าย มีความหมายแน่นอน และมีลักษณะความสัมพันธ์ที่ประกอบไปด้วย ความรู้ ความรู้สึก และประสบการณ์ทำงาน^{๓๖} การสอนวิชาพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นงานหลักและหน้าที่โดยตรงของครูที่ต้องอบรมสั่งสอนครูผู้ทำหน้าที่เผยแผ่หลักพุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นค่อนข้างจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการของสังคมยุคข้อมูลข่าวสารที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งสร้างและส่งเสริมพัฒนาบุคลากรของคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีปริมาณและคุณภาพเพิ่มมากขึ้น^{๓๗} การสอนของครูวิชาพระพุทธศาสนานั้น เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนซึมซับและเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งจําหน่ายหลักธรรมไปใช้ในชีวิตรประจำวันเพื่อปลูกฝังอบรมนักเรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๘๑ “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม”

^{๓๓} สันติ บุญภิรมย์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : บิ๊ค พอยท์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๘.

^{๓๔} หวน พินรุพันธ์,รองศาสตราจารย์ การบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์กับชุมชน,กรุงเทพมหานคร, ห้างหุ้นส่วนจำกัด อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๙.

^{๓๕} สุชา จันทน์เอม, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๙), หน้า ๒๔๒.

^{๓๖} ประภาเพ็ญ สุวรรณ, ความเห็น : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๓.

^{๓๗} พระธรรมโกศาจารย์, (ประยูร ธมฺมจิตโต), ศ.ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร : หจก.สามลดา, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

ทัศนีย์ ศุภเมธี ได้ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้นเพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้นๆ ได้ผลดี หมายถึง การสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมาย นักเรียนได้ทั้งความรู้และความสนุกเพลิดเพลิน^{๓๘}

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนว่า กิจกรรมการเรียน หมายถึง การดำเนินการต่างๆ ในโรงเรียน ทั้งโดยครูและนักเรียน เช่น การสอนให้นักเรียน ค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการและการศึกษานอกสถานที่จากความหมายดังกล่าวข้างต้น^{๓๙}

พอจะสรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุสู่จุดประสงค์ การสอนที่กำหนดไว้^{๔๐}

เรืองวิทย์ นนทภา และคณะ ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ใช้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ตลอดจนทักษะต่างๆ ไปยังผู้เรียน ซึ่งถ้าพิจารณาตามข้อความดังกล่าว สื่อการเรียนการสอน จึงหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ที่แทรกอยู่ระหว่าง ความรู้ ความคิด ทักษะกับผู้เรียน เช่น บุคคล วัสดุ แสง อากาศ เป็นต้น^{๔๑}

สนั่น ปัทมะทิน ได้กล่าวว่า การนำสื่อการเรียนมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเป็นวิธีการแก้ปัญหาได้อีกทางหนึ่ง เพราะการสอนเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้การที่จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องใช้สื่อการเรียนอย่างเป็นระบบ แต่ครู อาจารย์ส่วนมากมักจะมองข้ามความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาซึ่งผู้สอนเห็นว่าผู้เรียนไม่ใช่เด็กจึงสอนด้วยการบรรยายและค้นคว้า^{๔๒}

สนิท ศรีสำแดง กล่าวถึงเทคนิคการใช้สื่ออุปกรณ์ประกอบการสอนดังนี้^{๔๓}
การสอน ศัพท์ในทางศาสนา คือ “เทศน์” แต่คำนี้ในยุคหลังโดยเฉพาะปัจจุบัน ก่อให้เกิดความรู้สึกน่าเบื่อ นอกจากการเทศน์ของพระภิกษุ การเทศน์ของคนอื่นๆ ผู้ฟังรู้สึกว่ายอมรับไม่ได้ การยอมรับไม่ได้ก็เป็นผลมาจาก รูปแบบของพระนั่นเอง รูปแบบการเทศน์ไม่ได้ปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย

ศัพท์วิทยา ที่มีความหมายคล้ายกับคำว่า “เทศน์” หรือการสอนมีหลายคำที่ควรสนใจคือ

^{๓๘} ทัศนีย์ ศุภเมธี, **พฤติกรรมกรรมการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตร และการสอน คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรีสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘๙-๑๙๐.

^{๓๙} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวการสอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๒๑), หน้า ๒.

^{๔๐} ทิศนา ขัมมณี, **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๗๒.

^{๔๑} เรืองวิทย์ นนทภาและคณะ, **เอกสารประกอบการสอน วิชาเลือกและเทคโนโลยีการสอนหลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๘.

^{๔๒} สนั่น ปัทมะทิน, **สื่อการเรียนการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : เสรีการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐.

๑. การฝึก (Train) การทำให้บุคคลหรือสัตว์ สามารถทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างถูกต้อง แม่นยำตามเป้าหมาย ในศาสนาพุทธใช้แบบสำหรับฝึกเรียกว่า สิกขาบท

๒. การเสนอ (Teach) การให้ความรู้ (Knowledge) การปลูกฝังความชำนาญ (ทักษะ Skill) การอบรม (กาวนา)

๓. การแนะนำ (Instruct) คือการให้ความรู้โดยวิธีการที่เป็นกระบวนการ มีทั้งการฝึก การสอนและการอบรม

๔. การให้การศึกษา คือกระบวนการการพัฒนาศักยภาพและพลังความสามารถของมนุษย์ โดยอาศัยการดึงความสามารถของมนุษย์ออกมาให้มากที่สุด

๕. การแนะแนว (Guidance) การช่วยเหลือให้ผู้เรียนเดินไปสู่จุดหมายปลายทางหรือให้พัฒนาการไปตามเป้าหมายอย่างถูกต้อง

การสอนกับสื่อ

สื่อ คือ เครื่องมือช่วยให้บางสิ่งบางอย่างปรากฏ เช่น โทรทัศน์ทำให้ภาพโฆษณาปรากฏ เป็นเครื่องมือทำให้เกิดการติดต่อถึงกันได้ สื่อที่ทำให้การติดต่อกับคนเป็นจำนวนมากได้ เรียกว่า สื่อมวลชน สื่อเป็นตัวชักนำให้รู้จัก ให้เกิดความชัดเจน

อุปกรณ์ (Aid) คือ เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องช่วย อุปกรณ์ให้การช่วยเหลือให้สำเร็จ ประโยชน์

สื่ออุปกรณ์ ได้แก่ อุปกรณ์ หรือเครื่องมือให้การสื่อสารสำเร็จประโยชน์ให้รู้จัก หรือให้เกิดความชัดเจน

สื่ออุปกรณ์ประกอบการสอน คือ สื่อที่ใช้เป็นเครื่องมือในการสอนในการให้ข้อมูลทางวิชาการ การสอนจะเกิดประสิทธิภาพ ต้องอาศัยอุปกรณ์ในการสื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหา

เทคนิคกับสื่อ คือวิธีการที่จะนำไปใช้ เพื่อสื่ออุปกรณ์นั้นสามารถสนองตอบเป้าหมายของการให้ความรู้ทางวิชาการสำเร็จหรือบรรลุผลอย่างครบถ้วนสมบูรณ์การใช้สื่ออุปกรณ์ต้องศึกษาวิธีการใช้

ชนิดของวิชาการ

นักปราชญ์ แบ่งศาสตร์ออกเป็น สองสาย คือ ศาสตร์ที่เป็นนามธรรมล้วนๆ เรียกว่า ศาสตร์สากล (Universal science) ศึกษาเน้นที่มีความเป็นของสิ่งนั้น (being) ศาสตร์สากล ได้แก่ ปรัชญา ศาสนา

ศาสตร์สากล สามารถใช้เครื่อง คือ ความคิด เป็นอุปกรณ์ การเรียนรู้ใช้ ศัพท์ หรือ คำพูด เป็นสื่อแนวทางให้การศึกษา

๑. ให้ผู้เรียนเกิดมโนภาพ (Concept) ชัดเจนตรงตามความเป็นจริง

๒. ใช้คำให้คลุม (Cover) มโนภาพที่พูดถึงให้ตรงตามเป็นจริง

๓. ขจัดอคติ หรือบุรพสังกัป (Preconception) ออกไป

๔. ใช้วิธีการเปรียบเทียบ (Comparision) และการเทียบเคียง (Analogy)

๕. ใช้อุปกรณ์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ไข่ไก่ไม้ หม้อ สอนไตรลักษณ์

๖. ใช้อุปกรณ์ที่สร้างขึ้นเอง เช่น สอนเรื่องอิทธิบาท ๔ **ฉันทะ** ความพอใจรักใคร่ ทำภาพเด็กคลานไปหาแม่เพื่อกินนม เพราะ ความต้องการนมนั้นมีแรงกระตุ้น ภายนอกอยากเข้าถึง มี

เชือกดึงให้คลายได้ **วิริยะ** ความเพียรพยายาม ภาพดำน้ำพริก ภาพคนฝนทิ้งให้เป็นเข็ม ภาพคนเงาะ ภูเขา ควรทำภาพให้เคลื่อนไหวได้ **จิตตะ** ความเอาใจจดจ่อ ใช้ภาพปลิงดูดเลือดข้าง ทำอย่างไรก็ไม่ปล่อย แสดงถึงการเอาใจจดจ่อในสิ่งนั้น วงข้างและปลิงเคลื่อนไหวได้ **วิมังสา** วิเคราะห์ใคร่ครวญ เป็นภาพคนร่อนแร่ หมายถึง การกรอง การร่อนหาแต่สิ่งดีสิ่งไม่ดีทิ้งไป ภาพตะแกรงเคลื่อนไหวได้

ศาสตร์เฉพาะ (Particular science) เป็นศาสตร์สาขาใดสาขาหนึ่ง เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นรูปธรรม การสอนศาสตร์ชนิดนี้จะใช้แต่ความคิดเป็นอุปกรณ์ไม่พอ ใช้แต่ภาพก็ได้ บางที่ต้องใช้ของจริง

๑. ให้ผู้เรียนได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลงมือปฏิบัติจริง
๒. พาผู้เรียนไปหยั่งแหล่งของความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น
๓. ให้ปฏิบัติก่อนแล้วเรียนทฤษฎี
๔. จัดให้มีการทดลอง ในห้องทดลอง
๕. มีอุปกรณ์ เช่น เทป แผ่นเสียง วีดีโอ โทรทัศน์

ในทางพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมเป็นจำนวนมากที่ศึกษา เฉพาะทฤษฎีไม่เกิดผล เช่น สติ สมาธิ ปัญญา ต้องลงมือปฏิบัติ ผู้สอนจะต้องมีประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติ

แหล่งข้อมูล ตามนัยที่กล่าวไว้ใน สคารวสูตร มีแหล่งข้อมูล ๓ แหล่งคือ

๑. แหล่งข้อมูล คือ คัมภีร์ ประเพณี คำบอกเล่า พงศาวดาร ข่าว การฟัง การสอนสืบทอดกันมาเรียกรวมๆ ว่า ข้อมูลตามประเพณี (Traditional information) ศัพท์ทางศาสนาเรียก “อนุสสวะ” เช่นการศึกษาคัมภีร์พระเวท ของพราหมณ์ อุปกรณ์การสื่อคือ ตำรา ในอดีตใช้ปากถ่ายทอด เรียกว่า มุขปาฐะ ใช้วิธีการบอกต่อ (From sir to son) ผู้บอกต้องมีความจำดี ออกเสียงชัดเจน ผู้ฟังต้องมีประสาทหูดีความจำดี

๒. แหล่งข้อมูล ไม่อิงตำรา ไม่ติดคัมภีร์ แต่อาศัยการใช้ความคิด โดยอาศัยตรรกะ (logic) และอภิปราย การเห็นความจริง ผู้หาความรู้ตามวิธีการนี้เรียกว่า ตักกิหรือวิมังสี เป็นพวกที่ใช้ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส เป็นฐานแห่งการคิดหาความรู้จากสิ่งเฉพาะไปสู่สิ่งสากล อุปกรณ์ในการศึกษาคือ

๒.๑ ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส (Sensory experience)

๒.๒ ความคิด (Thinking)

๓. แหล่งข้อมูล คือการลงมือปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความจริงด้วยตนเองเป็นประสบการณ์ตรง ปัจจุบันเรียกว่า พวกปฏิบัตินิยม เป็นพวกรู้เอง เห็นเอง ไม่ได้ฟัง ไม่ได้เรียนรู้จากใคร ศาสนาพุทธใช้คำว่า “สยง อภิญญา” อุปกรณ์เข้าถึงความจริง คือการลงมือปฏิบัติ

เทคนิคการสอนของกลุ่มที่๑และ๒ คือทำอย่างไรจึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดศรัทธา กลุ่มที่ ๓ ทำอย่างไรให้เกิดปัญญาญาณ

สื่อมวลชน (Mass media) ในอดีตอุปกรณ์สื่อสารอาศัย คำพูด ลีลา ท่าทาง บุคลิกลักษณะของผู้สอนเป็นหลัก หากจะใช้อุปกรณ์อื่น ก็ได้จากธรรมชาติ เช่น ซากศพ แม่น้ำ ภูเขา ทะเล ต้นไม้และสัตว์ต่างๆ เป็นต้น และการสอนก็ทำในกลุ่มเล็กๆ ผู้สอนสามารถใช้เทคนิค ควบคุมได้ไม่ยาก ปัจจุบันนี้มีสื่ออำนวยความสะดวกในรูปของเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์มากมาย สามารถใช้เครื่องมือต่างๆ สื่อธรรมะผ่านไปยังผู้ฟังได้ทั่วประเทศและทั่วโลก อุปกรณ์เหล่านี้ได้แก่

๑. หนังสือพิมพ์ ใช้ข้อมูลใหม่และสด ลงพิมพ์บอกว่า อะไรเกิด เกิดที่ไหน อย่างไร เมื่อไร หนังสือพิมพ์เป็นสื่ออุปกรณ์ที่สามารถสอนธรรมะได้โดยการให้ข่าว หรือการเขียนบทความลงพิมพ์

๒. วารสาร หนังสือออกเป็นรายสัปดาห์ หรือรายเดือน ลงพิมพ์ทั้งภาพและบทความ ของนักเขียนให้ความรู้ ความบันเทิง ศาสนา ปรัชญา จะหันไปทางใดสุดแต่เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของนิตยสารนั้นๆ

วิทยุ เครื่องมือสื่อสาร โดยใช้คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้ากระจายเสียงครอบคลุมพื้นที่ใกล้เคียง ตามกำลังส่ง เดิมเป็นการสื่อสารข้างเดียว ปัจจุบัน โทรศัพท์ เข้ามามีบทบาทระหว่างผู้ฟังกับผู้สื่อสาร (นักจัดรายการ) ทำให้เกิดการสื่อสารสองทาง การจัดรายการทางสถานีวิทยุต้องมีเทคนิคจึงจะเป็นที่สนใจของประชาชน

โทรทัศน์ เป็นเครื่องมือถ่ายทอดเหตุการณ์ ละคร ภาพยนตร์ การพูด การสนทนา เพลง เป็นต้น การสอนธรรมะผ่านรายการโทรทัศน์ ได้ผลดีกว่าวิทยุ เพราะผู้ชมเห็นภาพและได้ยินเสียง การจัดรายการโทรทัศน์ ต้องใช้ความรู้ความสามารถ ปัจจุบันมีบริษัทผลิตรายการ

ซีดีธรรมะ การบันทึกแผ่นซีดีเป็นที่นิยมกันแพร่หลาย การเผยแพร่ธรรมะโดยใช้ ซีดีเป็นอุปกรณ์สะดวก และเกิดประโยชน์มาก

ความสำคัญของสื่ออุปกรณ์

๑. ช่วยแปลนามธรรมเป็นรูปธรรม
๒. ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นภาพและเกิดมโนภาพชัดเจน
๓. ช่วยให้การสอนธรรมะได้กว้าง ครอบคลุมจำนวนผู้รับได้มากและได้ไกล
๔. ช่วยให้ผู้สอนไม่สิ้นเปลืองแรงงานและเวลามากเกินไป
๕. สามารถหาผู้ชำนาญการแต่ละเรื่องได้ง่าย ผู้ชำนาญการคนเดียว สามารถทำการสอนได้พร้อมกันทั่วประเทศโดยผ่านสื่อ

การเลือกสื่ออุปกรณ์ ผู้ใช้สื่อ นอกจากจะหาสื่อ หรือผลิตสื่อเป็นแล้ว ยังต้องรู้จักเลือกสื่อที่ใช้ประกอบการสอน การเลือกสื่ออุปกรณ์

๑. ต้องเหมาะสมและตรงกับเรื่องที่น่าเสนอ
๒. ต้องเป็นสื่อที่หาได้ง่ายและประหยัด
๓. ต้องเป็นสื่อที่ผู้สอนเข้าใจความหมาย เข้าใจวิธีใช้ได้ดี
๔. ใช้เฉพาะเรื่องที่น่าสนใจ อธิบายด้วยคำพูดอย่างเดียวไม่ได้
๕. ต้องทดลองใช้ก่อนนำเข้าสู่ห้องเรียน

อุปกรณ์การสอนของพระพุทธเจ้า

๑. ต้นไม้ ใช้เป็นอุปกรณ์สื่อให้รู้จักลักษณะของสัตว์บุรุษ ตัวอย่าง สัตว์บุรุษทั้งหลาย เปรียบดังพฤษชาติให้ร่มเงาแก่บุคคลอื่น แต่ตนดำรงอยู่กลางแดด แม้ผลก็มีไว้สำหรับคนอื่นโดยแท้

ส่วนประกอบของต้นไม้

๑. กิ่งไม้ใบไม้ คือ ลากสักการะชื่อเสียง
๒. สะเก็ด คือ ศील มรรยาท

๓. เปลือก คือ สมภา
๔. กะพี้ คือ ญาณทัศนะ
๕. แก่น คือ วิมุติ (การหลุดพ้น)

ไปไม้ เป็นอุปกณ์สี่ให้รู้จักไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ไปไม้ในกำมือ พระธรรมที่ทรงนำมาสอน

๒. อัจจาระ เป็นอุปกณ์สี่ให้รู้จัก ความน่ารังเกียจ ความเป็นนั้นเป็นนี่

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย อัจจาระ ปัสสาวะ น้ำลาย น้ำหนอง เลือด แม้มีประมาณน้อยก็มีกลิ่นเหม็นฉันใด เราย่อมไม่สรรเสริญ ภา แม้มีประมาณน้อย โดยที่สุดแม้เพียงลัดมือเดียว ฉนั้นนั่น”

๓. มหาสมุทร เป็นอุปกณ์สี่

๓.๑ ความลุ่มลึก คือ ธรรมวินัย

๓.๒ ความกว้างใหญ่ คือ กายคตาสติ

๓.๓ ความสะอาด คือ ธรรมวินัย ที่คนเลว คนสกปรกอยู่ในศาสนาไม่ได้

๔. เรือเร็ว/เรือมนต์ อุปกณ์สอนจิตที่ได้รับการฝึกอบรมและจิตที่ไม่ได้รับการฝึก

๕. หัวน้ำ กาโมชะ ภาโวชะ ทิฏฐุชะ อวิโชชะ

๖. ไฟ ราคะ โทสะ โมหะ

๗. ถ่านเพลิง การเสพสุขจากเพศสัมพันธ์

ดำรง มัชฌิมันนัณ กล่าวว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้มุ่งให้รู้เพียงข้อธรรมหรือทฤษฎีเท่านั้น แต่มุ่งเน้นในการปฏิบัติให้มากแต่ต้องอาศัยวิธีสอนหลายอย่าง ดังนี้^{๕๔}

๑. ครูจัดหาหัวข้อให้นักเรียนยกข้อธรรมข้อใดข้อหนึ่งหรือปัญหาที่เกิดขึ้นมาอภิปราย

๒. ฝึกบรรยายต่างๆให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง เช่น การกราบไหว้ การแสดงความ

เคารพ

๓. ให้มีภาพประกอบในการบรรยายตามความเหมาะสม

๔. ให้นักเรียนวิเคราะห์ข่าวในชีวิตประจำวันหรือเล่าประสบการณ์ตรงของตนเอง

๕. เชิญวิทยากรหรือผู้มีความรู้ทางศาสนามาบรรยาย เช่น พระสงฆ์อนุศาสนาจารย์

๖. ในการสอนควรรีตศาสนาเป็นหลัก ให้นักเรียนมีจิตใจเลื่อมใสในศาสนาสอนให้รู้ซึ่ง

โดยการให้มีโอกาสได้ฟังพระธรรมเทศนา การสวดมนต์ไหว้พระเข้าร่วมศาสนพิธีต่างๆ

๗. ครูปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างที่ดี

๘. ตั้งองค์การเกี่ยวกับการส่งเสริมจริยศึกษา เช่น ชุมนุมพระพุทธศาสนาเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสได้ค้นคว้าและร่วมมือกันแก้ปัญหาต่างๆตามโอกาส

๙. นำนักเรียนออกฟังการบรรยายหรืออภิปรายเกี่ยวกับศีลธรรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิในสถานที่ต่างๆ ตามโอกาส

แสง จันทร์งาม ได้กล่าวว่า การสอนจริยธรรมนั้นมีจุดมุ่งหมายให้จำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจริยธรรมเท่าที่จำเป็น มีความเข้าใจในจริยธรรมนั้นได้อย่างถูกต้อง เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด

^{๕๔}พัฒนา จันทนา, “ความคิดเห็นของนักเรียนในเขตการศึกษา ๘ เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”, **วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒), หน้า ๕๙.

คำพูด การกระทำในทางที่ดี จึงต้องมีการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยมีขั้นตอนการสอนในห้องเรียนประกอบด้วยขั้นตอนใหญ่ๆ ๔ ขั้นตอน ดังนี้^{๕๕}

๑. ขั้นเตรียมบทเรียน มีขั้นตอนดังนี้

วางจุดหมายประจำบทเรียนให้ชัดเจนว่า จะสอนให้เด็กเกิดคุณธรรมอะไรขึ้นมา ในบทเรียนหนึ่งมีจุดมุ่งหมายเพียงอย่างเดียว เพราะถ้ามีหลายจุดมุ่งหมายอาจทำให้ผู้เรียนสับสนได้ ให้เขียนแนวทางการสอนว่าจะดำเนินการอย่างไร มีกิจกรรมอะไรบ้างและเมื่อเขียนแนวทางการสอนเสร็จแล้ว ต้องมีการทบทวนหลายๆครั้งให้จำแนวการสอนได้

๒. ขั้นดำเนินการสอน มีดังนี้

ขั้นดึงความสนใจของผู้เรียนโดยใช้ คำพูด เรื่องราวและน้ำเสียงที่ดึงดูดความสนใจ อาจใช้วิธีตั้งคำถาม เพื่อเข้าสู่บทเรียนและส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระ การใช้ปริศนาคำทาย การเล่าเรื่องและเล่านิทาน

ขั้นเล่าเรื่องประกอบ เช่น นิทาน นิยาย ชีวิตประวัติคนสำคัญ เหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในอดีตและปัจจุบัน มีหลักดังนี้

- ต้องใช้คำง่ายๆ สั้นๆ ฟังแล้วเข้าใจได้ดี
- ต้องใช้เสียงดังที่ได้ยินทั่วถึงกัน ทำให้ผู้เรียนรู้เรื่องและสนใจติดตาม
- ควรปรับเสียงสูงต่ำตามเรื่องและใช้จังหวะการพูดที่เหมาะสม
- ควรใช้มือ หน้าตา ท่าทางประกอบเพื่อดึงความสนใจของผู้เรียน
- จังหวะการออกเสียงเร็วหรือช้าตามความเหมาะสมของเนื้อเรื่อง
- มีอุปกรณ์สื่อทัศนศึกษาประกอบการเล่าเรื่อง
- คำนึงถึงประสบการณ์ของผู้เรียนเพื่อให้เข้าใจได้อย่างเต็มที่
- พยายามเร้าให้เด็กเกิดอารมณ์ความสะเทือนใจมากๆ เช่น เกิดความสงสาร นิยม

ชมชอบ เพื่อจะได้ฝังแน่นอยู่ในความทรงจำ

๓. ขั้นทบทวนเรื่องราว เมื่อเล่าเรื่องประกอบแล้ว ผู้สอนจะถามคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้นักเรียนตอบให้เกิดการมีส่วนร่วม แสดงความสามารถ นอกจากนั้นก็ถามเรื่องราวเกี่ยวกับคุณค่าทางจริยธรรมด้วย

๔. ขั้นสรุปหลักจริยธรรม เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดเพราะถือเป็นหัวใจของบทเรียนนั้นๆ ผู้สอนควรเตรียมบทสรุปไว้ล่วงหน้า โดยแต่งเป็นหัวข้อที่กะทัดรัด แต่ลึกซึ้งจับใจหรืออาจจะแต่งเป็นบทร้อยกรองก็ได้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่า หลักการทั่วไปของการสอนดังนี้^{๕๖}

ก.เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน

๑. สอนให้จำสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งรู้เห็นเข้าใจยากหรือยังไม่รู้ ไม่เห็นไม่เข้าใจ เช่นอริยสัจ ๔ เป็นต้น

^{๕๕} แสง จันทร์งาม, การสอนจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ศึกษาศาสตร์สาร ๒๕๓๔), หน้า ๒๐.

^{๕๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธวิธีในการสอน , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม,๒๕๔๗), หน้า ๔๓.

๒. สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับ ชั้นและความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป เช่น อนุப்புพิภกา คือ ๑) ทานกถา เรื่องทาน การเสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกัน ๒) สีลกถา เรื่องศีล กล่าวถึงความประพฤติดีที่ถูกต้องดีงาม ๓) สัคคกถา เรื่องสวรรค์ กล่าวถึงความสุข ความเจริญ และผลที่น่าปรารถนาอันเป็นส่วนดีของกามที่จะเข้าถึงเมื่อได้ประพฤติดีงาม ตามหลักธรรมสองข้อข้างต้น ๔) กามาตินกถา เรื่องโทษแห่งกาม กล่าวถึงส่วนเสีย ข้อบกพร่องของกามพร้อมทั้งผลร้ายที่สืบเนื่องมาแต่กาม อันไม่ควรลุ่มหลงมัวเมา จนถึงรู้จักที่หนายถอนตนออกได้ และ ๕) เนกขัมมานิสังสกถา อานิสส์แห่งการออกจากกาม กล่าวถึงผลดีของการไม่หมกหมุ่นเพลิดเพลินติดอยู่ในกาม ให้มีฉันทะที่จะแสดงถึงความดีงามและความสุขอันสงบที่ประณีตยิ่งขึ้น

๓. ฟังสอนของจริงให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเองที่เรียกว่า ประสบการณ์ตรง

๔. สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง อยู่ในเรื่อง มีจุดมุ่งหมายไม่วกวน ไม่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหา

๕. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้ อย่างที่เรียกว่า สนิทาน

๖. สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับพอให้เกิดความเข้าใจให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่वादภูมิ

๗. สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขา ควรที่จะเรียนรู้และเข้าใจ อย่างพระพุทธพจน์ที่ว่า

พระองค์ทรงมีเมตตา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย จึงตรัสพระวาจาตามหลัก ๖ ประการ คือ ๑) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น = ไม่ตรัส ๒) คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น = ไม่ตรัส ๓) คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น = ไม่ตรัส ๔) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น = ไม่ตรัส ๕) คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น = ไม่ตรัส ๖) คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น = เลือกกาลตรัส ลักษณะของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้คือทรงเป็นกาลวาที สัจจวาที ภูตวาที อุตถวาที ธรรมวาที วินยวาที

๘. เกี่ยวกับตัวผู้เรียน

๑. รู้คำนึงและสอนให้เหมาะตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น คำนึงถึงจริต ๖

และรู้ระดับความสามารถของบุคคล ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงพิจารณาเมื่อก่อนเสด็จออกประกาศพระศาสนาว่า “ เหล่าชนที่มีธุลีในดวงตาน้อยก็มี ที่มีกิเลสในดวงตามากก็มี ที่มีอาการทรมานก็มี ที่จะสอนให้รู้ได้ง่ายก็มี ที่จะสอนให้รู้ได้ยากก็มี บางพวกตระหนกถึงโทษร้ายในปรโลกอยู่ก็มี ทั้งนี้มีอุปมาเหมือนดังกอบูบล กอประทุมหรือกอบุณฑริก” ต่อจากนั้นได้ทรงยกดอกบัว ๓ เหล่าขึ้นมาเปรียบ แต่ในที่นี้นำไปเทียบกับบุคคล ๔ ประเภท ที่พระองค์ตรัสไว้ในที่อื่นดังนี้

๑) บุคคลผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลัน พอยกหัวข้อขึ้นแสดงเท่านั้น เรียกว่า อุกษมภูติญญู เทียบกับบัวพันธุ์น้ำ พอรับสัมผัสสรีระมีตะวันก็จะบาน ณ วันนั้น

๒) บุคคลผู้สามารถจะรู้เข้าใจ ได้ต่อเมื่อได้อธิบายความพิสดารออกไปเรียกว่า วิปจิตัญญู เทียบกับบัวพันธุ์น้ำ จักบานต่อในวันรุ่ง

๓) บุคคลผู้พอจะหาทาง ค่อยชี้แจงแนะนำใช้วิธีการให้เข้าใจได้ต่อไป เรียกว่า เนยยะ เทียบกับบัวพันธุ์น้ำ จักบานในวันต่อๆไป

๔) บุคคลผู้แก้ปัญหา มีดวงตามืดมิด ยังไม่อาจให้บรรลุคุณธรรมได้ในชาตินี้ เรียกว่า ปทปรมะ เทียบกับจมอยู่ใต้พื้นน้ำ จักเป็นภิกษาแห่งปลาและเต่า

๒. ปรับวิธีสอนให้เหมาะสมกับบุคคลแม้สอนเรื่องเดียวกันแต่อาจใช้วิธีที่แตกต่างกัน

๓. ผู้สอนต้องคำนึงถึงความพร้อม ความสุกงอม ความแก่รอบแห่งอินทรีย์หรือญาณ (ปริ پاکะ) ของผู้เรียนแต่ละบุคคลเป็นรายๆ ไปด้วย ว่าเขาควรจะได้เรียนอะไรแค่ไหน เพียงไร หรือว่าสิ่งที่ต้องการให้เขารู้นั้นควรให้เขาทำได้หรือยัง

๔. สอนโดยให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ชัดเจน แม่นยำและได้ผลจริง

๕. สอนโดยให้ผู้เรียนรู้สึก ว่า ผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกัน ในการแสวงหาความรู้ ความจริง ให้มีการแสดงความคิดเห็นโต้ตอบโดยเสรี ซึ่งจำเป็นมากในวิธีการแห่งปัญญาซึ่งต้องการอิสรภาพในทางความคิด เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีเป็นประจำ เป็นรูปแบบของการถาม-ตอบ อาจแยกได้ ดังนี้ ๑) กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นของตนออกมาชี้ข้อคิดให้แก่เขาส่งเสริมให้เขาคิด และให้ผู้เรียนเป็นผู้วินิจฉัยความรู้ที่ตนเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะเข้าสู่ความรู้ ในการนี้ ผู้สอนมักกลายเป็นผู้ถามปัญหาแทนที่จะเป็นผู้ตอบ ๒) มีการแสดงความคิดเห็นโต้ตอบอย่างเสรี แต่มุ่งเนื้อหาเพื่อหาความรู้ไม่ไข่มุ่งแสดงภูมิหรือขมก้น

๖. เอาใจใส่บุคคลที่ควรให้ความสนใจพิเศษเป็นรายๆ ไปตามกาลเทศะและเหตุการณ์

๗. ช่วยเหลือเอาใจใส่คนที่ด้อยกว่าที่มีปัญหา

ค. เกี่ยวกับตัวผู้สอน

๑. ในการสอนนั้น การเริ่มต้นเป็นจุดที่สำคัญมาก การเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก อย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงดูดความสนใจ และนำเข้าสู่เนื้อหาได้ พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการเริ่มต้นที่น่าสนใจมากโดยปกติพระองค์จะไม่ทรงเริ่มสอนด้วยการเข้าสู่เนื้อหาทีเดียว แต่ทรงเริ่มสนทนากับผู้ที่ทรงพบเห็นหรือเข้าเฝ้าด้วยเรื่องที่เขาเข้าใจดีอยู่แล้วหรือ เรื่องที่เขาสนใจ

๒. สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลินไม่ให้เกิดความอึดอัดและให้เกียรติแก่ผู้เรียนให้เขามีความภูมิใจในตนเอง

๓. สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่มุ่งยกตน ไม่มุ่งเสียดสีใครๆ

๔. สอนโดยเคารพ คือตั้งใจสอน ทำจริงด้วยความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามองเห็นความสำคัญของผู้เรียนและงานที่สั่งสอนนั้น ไม่ใช่สักว่าทำหรือเห็นผู้เรียนโง่เขลาหรือเป็นชั้นต่ำ

๕. ใช้ภาษาสุภาพนุ่มนวล ไม่หยาบคายชวนให้สบายใจ สละสลวยเข้าใจง่ายด้วยคำยกย่องที่ว่า “พระสมณโคตม มีพระดำรัสไพเราะ รู้จักตรัสถ้อยคำได้งดงาม มีพระวาจาสุภาพ สละสลวย ไม่มีโทษ ยังผู้ฟังให้เข้าใจเนื้อความได้ชัดเจน

เกี่ยวกับหลักสอนทั่วไปของพระพุทธเจ้านั้น ได้มีผู้ให้ทรรศนะไว้หลายประการ พอสรุปได้ดังนี้

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้แบ่งหลักการสอนของพระพุทธเจ้าออกเป็น ๓ ประการ ดังนี้^{๔๗}

๑. ทรงสั่งสอนโดยการปฏิรูป เป็นการสอนโดยวิธีดัดแปลงของเก่าที่มีสอนอยู่ในขณะนั้น และยังไม่ดีเพื่อให้ดีขึ้น มาแปลงเพื่อให้เข้ากับหลักของพระพุทธศาสนา เช่น ในขณะนั้นศาสนาเดิมสอนว่า “ถ้าจะให้สะอาดต้องลงอาบน้ำในแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์” แต่พระพุทธเจ้าสอนว่า “ถ้าจะให้สะอาดต้องรักษาศีล” เป็นต้น หรือศาสนาอินดูสอนว่า “พระพรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุด เป็นที่เคารพสูงสุด” เมื่อคนถามพระองค์ว่า “ในศาสนาของท่านมีพระพรหมไหม” พระองค์ก็ทรงตอบว่า “ มี ทุกคนสามารถเป็นพรหมได้ถ้าหากว่ามีคุณธรรม คือ พรหมวิหาร ๔”

๒. ทรงสอนโดยการปฏิบัติ เป็นการสอนโดยวิธีเปลี่ยนหรือหักล้างหลักการดั้งเดิม ที่มีสอนอยู่ก่อนอย่างกลับหน้ามือเป็นหลังมือ เช่นศาสนาพราหมณ์สอนให้ฆ่าสัตว์เพื่อบูชายัญ แต่พระพุทธเจ้าสอนให้เมตตา กรุณาต่อสัตว์ หรือการสอนให้ทรมาณตนในการปฏิบัติเพื่อบรรลุคุณธรรมชั้นสูง พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้ใช้ทางสายกลางเพื่อการอบรม กาย วาจาและใจแทน ศาสนาดั้งเดิมสอนว่า “คนจะดีจะชั่วเป็นเพราะชาติกำเนิด” แต่พระพุทธเจ้าสอนว่า “ดีชั่วเพราะการกระทำหรือเพราะกรรม”

๓. ทรงสั่งสอนโดยวิธีบัญญัติใหม่ หมายถึงการสอนในสิ่งที่ยังไม่สอนมาก่อนแต่พระองค์ค้นพบแล้วนำมาสอน เช่น เรื่องการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ คือ อริยสัจ ๔ ประการ เป็นหลักธรรมที่ตั้งขึ้นใหม่ซึ่งแสดงไว้ชัดเจนทั้งเหตุและผล กล่าวโดยสรุปว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากเหตุ เมื่อเหตุดับไปสิ่งที่พบหรือตัวปัญหา ก็จะดับตามไป

๔. เกี่ยวกับแนวคิดและการจัดการเรียนการสอนของพระพุทธเจ้า ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาถือว่าผู้เผยแผ่หรือครู กับผู้ฟังหรือนักเรียนนั้นมีความสัมพันธ์กันในฐานะ เป็นกัลยาณมิตร ดังนั้น ครูที่ดี จึงควรมีลักษณะคุณสมบัติ ซึ่งเป็นองค์ของกัลยาณมิตร ๗ ประการดังนี้^{๔๘}

๑. ปิโย น่ารัก เข้าถึงจิตใจสร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเองชวนให้อยากเรียน

๒. ครู น่าเคารพ คือมีความประพฤติเหมาะสมแก่ฐานะ ชวนให้เกิดความอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้อย่างปลอดภัย

๓. ภาวนีโย น่าเจริญใจ คือมีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่ยกย่องน่าเอาอย่าง ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาได้

๔. วัตตา รู้จักพูดชี้แจงเผยแผ่ให้ได้ผล โดยอาจจะเลือกใช้วิธีการเผยแผ่ในรูปแบบต่างๆ เพื่ออธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจได้

๕. วจนักขโม อุดหนุนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำโต้ถาม คำล่วงเกิน ตักเตือน วิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อุดหนุนได้ไม่เบื้อหน้าไม่เสียอารมณ์

๖. คัมภีร์ญจะ กถิง กัตตา สามารถอธิบายหลักธรรมที่ลึกซึ้งให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่ายฉลาดในการเลือกใช้วิธีเผยแผ่แบบต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟังให้เกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตาม

๗. โน จัญฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำผู้ฟังให้เดินผิดทางไปจากพุทธดำรัส แต่ต้องรู้จักชักจูงแนะนำในทางที่ถูกที่ควร

^{๔๗}สุชีพ ปุญญานุภาพ, **หลักพระพุทธศาสนา** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๙), หน้า ๒๗.

^{๔๘}อง.สศตค. (ไทย) ๒๓/๓๗/๕๗.

ผลการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่๔^{๔๙}

รู้และเข้าใจ ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต พระไตรปิฎก เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก หน้าที่ชาวพุทธ มรรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ ชาวพุทธตัวอย่าง การบริหารจิตและเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา และเข้าใจว่าการทำสังคายนาพระธรรมวินัยเป็นไปเพื่อการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา สร้างคุณค่าให้แก่สังคมโลก เห็นคุณค่าและศรัทธาในพระรัตนตรัย ด้วยการคิดวิเคราะห์อย่างละเอียดและเป็นระบบมีนิสัยดี เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ศาสนวัตถุ ศาสนสถานในท้องถิ่น ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีวิธีแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม และวิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ

คำอธิบายสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่๕^{๕๐}

ศึกษาวิเคราะห์ฝึกปฏิบัติสร้างความคิดรวบยอด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาชีวิต สภาพแวดล้อมเข้ามาเป็นตระหนักและเห็นคุณค่าในเรื่องต่อไปนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจตระหนักและเห็นคุณค่าในเรื่องต่อไปนี้

พระพุทธ เกี่ยวกับ **ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา** เรื่องลักษณะประชาธิปไตยในพุทธศาสนา หลักการของพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์ พระพุทธศาสนาเน้นการฝึกหัดอบรมตน การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพ การคิดตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาและการคิดแบบวิทยาศาสตร์ **พุทธประวัติ** วิเคราะห์พุทธประวัติด้านการตรัสรู้และการก่อตั้งพระพุทธศาสนา **ชาดก** เรื่องมโหสถชาดก **วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา** หลักธรรมที่เกี่ยวข้องในวันธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญ ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพระพุทธศาสนา มุ่งอนุรักษ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานในท้องถิ่น

พระธรรม เกี่ยวกับ **หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา** เรื่อง พระรัตนตรัย(วิเคราะห์ความหมายและคุณค่าของธรรมมะ)อริยสัจ๔(ธรรมที่ควรรู้):ชั้น๕- โลกธรรม๘สมุทัย(ธรรมที่ควรละ) :กรรมนิยาม-กรรม๑๒ มิจฉาณิชา๕ นิโรธ(ธรรมที่ควรบรรลุ) :วิมุตติ๕ มรรค(ธรรมที่ควรเจริญ)อุปทานิยธรรม๗ ปาปนิกกรรม๓ ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกกรรม๔ โภคอาทิส๕ อริยวัฑฒ๕ มงคล๓๘ใน เรื่องเมื่อถูกโลกธรรมจิตไม่หวั่นไหวจิตไม่เศร้าโศก จิตไม่มัวหมอง จิตเกษม **พุทธศาสนสุภาษิต** คือปฏิรูปการี ฐรวา อุกฐาตา วินัจเตธนั (คนขยันเอาภาระงานกระทำเหมาะสมยอมมหาทรัพย์ได้) วายเมถว บุริโส ยาว อตถสส นิบปทา(เกิดเป็นคนควรจะพยายามจนกว่าจะประสบความสำเร็จ) สนตุฎฐิ ปรมั ธนั(ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง) อินาทานั ทุกข์ โลก(การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก) **พระไตรปิฎก** วิเคราะห์ความสำคัญและคุณค่าของพระไตรปิฎก **เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก** การครองเรือนที่ร้ายและที่ดี๑๐ประเภท **ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา** คือ โพธิปักขิยธรรม หมายถึง ธรรมอันเป็น

^{๔๙}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๕.

^{๕๐}เรื่องเดียวกัน.

ฝึกฝายแห่งความตรัสรู้ คือ เกื้อกูลแก่การตรัสรู้, ธรรมเกื้อหนุนแก่อริยมรรค ประกอบด้วย สติปัญญา ๔ สัมมปปธาน ๔

อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โภชนงค์ ๗ และมรรคมืองค์ ๘ ^{๕๑} วาสนาบารมี การบริหารจัดการและเจริญปัญญา สวดมนต์แปลและแผ่เมตตา วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ฝึกการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัญญาแนววิถีการบริหารจิตและเจริญปัญญาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้คุณภาพชีวิตและสังคม พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ๒วิธีคือ วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ และวิธีคิดแบบวิภังชวาท ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

พระสงฆ์ เกี่ยวกับ **ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา** เรื่องพระอนุรุทธะ พระองคุลิมาล พระธัมมทินาเถรี จิตตคหบดี **ชาวพุทธตัวอย่าง** สมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)พระธรรมโกศาจารย์(ปัญญานันทภิกขุ) ดร.เอ็มเบดการ์ **หน้าที่ชาวพุทธ** เรื่องการบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ประโยชน์ของการบรรพชาอุปสมบท การบวชเป็นแม่ชี ธรรมจารีณีหรือเนกขัมมนารี การศึกษาพุทธศาสนานานาชาติและธรรมศึกษา การปลุกจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในสังคมพุทธ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในฐานะผู้ปกครองและผู้อยู่ในปกครองตามหลักทศเปื้องบนในทศ๖ การเข้าค่ายพุทธธรรมการเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ **มรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ** เรื่องการแสดงความเคารพตามหลักพระพุทธศาสนาต่อพระรัตนตรัย ปุชนียสถานปุชณีวัตถุ และปุชเนียบุคคล การปฏิสังขารตามตามหลักปฏิสังขาร๒ **ศาสนพิธี** เรื่องความหมายและความสำคัญคฤธรรมในพิธีกรรม บทสวดมนต์ของนักเรียน งานพิธี คุณค่าและประโยชน์พิธีบรรพชาอุปสมบท คุณสมบัติของการขอบรรพชาอุปสมบท เครื่องอัฐบริวาร **สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา** เรื่องพระพุทธศาสนากับการเมืองและสันติภาพเพื่อให้เกิดศรัทธาอย่างยิ่งต่อพระรัตนตรัย การรักการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสามารถนำหลักธรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานอย่างมีคุณค่าต่อชีวิต เพื่อให้เกิดศรัทธาอย่างยิ่งต่อพระรัตนตรัย การรักการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติ ตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสามารถนำหลักธรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานอย่างมีคุณค่าต่อชีวิตตนเองและสังคมโดยรวม

ผลการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่๕^{๕๒}

รู้และเข้าใจ ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต พระไตรปิฎก เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก หน้าที่ชาวพุทธ มรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ ชาวพุทธตัวอย่าง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา และเข้าใจว่าการทำสังคายนาพระธรรมวินัยเป็นไปเพื่อการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา สร้างคุณค่าให้แก่สังคม

^{๕๑} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๖๑๑/๓๓๖

^{๕๒} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา** (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๕.

โลก เห็นคุณค่าและศรัทธาในพระรัตนตรัย ด้วยการคิดวิเคราะห์อย่างละเอียดและเป็นระบบมีนิสัยดี เห็นคุณค่าและอนุรักษศาสนวัตถุ ศาสนสถานในท้องถิ่น ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา มีวิถีแบบแยกแยะส่วนประกอบ และวิธีคิดแบบวิภาษวาท สัมพันธ์ และดำเนินชีวิต อย่างมีสติสัมปชัญญะ ประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเพื่อพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

คำอธิบายสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่๖^{๕๓}

ศึกษาวิเคราะห์ฝึกปฏิบัติสร้างความคิดรวบยอด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาชีวิต สภาพแวดล้อมเข้ามาเป็นตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในเรื่องต่อไปนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในเรื่องต่อไปนี้

พระพุทธ เกี่ยวกับ **ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา** เรื่องพระพุทธศาสนา เป็นศาสตร์แห่งการศึกษา พระพุทธศาสนาเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยและวิธีการแก้ปัญหา พระพุทธศาสนาฝึกคนไม่ให้ประมาท พระพุทธศาสนามุ่งประโยชน์สุขและสันติภาพแก่บุคคลสังคม และโลก **พุทธประวัติ** สรุปและวิเคราะห์พุทธประวัติด้านการบริหารและการธำรงรักษา พระพุทธศาสนา วิเคราะห์ พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุดพระพุทธศาสนากับ การพัฒนาอย่างยั่งยืน **ชาตก** เรื่องมหาชนกชาตก **วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา** ศึกษาและวิเคราะห์ หลักธรรม คติธรรม อภิปรายผลที่เกี่ยวข้องเนื่องในวันธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญ ศึกษาวิเคราะห์ คุณค่าผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพระพุทธศาสนา มุ่งอนุรักษศาสนวัตถุและศาสนสถานในท้องถิ่น

พระธรรม เกี่ยวกับ **หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา** เรื่อง พระรัตนตรัย(วิเคราะห์ ความหมายและคุณค่าของสังฆะ)อริยสัจ๔(ธรรมที่ควรรู้) :ชั้น๕-จิต เจตสิก,สมุทัย(ธรรมที่ควรละ) ธรรมนิยาม-ปฏิจจนมุปบาท นิเวศน์ ๕ อุปทาน ๔ นิโรธ(ธรรมที่ควรบรรลุ)นิพพาน,มรรค(ธรรมที่ควร เจริญ) : อธิปไตย๓ สาราณียธรรม ๖ ทศพิทธาธรรม ๑๐ วิปัสสนาญาณ ๙ มงคล ๓๘ ในเรื่องความ เพียรเพิกเลส ประพฤติพรหมจรรย์ เห็นอริยสัจบรรลุนิพพาน **พุทธศาสนสุภาษิต** คือราชา มุขิ มนุส สาน์ (พระราชาเป็นประมุขของประชาชน) สติ โลกสมิ ชาคโร (สติเป็นเครื่องตื่นในโลก)นตฺถิ สนฺติปริ สุขิ (สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี) นิพพานํ ปรมิ สุขิ (นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง) **พระไตรปิฎก** วิเคราะห์ ความสำคัญและคุณค่าของพระไตรปิฎก **เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก** มหาสารโธปมสูตร^{๕๔} **ศัพท์ทาง พระพุทธศาสนา** คือ ฌานสมาบัติ-ผลสมาบัติ นิโรธสมาบัติ สัมมัตตะ -มิฉัตตะ การบริหารจิตและ เจริญปัญญา สวดมนต์แปลและแผ่เมตตา วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญา ฝึกการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัญญาฐานนำวิธีการบริหารจิตและเจริญปัญญาไปใช้ในการ พัฒนาการเรียนรู้คุณภาพชีวิตและสังคมพัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการสรุปทั้ง ๑๐วิธี ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

พระสงฆ์ เกี่ยวกับ **ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา** เรื่องพระอานนท์ พระปฎาจารย์เถรี จุฬสูภักทา สุนนมาลาการ **ชาวพุทธตัวอย่าง** พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระ โพธิญาณเถร(ชาสุภทโท)พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต)อนาคาริก ธรรมปาละ **หน้าที่ชาวพุทธ** เรื่อง วิเคราะห์หน้าที่และบทบาทของพระภิกษุในฐานะพระนักเทศน์พระธรรมทูตพระธรรมจาริกา พระ

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐-๑๖๑.

^{๕๔} ม.ม. (ไทย) ๔/๙/๒๕๖.

วิทยาการ พระวิปัสสนาจารย์ และพระนักพัฒนา วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของอุบาสก อุบาสิกาที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน วิเคราะห์เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัทในสังคมไทย การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวตามหลักทศเบ็องหลังในทิศทางการเข้าค่ายพุทธธรรมการเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ **มรรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ** เรื่องการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและโลกการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระภิกษุ ทางกาย วาจา ใจ **ศาสนพิธี** เรื่อง บุญพิธี ทานพิธี กุศลพิธี วิเคราะห์คุณค่าและประโยชน์ของศาสนพิธี **สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา** เรื่องพระพุทธศาสนากับการพัฒนาแบบยั่งยืน เพื่อให้เกิดศรัทธาอย่างยิ่งต่อพระรัตนตรัย การรักการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสามารถนำหลักธรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานอย่างมีคุณค่าต่อชีวิตตนเองและสังคมโดยรวม

ผลการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่๖^{๕๕}

รู้และเข้าใจ ประวัตติและสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต พระไตรปิฎก เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎกคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก หน้าที่ชาวพุทธ มรรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ ชาวพุทธตัวอย่าง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา มีความเข้าใจว่าพระพุทธศาสนามีคำสอนและมีวิธีการที่เป็นสากลมีข้อปฏิบัติยึดทางสายกลางเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมีหลักคำสอนเชื่อมโยงกันได้ดีกับศาสตร์สมัยใหม่เห็นคุณค่าและ พระรัตนตรัยมีนิสัยดี เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ศาสนวัตถุ สถานในท้องถิ่น มุ่งมั่นประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นศาสนิกชนที่ดี มีวิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ ในขณะเดียวกันให้ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตที่ดำเนินไปตามกระบวนการแห่งปัจจุสมุปบาท สรรพสัตว์ต้องอาศัยกัน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นคนมีใจกว้างและมีเหตุผลสำหรับการเป็นพลเมืองดีของสังคม ประเทศชาติและโลก

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เมื่ออยู่ในชั้นมัธยมเด็กส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงวัยรุ่น จะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านร่างกาย ทางด้านชีววิทยา และทางด้านปรับสภาพจิตใจ เด็กจะเริ่มสนใจเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตาและสรีระของตนเองอย่างมาก เป็นวัยที่ถือว่ามีความหวังกับพ่อแม่มากที่สุด แต่สิ่งนี้จะถือเป็นกฎเกณฑ์คงไม่ได้ เพราะปัจจุบันพ่อแม่ส่วนใหญ่ได้มีการเปลี่ยนแปลงความคิดของตนและพร้อมจะเข้าใจวัยรุ่นมากขึ้น เด็กในช่วงมัธยมปลายซึ่งในวัยที่สามารถคิดแก้ปัญหาในลักษณะที่เป็นนามธรรม จะสามารถตั้งสมมติฐานและทดสอบได้อย่างมีระบบระเบียบมีขั้นตอน จะมีลักษณะการคิดสุขุม รอบคอบ วัยนี้จะเป็นวัยที่แสดงให้เห็นถึงความสนใจเกี่ยวกับเรื่องราวทางการเมือง

^{๕๕} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้อุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๖.

จากแนวคิดและทฤษฎีในเบื้องต้น พอจะสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน คือ สื่อการสอน ทั้งหลายที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอน กล่าวคือ ทำให้บทเรียนน่าสนใจ นักเรียนเกิดความสนุกสนานในบทเรียนและยังช่วยทุ่นเวลาในการสอนอีกด้วย^{๕๖}

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการวัดผลและประเมินผล

ทิวต์ล มณีโชติ ได้ให้ความหมายการวัดผลไว้ว่า เป็นกระบวนการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์แทนปริมาณของสิ่งที่ต้องการวัด โดยสิ่งที่ต้องการวัดนั้นเป็นผลมาจากการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน^{๕๗}

กิลฟอร์ด (Guilford) ได้นิยามว่า การวัดผลเป็นการจัดค่าตัวเลขให้แก่วัตถุหรือเหตุการณ์โดยมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน^{๕๘}

ด้านการประเมินผล

การประเมินผลเป็นสิ่งที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการสอนที่ครูจะต้องแสวงหาทาง เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ จึงได้กำหนดไว้ในระเบียบ การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการให้มีการประเมินผลเป็นขั้นตอนดังนี้

๑. การประเมินผลก่อนเรียน เป็นการประเมินผลเพื่อศึกษาหาความรู้พื้นฐานและทักษะของผู้เรียนก่อนที่จะเรียน
 ๒. การประเมินผลระหว่างเรียน เป็นการประเมินผลเพื่อที่จะตรวจสอบสภาพการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน
 ๓. การประเมินผลหลังการเรียนหรือประเมินรวม เป็นการประเมินผลการเรียนการสอนโดยสรุป โดยวัดจากทุกจุดประสงค์ที่สำคัญ^{๕๙}
- จากทฤษฎีการวัดผล / ประเมินผล พอสรุปได้ว่า การวัดผลการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมียุทธวิธีที่หลากหลายเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีบรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีหลักสูตรกำหนด^{๖๐}

สมศักดิ์ ลินธุระเวชญ์ กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผล เป็นขั้นตอนสำคัญอันหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน ครูจะทราบว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

^{๕๖} พระราตรี สิริจินโท, “ความเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓, หน้า ๓๒.

^{๕๗} ทิวต์ล มณีโชติ, การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๙), หน้า ๖๕.

^{๕๘} Guilford, Measurement and Evaluation in Teaching, (New York : McGraw-Hill, 1965), P9.

^{๕๙} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, แผนการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา วิชาพระพุทธศาสนา เล่ม ๑-๒, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๓๕), หน้า ๑๕.

^{๖๐} พระราตรี สิริจินโท, อ้างแล้ว, หน้า ๓๑.

หรือไม่เพียงใดก็โดยการวัดผลและประเมินผลนี้เอง ดังนั้น นอกเหนือจากครูจะมีความรู้ด้านเนื้อหา และวิธีการสอนแล้วครูจะต้องมีความรู้ด้านการวัดผลและประเมินผลด้วยการวัดผลและประเมินผล หมายถึงอะไร วัดและประเมินผลอะไร วัดและประเมินผลอย่างไรและใช้ผลของการวัดและประเมิน อย่างไร^{๖๑}

๒.๔.๑) ความหมายของการวัดและการประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้อธิบายว่า ในการวัดและประเมิน มีคำศัพท์หลายคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน จำเป็นต้องให้นิยามคล้ายคลึงกัน คือ^{๖๒}

๑. การวัด (Measurement) คือ การให้ตัวเลขกับลักษณะที่กำหนด
๒. การประเมินผล (Evaluation) คือ การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่วัดตามเกณฑ์ภายในและภายนอก
๓. การตรวจสอบ (Testing) คือ การวัดลักษณะโดยการสุ่มลักษณะบางอย่างออกมาทำการวัดเพื่อประโยชน์ในการบรรยายสรุป
๔. การตีความ (Assessment) คือ การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่วัด โดยอิงกับสิ่งแวดล้อม
๕. การตีราคา (Appraisal) คือ การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่วัดโดยอิงกับเกณฑ์หรือหลักการ

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ ได้อธิบายว่า การวัดผลทางการศึกษานั้นจะมีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องใช้และพบปะอยู่ ๓ คำ คือ การทดสอบ การวัดผล และการประเมินผลซึ่งมักจะเกิดความเข้าใจสับสนอยู่เสมอ จึงขอทำความเข้าใจถึงคำศัพท์ทั้ง ๓ คำนี้เสียก่อน คือ^{๖๓}

๑. การทดสอบ (Testing) เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่ทำให้ได้มาซึ่งจำนวนหรือปริมาณของคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อนำไปสู่การประเมินค่า กระบวนการทดสอบที่ใช้กันอยู่ทั่วไป คือ การนำแบบทดสอบซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคำ กลุ่มคำถามไปกระทำให้ผู้สอบแสดงพฤติกรรมตอบสนองออกมา เช่น พูด บอก อธิบาย เขียน ปฏิบัติ (กระทำ) ฯลฯ ที่ขึ้นอยู่กับลักษณะของแบบทดสอบ กระบวนการนี้จะเสร็จสิ้นเมื่อผู้สอบได้แสดงพฤติกรรมตอบสนองมาเรียบร้อยแล้ว ผู้สอบที่ไม่ตอบ โดยส่งกระดาษเปล่าจะถือว่าผู้นั้นสอบไม่ผ่านการทดสอบกระทำได้หลายวิธี เช่น การสอบปากเปล่า ทดสอบภาคปฏิบัติ หรือทดสอบโดยการเขียนตอบ เป็นต้น

๒. การวัดผล (Measurement) หมายถึง การใช้เครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่งที่จะค้นหาคำตอบเพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นปริมาณหรือคุณภาพที่มีความหมายแทนพฤติกรรมหรือคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือแทนผลงานที่แต่ละคนจะแสดงออกมา เช่น การวัดความสูง การชั่งน้ำหนัก การให้คะแนน การตอบข้อสอบถาม เป็นต้น ในการทดสอบเมื่อผู้สอบได้ตอบคำถามหรือส่งกระดาษคำตอบให้ครูแล้วก็สันนิษฐานว่าสิ้นสุดการทดสอบ การวัดผลจะเริ่มตั้งแต่ครูตรวจข้อสอบของนักเรียนแล้วให้คะแนนออกมาการวัดผลการศึกษา นอกจากจะใช้แบบทดสอบเครื่องมือไปสู่การ

^{๖๑} สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์, การประเมินผลการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๑), หน้า ๑.

^{๖๒} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๑๒๕.

^{๖๓} สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์, การประเมินผลการศึกษา, หน้า ๕๕ - ๕๖.

วัดผลแล้วยังมีอีกหลายประการที่จะใช้วัดได้ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสำรวจ ฯลฯ ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ เหมาะสมที่จะใช้วัดลักษณะแต่ละอย่างแตกต่างกัน

๓. การประเมินผลหรือประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง การนำเอาข้อมูลทั้งหลายที่ได้จากการวัดผลมาพิจารณาเพื่อหาข้อสรุปหรือประเมินค่าหรือตีราคา อาจกล่าวง่าย ๆ ว่าเป็นการนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ การประเมินผลนี้ ผู้ประเมินจะต้องมีข้อมูลมากเพียงพอ เพื่อนำมาเปรียบเทียบพิจารณากลับกรองให้รอบคอบแล้วจึงสรุปออกมาว่า ดี - เลว ได้ - ตก เก่ง - อ่อน ได้ระดับคะแนน ๔ ๓ ๒ ๑ หรือ ๐ เป็นต้น

สนิท เจริญธรรม กล่าวว่า การวัดผล (Measurement) หมายถึง การใช้เครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่งในการค้นหาหรือการตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นปริมาณที่มีความหมายแทนพฤติกรรมหรือคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือแทนผลงานที่แต่ละคนแสดงออกมา เช่น การวัดความสูงและชั่งน้ำหนักของเด็ก การให้คะแนนการตอบข้อสอบของนักเรียนหากจะพูดถึงความหมายของการวัดผลอย่างสั้น ๆ ก็จะได้ว่า การวัดผลคือการกำหนดตัวเลขแทนคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ต้องการด้วยระเบียบวิธีที่เชื่อถือได้^{๒๔}

การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การนำเอาข้อมูลทั้งหลายที่ได้จากการวัดมาพิจารณาเพื่อหาข้อสรุปหรือข้อตัดสิน เช่น ดี - เลว ผ่าน - ไม่ผ่าน เก่ง - อ่อน ได้ระดับคะแนน ก, ข, ค, ง หรือ จ เป็นต้น สำหรับการประเมินผลการเรียนนั้นเป็นการได้ข้อมูลตัวเลขหรือข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเลขสำหรับการตัดสินเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของผู้เรียนหรือเพื่อค้นหาปัญหาต่างๆ ด้านการเรียนการสอน

คำว่า “วัดผล” และ “ประเมินผล” บางครั้งใช้ควบคู่กันไป เช่น วัดและประเมินผลเพื่อนั้นว่าต้องการได้ข้อมูลตัวเลข เพื่อนำมาพิจารณาตัดสินผลต่อไปการจะวัดและประเมินผลด้านใดนั้นขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของการวัด โดยทั่วไป การวัดและประเมินผลการเรียนรู้อะไรจะวัดและประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ รวม ๓ ด้าน คือ

๑) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) ได้แก่ พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านสติปัญญาหรือด้านสมอง ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ ตามระดับความซับซ้อนจากน้อยไปหามากได้ ๖ ระดับ คือ

- ๑.๑) ความรู้ ความจำ
- ๑.๒) ความเข้าใจ
- ๑.๓) การนำไปใช้
- ๑.๔) การวิเคราะห์
- ๑.๕) การสังเคราะห์
- ๑.๖) การประเมินค่า

๒) ด้านจิตพิสัย (Affective domain) ได้แก่ พฤติกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจ อารมณ์ของบุคคล ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น ๕ ระดับ คือ

^{๒๔} สนิท เจริญธรรม, การวัดผล ประเมินผล, (นครศรีธรรมราช : สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช , ๒๕๔๐), หน้า ๑ - ๑๒.

- ๒.๑) การรับรู้
- ๒.๒) การตอบสนอง
- ๒.๓) การให้คุณค่า
- ๒.๔) การจัดระบบคุณค่า
- ๒.๕) การพัฒนาลักษณะนิสัยจากค่านิยม

๓) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor domain) ได้แก่ พฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับความสามารถและทักษะในการใช้กล้ามเนื้อ หรือกิจกรรมที่ต้องอาศัยการประสานงานกับประสาทที่ควบคุมกล้ามเนื้อ ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น ๖ ระดับ คือ

- ๓.๑) การรับรู้
- ๓.๒) เตรียมพร้อมที่จะปฏิบัติ
- ๓.๓) การปฏิบัติตามแบบหรือแนวทางที่กำหนด
- ๓.๔) การปฏิบัติได้ด้วยตนเอง
- ๓.๕) การปฏิบัติอย่างชำนาญ
- ๓.๖) การปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์

ในการวัดและประเมินการเรียนนั้น ผู้ประเมินจะกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการประเมินไว้ในจุดประสงค์ จุดประสงค์ข้อหนึ่งๆ อาจใช้ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว หรือใช้เพื่อประเมินพฤติกรรมที่ซับซ้อนหลายๆ ด้านก็ได้ จุดประสงค์ในการเรียนรู้ซึ่งจำแนกออกได้เป็น ๓ ด้านนั้นมีได้แยกจากกันโดยเด็ดขาดแต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเสมอ ในการจำแนกพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการประเมินในจุดประสงค์นั้น ผู้ประเมินจึงควรพิจารณาลักษณะเด่น หรือจุดเน้นของพฤติกรรมเหล่านั้นเป็นหลัก

นอกเหนือจากการประเมินผลการเรียนด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยแล้ว หลักสูตรฉบับปรับปรุงได้เน้นการประเมินด้านกระบวนการด้วย ซึ่งสามารถทำได้ทั้ง ๓ ด้าน คือ

๑) ส่วนความรู้ความคิด เช่น วิเคราะห์เปรียบเทียบโดยมีข้อมูลประกอบเป็นเหตุเป็นผล มีเกณฑ์ที่น่าเชื่อถือประกอบการประเมินทางเลือกสามารถหาทางเลือกหรือกำหนดขั้นตอนปฏิบัติได้ สอดคล้องกับผลที่ต้องการ เป็นต้น

๒) ส่วนการปฏิบัติ เช่น ปฏิบัติอย่างมีแผน ปฏิบัติเป็นขั้นตอนครบถ้วน ปฏิบัติไปตรวจสอบไปและปรับปรุงไป เป็นต้น

๓) ส่วนความรู้สึก เช่น เห็นโทษเห็นข้อบกพร่องของสิ่งที่ไม่เหมาะสม เห็นคุณค่า ความสำคัญในการที่จะยกระดับการคิด การปฏิบัติให้ดีขึ้น ใจกว้างรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลายมีความเป็นระบบระเบียบ ใช้เหตุผลเสมอ พอใจในผลงานการกระทำที่สำเร็จด้วยตนเองแสดงความสนใจ พอใจในกิจกรรมการเรียน เป็นต้น

ทั้งนี้ ครูอาจใช้สถานการณ์ในกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสื่อกลางของการกระตุ้นให้เด็กแสดงพฤติกรรมหรือใช้แบบวัดผลที่สร้างอิงเนื้อหาในกิจกรรมการเรียนการสอนหรือใช้สถานการณ์อิสระจากบทเรียนเป็นกรณีตัวอย่างยกมาสร้าง แบบวัดผลให้นักเรียนได้คิดได้วิเคราะห์และตอบคำถามก็ได้

กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมการเรียนรู้ ๓ ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัยไม่สามารถแยกจากกันได้โดยเด็ดขาด การเรียนที่สมบูรณ์จำเป็นต้องพัฒนาพฤติกรรมทั้ง ๓ ด้านอย่างประสานสัมพันธ์กัน พร้อมทั้งเน้นกระบวนการเรียนรู้ควบคู่ไปด้วยการวัดและการประเมินผลควรทำเมื่อใด การวัดและประเมินผลการเรียนควรทำอย่างต่อเนื่องและทำเป็นระยะๆ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

๑. การประเมินผลก่อนเรียน (Placement Evaluation) การประเมินส่วนนี้ มุ่งหาข้อมูล เพื่อตอบคำถามว่าผู้เรียนมีพื้นฐาน ทักษะเบื้องต้น ตลอดจนความพร้อมด้านอื่นๆ และอยู่ในสถานะที่จะสามารถเริ่มเรียนบทเรียนใหม่ได้หรือไม่

๒. การประเมินผลระหว่างเรียน (Formative Evaluation) การประเมินส่วนนี้ มุ่งหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนมากน้อยเพียงใด มีปัญหาในการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง

๓. การประเมินผลหลังเรียน หรือการประเมินผลปลายภาคเรียน (Summative Valuation) เป็นการประเมินเพื่อตัดสินระดับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนว่ามีความรู้ระดับใด ควรสอบผ่านหรือไม่ผ่าน

(๒.๔.๒) เครื่องมือการวัดผลการเรียน

๑. ชนิดของเครื่องมือการวัดผล

เครื่องมือการวัดผลมีหลายประเภท แต่ละประเภทมีลักษณะ วิธีใช้ และประโยชน์ต่างกัน การใช้เครื่องมือวัดผลแต่ละชนิดมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทราบลักษณะประโยชน์และข้อจำกัดต่างๆ ของเครื่องมือเหล่านั้น จึงจะสามารถใช้เครื่องมือวัดผลในการรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ที่สำคัญดังนี้

๑.๑ แบบทดสอบ หมายถึง ชุดของคำถามหรือกลุ่มของงานที่สร้างขึ้นเพื่อเร้าให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมออกมา แบบทดสอบมีหลายประเภท แล้วแต่จะใช้เกณฑ์ใดในการจำแนก เช่น

๑.๑.๑ จำแนกตามกระบวนการในการสร้าง ได้แก่ แบบทดสอบที่ครูสร้างและแบบทดสอบมาตรฐาน

๑.๑.๒ จำแนกตามจุดประสงค์ในการวัด ได้แก่ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบทดสอบวัดความถนัด และแบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ

๑.๑.๓ จำแนกตามรูปแบบคำถามและวิธีตอบ ได้แก่ แบบทดสอบอัตนัย และแบบทดสอบปรนัย

๑.๑.๔ จำแนกตามลักษณะการตอบได้แก่แบบทดสอบภาคปฏิบัติ แบบทดสอบเขียนตอบ และแบบทดสอบด้วยวาจา

๑.๑.๕ จำแนกตามเวลาที่กำหนดให้ตอบ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผล ความเร็วและแบบทดสอบความสามารถสูงสุด

๑.๒ การสังเกต เป็นเครื่องมือวัดผลโดยการรวบรวมข้อมูลโดยใช้ประสาทสัมผัสต่างๆของผู้สังเกตเป็น เครื่องมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตา (เพื่อดู) และหู (เพื่อฟัง) เก็บข้อมูลตามที่ปรากฏโดยไม่แปลความหมายของข้อมูลนั้นตามความนึกคิดของผู้สังเกต

๑.๓ แบบสำรวจรายการ เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสังเกตอย่างหนึ่ง โดยใช้ผู้สังเกตทำเครื่องหมายลงในรายการที่สังเกตได้ แบบสำรวจรายการเป็นเครื่องมือวัดผลที่ใช้ตรวจสอบเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

๑.๔ การบันทึกย่อ เป็นการบันทึกพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่สังเกตได้โดยใช้ข้อความสั้นๆ เกี่ยวกับสิ่งที่สังเกตได้ตามความเป็นจริง

๑.๕ การจัดอันดับคุณภาพ เป็นการพิจารณาเรียงลำดับคุณภาพของงานหรือลักษณะบุคคลที่อยู่ในประเภทหรือกลุ่มเดียวกัน

๑.๖ การสัมภาษณ์เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยการซักถาม ถามตอบระหว่างครูและนักเรียน ผู้เรียนที่ถูกสัมภาษณ์และครูผู้สัมภาษณ์สามารถซักถามในรายละเอียดของข้อความได้หากมีข้อสงสัยทำให้การสัมภาษณ์มีความเที่ยงตรงมากขึ้น

๑.๗ แบบสอบถาม เป็นข้อคำถามที่สร้างขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นข้อเท็จจริงหรือเรื่องราวต่างๆ จากผู้เรียนที่ให้ตอบแบบสอบถาม คำถามในแบบสอบถามจะมีชนิดคำถามปลายเปิดและชนิดคำถามปลายปิด

๑.๘ แบบสังเกต เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อศึกษาสถานภาพทางสังคมของบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันว่ามีความสัมพันธ์กันใด เทคนิครวบรวมข้อมูลทางสังคมมีได้หลายวิธี เช่น การทนายใครเอ่ย การสร้างสังคม เป็นต้น ผู้ที่ได้รับการเลือกจากสมาชิกในกลุ่มมากอาจกล่าวได้ว่าลักษณะผู้นำหรือเป็นดาราประจำกลุ่ม ส่วนผู้ที่ไม่ถูกเลือกเลย อาจกล่าวได้ว่าเป็นแกะดำหรือผู้ที่มีปัญหาควรได้รับการช่วยเหลือ

๑.๙ การให้ปฏิบัติจริง เป็นการหาข้อมูลโดยการให้ผู้เรียนที่ถูกวัดปฏิบัติจริง เช่น ให้ทำรายงาน ให้ประดิษฐ์ชิ้นงาน เป็นต้น ในการตรวจผลงานมักใช้เกณฑ์การพิจารณา ๓ ด้าน ควบคู่กันไป ทั้งด้านปริมาณ คุณภาพ และวิธีการ

๑.๑๐ การศึกษารายกรณี เป็นการศึกษาปัญหาใดปัญหาหนึ่งอย่างละเอียดลึกซึ้งทุกแง่มุม โดยใช้เครื่องมือหลายๆ ชนิด เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนที่จะค้นหาสาเหตุสำหรับพิจารณาแก้ปัญหาต่อไป

๑.๑๑ การให้จินตนาการ เป็นการศึกษาลักษณะสภาพทางจิตใจของบุคคล โดยให้ผู้เรียนที่ถูกวัดสะท้อนลักษณะของบุคลิกภาพออกมาโดยไม่รู้ตัว เช่น ให้ต่อเติมประโยคจากข้อความที่กำหนดให้ ให้อธิบายภาพที่เลื่อนรางหรือชวนสงสัย ให้แต่งเรื่องตามหัวข้อที่กำหนดให้

๒. การเลือกวิธีการวัดและเครื่องมือการวัดผล

พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ครูต้องการวัดผล มีหลายลักษณะและวิธีที่จะได้วัดพฤติกรรมเหล่านั้นก็มีหลายลักษณะเช่นกัน ซึ่งวิธีการวัดผลหนึ่งๆ จะวัดได้ดีและเหมาะสมเฉพาะพฤติกรรมบางลักษณะเท่านั้น บางกรณี ครูอาจใช้วิธีการวัดหลายอย่างประกอบกันเพื่อจะวัดผลพฤติกรรมลักษณะหนึ่ง ครูจึงจำเป็นต้องเลือกวิธีการวัดให้เหมาะสมกับลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการวัด

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผล หมายถึง การใช้กระบวนการวิธีการหรือเครื่องมือต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูล นำมาพิจารณาหาข้อสรุปผลของการเรียนรู้และตัดสินว่าสิ่งที่ผู้เรียนแสดงออกผ่านข้อมูลนั้นเป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ในด้านพุทธิ

พิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัยเพียงใด ซึ่งควรจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจลักษณะประโยชน์และข้อจำกัดของเครื่องมือวัดผลแบบต่างๆ ตลอดจนสามารถใช้เครื่องมือวัดผลประเมินผลได้เหมาะสม

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาธีรศักดิ์ ธีรวโส (ยอดยศ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการหน่วยวิทยบริการคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม ” ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๒) รองลงมาเป็น ด้านการจัดการเรียนการสอน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗) ด้านการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑) ด้านการวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙) และด้านการใช้สื่อการสอนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓)^{๒๕}

พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๑ ” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๑ โดยการหาค่าเฉลี่ย () และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านเทคนิคและวิธีการสอน ตามลำดับ ๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๑ จำแนกตามเพศโดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๑ จำแนกตามอายุและระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) สรุปได้ดังนี้ ๓.๑ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓.๒ จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๒๖}

^{๒๕}พระมหาธีรศักดิ์ ธีรวโส (ยอดยศ) , “ ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการหน่วยวิทยบริการคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม ” , **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๖}พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์, “ ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๑ ” , **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร**

เกษร ทิทา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสร้างแป้นดอนนาแพง ” ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในแต่ละระดับได้กำหนดหลักสูตรรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน โดยเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้และสาระสำคัญในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน รวมทั้งการบูรณาการทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมไว้ในวิชาพระพุทธศาสนา และวิชาอื่นๆอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน โรงเรียนจึงจัดการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาและการปฏิบัติเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาโดยบูรณาการเชื่อมโยงกับศาสตร์ต่างๆหลากหลาย เน้นการปฏิบัติ พัฒนา ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน สาระสำคัญในการเรียนรู้มุ่งเน้นการพัฒนาสติปัญญามากขึ้น ให้รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เป็นการศึกษาหลักพุทธธรรมโดยบูรณาการความรู้เข้ากับกลุ่มสาระอื่นๆด้วยการ ปลูกฝังให้มีจิตสำนึกว่าศาสนาเป็นเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม ทำตัวเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนและชุมชนได้เป็นอย่างดี ชุมชนมีสายสัมพันธ์ที่ดีโรงเรียน และโรงเรียนได้จัดให้มีห้องส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน อย่างเหมาะสมเพื่อส่งเสริมผลักดัน หรือขับเคลื่อนระบบการเรียนการสอนให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเป็นการศึกษาที่ยั่งยืน ช่วยพัฒนานักเรียนให้เป็นคนที่มีคุณภาพตามเจตนารมณ์ของของหลักสูตรตลอดจนนำคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

ผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนพบว่า โดยภาพรวมผู้บริหาร ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองโรงเรียนบ้านสร้างแป้นดอนนาแพงมี การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตลอดจนกำหนดเวลาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้และนำหลักการให้คำแนะนำอย่างชัดเจน รวมทั้งการบูรณาการทางด้าน ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมไว้ในทุกวิชาอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ดังนั้นโรงเรียนจึงสามารถจัดการ เรียนการสอนที่มีเนื้อหา และการปฏิบัติเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาโดยบูรณาการกับศาสตร์ต่างๆ จากการ จัดการศึกษาที่ผ่านมาได้มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาในทางที่ดีขึ้นจากการ สัมภาษณ์ผู้บริหารครูผู้สอนและผู้ปกครองนักเรียนพบว่า

ผลที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียนพบว่านักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรใฝ่เรียนรู้สามารถการ ฟังตนเองตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบรู้จักประหยัดอดออมซื่อสัตย์สุจริตมีวินัย ประพฤติปฏิบัติตาม ข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนและครอบครัวดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มี เหตุผล รอบคอบ ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงาน มีความพยายาม อดทนในการทำงานเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมไทยและมีความกตัญญูกตเวที เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมนักเรียนช่วยเหลือผู้อื่นด้วยด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทนมีสัมมาคารวะรักชาติ

มหบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา) , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ศาสน์ กษัตริย์การรู้จักให้อภัยรู้จักแบ่งปันความรู้ ความดีความชอบและเสียสละเพื่อส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี^{๒๗}

พระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ” ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของครู ทั้ง ๖ ด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ๑.ด้านการเรียนการสอน ๒.ด้านหลักสูตร ๓.ด้านการวัดและประเมินผล ๔.ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ๕. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ๖. ด้านสื่อการเรียนการสอนตามลำดับ

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนของครูจำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสูงสุดแผนกสามัญ วุฒิการศึกษาสูงสุดแผนกบาลี และภูมิลำเนา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

๓. นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู ดังนี้ ๑) หลักสูตรมีเนื้อหาเก่าเกินไปทำให้เข้าใจยากไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน ๒) การจัดการเรียนการสอนของครูขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ขาดการสอนแบบบูรณาการทำให้ผู้เรียนเกิดความเครียด ๓) การใช้สื่อการเรียนการสอน ขาดการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ๔) กิจกรรมการเรียนการสอน คือ มีกิจกรรมบ้างแต่ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ๕) บรรยากาศด้านสิ่งแวดล้อมไม่ดี ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน ๖) การวัดและประเมินผลยังไม่ชัดเจนและยังขาดการรายงานที่เป็นระบบ

๔. แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือ ๑) ด้านหลักสูตร ควรพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ๒) ด้านการเรียนการสอน ควรให้ความสำคัญแก่นักเรียนและครูสอนและสนับสนุนงบประมาณอย่างจริงจัง ๓) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรซื้ออุปกรณ์และเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ๔) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียน ๕) ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ควรจัดบรรยากาศให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ๖) ด้านการวัดและประเมินผล ควรประชุมคณะครูสรุปผลการประเมินการเรียนการสอน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาร่วมกัน^{๒๘}

ฉัตรกร วรณโก ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ” ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนราชวินิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย

^{๒๗} เกษร ทิธา, “ ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสร้างแป้นดอนนาแพง ” , **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๘} พระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด), “ การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ” , **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอนด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านบรรยากาศการเรียนการสอนและด้านสื่อการเรียนการสอนตามลำดับ

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนราชวินิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า จำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้นต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนจำแนกตามเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนราชวินิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน พบว่า ๑) ด้านหลักสูตร ปัญหาอุปสรรค คือ ครูไม่มีความชัดเจนในโครงสร้างหลักสูตร การเรียนรู้และเนื้อหาหลักสูตรไม่เหมาะสมกับในยุคปัจจุบัน ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรปรับปรุงวิธีการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรสาระการเรียนรู้ให้มากขึ้นกว่าเดิมเพื่อความเหมาะสมกับผู้เรียนและทันโลก ปัจจุบันเสมอ ๒) ด้านการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค คือ ครูเน้นการเรียนการสอนภาคทฤษฎีในห้องเรียนมากเกินไป ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรให้ความสำคัญทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ๓) ด้านสื่อการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค คือ สื่อไม่ทันสมัยและไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมและเป็นปัจจุบันเสมอ ๔) ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค คือ มีแหล่งเรียนรู้ภายในบริเวณโรงเรียนน้อยเกินไปไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียนส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรเพิ่มแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้พอต่อความต้องการของผู้เรียน และ ๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล ปัญหาอุปสรรค คือ ไม่มีเวลาพอที่ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังการเรียน ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรจัดเวลาให้เหมาะสม^{๖๙}

พระครูนิวาส์ สวัสดิ์ ปิยวัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมที่มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน: ศึกษากรณีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๗ ด้านคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านจัดการเรียนการสอน ด้านจัดการสื่อทางการเรียนการสอน ด้านจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมของนักเรียน ปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย รวมทั้งในรายด้านแต่ละด้าน ก็อยู่ในระดับน้อย ส่วนการทดสอบสมมุติฐานทั้ง ๓ ข้อ ก็เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อ ควรให้มีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อต่อยอดการปฏิบัติงาน ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน และการวัดผลโดยใช้แบบสอบถาม เทคนิค เคลฟาย^{๗๐}

^{๖๙} ฉัตรกร วรณโก, “ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๗๐} พระครูนิวาส์ สวัสดิ์ ปิยวัฒน์, “ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมที่มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน: ศึกษากรณีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์” , *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธ*

พระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ” ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของครู ทั้ง ๖ ด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ๑.ด้านการเรียนการสอน ๒.ด้านหลักสูตร ๓.ด้านการวัดและประเมินผล ๔.ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ๕. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ๖. ด้านสื่อการเรียนการสอนตามลำดับ

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนของครูจำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสูงสุดแผนกสามัญ วุฒิการศึกษาสูงสุดแผนกบาลี และภูมิลำเนา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

๓. นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู ดังนี้ ๑) หลักสูตรมีเนื้อหาเก่าเกินไปทำให้เข้าใจยากไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน ๒) การจัดการเรียนการสอนของครูขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ขาดการสอนแบบบูรณาการทำให้ผู้เรียนเกิดความเครียด ๓) การใช้สื่อการเรียนการสอน ขาดการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ๔) กิจกรรมการเรียนการสอน คือ มีกิจกรรมบ้างแต่ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ๕) บรรยากาศด้านสิ่งแวดล้อมไม่ดี ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน ๖) การวัดและประเมินผลยังไม่ชัดเจนและยังขาดการรายงานที่เป็นระบบ

๔. แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือ ๑) ด้านหลักสูตร ควรพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ๒) ด้านการเรียนการสอน ควรให้ความสำคัญแก่นักเรียนและครูสอนและสนับสนุนงบประมาณอย่างจริงจัง ๓) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรซื้ออุปกรณ์และเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ๔) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียน ๕) ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ควรจัดบรรยากาศให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ๖) ด้านการวัดและประเมินผล ควรประชุมคณะครูสรุปผลการประเมินการเรียนการสอน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาร่วมกัน^{๓๑}

และผลวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระบุญทัน จารุวัฒน์ (กณาลักษณ์)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนสิรินธรวิทยานุสรณ์เทศบาลตำบลนิคมลำโดมน้อย อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ” ผลการวิจัยพบว่า ๑) การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนสิรินธรวิทยานุสรณ์เทศบาลตำบลนิคมลำโดมน้อย อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการละเว้นอบายมุข ด้านความมีสัมมาคารวะอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความมีวินัยในตนเอง และด้านความเมตตากรุณา อยู่ในระดับปานกลาง ๒) ผลการ

ศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๓๑}พระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด), “การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร” , วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

เปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนสิรินธรวิทยา นครสวรรค์เทศบาลตำบลนิคมลำโดมน้อย อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีเพศ อายุ ระดับ การศึกษา เกรดเฉลี่ย และอาชีพผู้ปกครองต่างกันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมความมีวินัยของนักเรียน โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ด้านอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ ๐.๐๕ จึง ทำการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ ๓) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับความมี วินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนสิรินธรวิทยานุสรณ์ เทศบาลตำบลนิคมลำโดมน้อย อำเภอสิริน ธร จังหวัดอุบลราชธานี ที่สำคัญได้แก่ นักเรียน ควรสุขภาพเรียบร้อยไม่นำอาหารมารับประทานขณะ ครูสอนเวลาผู้ใหญ่เดินผ่านโน้มตัวลงทำความเคารพ มีความเอ็นดูสัตว์ไม่ทำร้ายสัตว์ และไม่เสพสิ่ง เสพติดของมีนเมา^{๗๒}

พิทักษ์ สีนาลาด ได้ทำวิจัยพบว่าปัญหาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่มีความเห็นหรือความรู้สึกที่ไม่ดี เพราะครูสอนถ่ายทอดไม่ดี จึงทำให้ รู้สึกเบื่อและไม่อยากที่จะเรียน ดังนั้น จึงสามารถสรุปประเด็นปัญหาและอุปสรรคได้ ดังนี้

๑. ครูสอนขาดเทคนิคและวิธีการในการสอน และสอนแบบบรรยายมากเกินไป จึงทำให้ นักเรียนรู้สึกเบื่อและมีความเห็นที่ไม่ดีต่อวิชาพระพุทธศาสนา

๒. ครูสอนใช้สื่อในการสอนน้อยเกินไปหรือแทบไม่ได้ใช้สื่อในการสอนเลย^{๗๓}

พระปรีชา ปรีชาโน ได้วิจัยพบว่า สภาพหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกิจกรรม การเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและการประเมินผล รวมทั้งสภาพแวดล้อม การเรียนรู้นั้นถือว่านักเรียนในปัจจุบันมีน้อยมาก เพราะเกิดจากปัจจัยภายนอกหลาย ประการ เช่น ปัจจัยด้านของกิจกรรมการเรียนการสอนก็ค่อนข้างจัดน้อยและไม่มีผู้สนับสนุน ปัจจัยด้านของสื่อการ เรียนการสอนก็ค่อนข้างล้าสมัยและขาดการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยด้านการวัดผลการ ประเมินผลก็ค่อนข้างไม่ได้มาตรฐาน การเรียนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนาจึงค่อนข้างประสบ กับปัญหาดังกล่าวทำให้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่น่าเบื่อหน่าย^{๗๔}

พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง) ทำการศึกษาเรื่อง “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิปุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” พบว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สรุปผลการศึกษา พบว่า หลักสูตรสาระการเรียนรู้วิชา พระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช

^{๗๒} พระบุญทัน จารุณโณ (กมลลักษณ์), “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับความมีวินัยของ นักเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนสิรินธรวิทยานุสรณ์เทศบาลตำบลนิคมลำโดมน้อย อำเภอสิรินธร จังหวัด อุบลราชธานี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๓-๑๐๕.

^{๗๓} พิทักษ์ สีนาลาด, “ วิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน”, **พุทธศาสน ศึกษ**, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๔๔) : ๗๒.

^{๗๔} พระปรีชา ปรีชาโน , “ การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา : กรณีศึกษา โรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา)**, **บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓**, หน้า ๗๖.

๒๕๕๑ มีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกัน คือ ให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างมีระบบตามหลักไตรสิกขาด้วยการ สอดแทรกกิจกรรมต่างๆ ลงไปในเนื้อหาของการเรียนการสอน ตลอดจนพุทธธรรมที่เป็นหลักสำคัญใน พระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท ๔ เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีกิจกรรมที่เสริมหลักสูตรอื่นๆ อีก เช่น การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนามีวันมาฆบูชา การสวดสรภัญญะ การไหว้พระรับศีล การ ช่วยเหลือคนอื่นเป็นสาธารณะสังคมหรือบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน ฉะนั้น เมื่อผู้เรียนได้ ปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมต่างๆ แล้ว ย่อมเป็นการขัดเกลาด้านพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมทางกาย วาจาและความรู้สึกนึกคิดให้เป็นไปในทิศทางที่สังคมปรารถนา คือ เขียวชนเป็นเด็กดี เด็กเก่ง และ รู้จักคุณค่าของชีวิตตนและคนอื่น รู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างปกติสุขร่วมกับสังคมได้อย่างไม่มีปัญหาทาง ศีลธรรมและไม่ทำผิดกฎหมาย จนกระทั่งนำความดีเอื้อรื้อนมาสู่ตนและสถานศึกษา^{๗๕}

พระสฤทธิ์ สุมโน (บุญใหญ่) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติที่มีต่อการนำ หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในชาดกเรื่องพระมหาชนก ไปปรับใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนประทุมวรราชวิทยาทาน ตำบลกระโสม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู คณะกรรมการมีทัศนคติต่อการนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในชาดกเรื่องพระมหาชนกไปใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ของ โรงเรียนประทุมวรราชวิทยาทาน ตำบลกระโสม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมทั้ง ๔ ด้านอยู่ใน ระดับมาก แต่เมื่อแยกออกเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าสูงสุดคือ ด้านสัจจะ

๒) ผลของการเปรียบเทียบ พบว่าผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู คณะกรรมการของโรงเรียน ประทุมวรราชวิทยาทานที่มี เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพต่างกันมีทัศนคติต่อการนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในชาดกเรื่องพระมหาชนกไปปรับใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ของ โรงเรียนประทุมวรราชวิทยาทาน ตำบลกระโสม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานีโดยรวมทั้ง ๔ ด้านไม่ แตกต่างกัน

๓) ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู คณะกรรมการของโรงเรียนประทุมวรราชวิทยาทานได้เสนอแนะ เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการนำ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในชาดกเรื่องพระมหาชนกไป ปรับใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ของ โรงเรียนประทุมวรราชวิทยาทาน ตำบลกระโสม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี สามารถแยกออกเป็นด้าน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ ๑) ด้านวิริยะ คือ ครูควรให้นักเรียนเข้าใจความเพียรก่อนแล้วนำไปปฏิบัติในการศึกษาเล่าเรียน การอ่าน และการจัด กิจกรรม ในโรงเรียน เป็นต้น ๒) ด้านสัจจะ คือ นักเรียนควรเข้าใจและปฏิบัติตามโดยเคารพสัจจริง โดยยกเอาเรื่องพระมหาชนกมาประกอบ ครูควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ เป็นต้น ๓) ด้าน ขันติ คือ ครูต้องสอนให้นักเรียนเข้าใจเรื่องขันติความอดทนทางจิตใจ ที่มีต่อความต้องการทั้งหลาย ให้นักเรียน ๔) ด้านเนกขัมมะ คือครูสอนให้นักเรียนเข้าใจ เนกขัมมะ คือ การแสวงหาความสงบที่ทำให้ เกิดความสุข โดยวิธีการออกบวชแล้วบำเพ็ญอยู่ในความสงบหรือในป่าดังพระมหาชนก^{๗๖}

^{๗๕} พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง), “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถี พุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ มหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๒.

^{๗๖} พระสฤทธิ์ สุมโน (บุญใหญ่), “ทัศนคติที่มีต่อการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏใน ชาดกเรื่องพระมหาชนก ไปปรับใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนประทุมวรราชวิทยาทาน ตำบลกระโสม

บวร อนันตศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ๓ ด้านโดยด้านบทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมอยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ด้านการบูรณาการเรียนรู้อะไร และด้านเทคนิคการสอน และอยู่ในระดับปานกลาง ๓ ด้านคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านสื่อแหล่งการเรียนรู้

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี

๒.๑ สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามเพศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านเทคนิคการสอนและด้านการบูรณาการเรียนรู้อะไรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕

๒.๒ สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๒.๓ สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามประสบการณ์การสอนของครู โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีเพียงด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒.๔ สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสังกัดของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๓. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี

๓.๑ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี พบว่าครูส่วนมากเห็นว่าครูควรสอดแทรกเรื่องจริยธรรมในทุกๆ วิชาครูทุกคนควรเน้นการสอนที่สอดแทรกจริยธรรมทุกคนไม่ใช่เฉพาะบางคน ควรมีการสัมมนาอบรมครูผู้สอนทุกระดับชั้นเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติการสอนจริยธรรมในโรงเรียน

๓.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี พบว่าครูส่วนมากเสนอว่าควรให้เด็กเข้าค่ายธรรมะเป็นประจำ ควรเชิญวิทยากรภายนอก เช่น พระภิกษุมาสอนนักเรียนเพื่อให้เกิดความศรัทธาควรมีการนำนักเรียนไปวัดและผู้ปกครองควรนำนักเรียนไปวัดเพื่อที่จะทำบุญเพื่อปลูกจิตสำนึกให้เป็นคนดีมีคุณธรรม^{๗๗}

อำเมือง จังหวัดอุบลราชธานี”, **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

^{๗๗}บวร อนันตศรี, “ศึกษาสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี), ๒๕๔๘.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาารูปแบบและแนวทางการพัฒนา การเรียนการสอนธรรมศึกษาในสังคมไทย” : ศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของผู้เรียนธรรมศึกษาทุกระดับช่วงชั้น โดยมีวัตถุประสงค์ คือ (๑) ศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของผู้เรียนธรรมศึกษาทุกระดับช่วงชั้น (๒) ศึกษาเปรียบเทียบสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของผู้เรียนธรรมศึกษาทุกระดับช่วงชั้น (๓) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการเรียนการสอนธรรมศึกษาและข้อเสนอแนะ กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ ผู้เรียนธรรมศึกษาชั้นตรี-โท-เอก จากสำนักเรียนในกรุงเทพมหานคร (ส่วนกลาง) และต่างจังหวัด (ส่วนภูมิภาค) ที่มีผลการสอบธรรมศึกษาในอันดับ ๑-๕ ของประเทศ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๒,๖๗๐ คน ผลการวิจัยพบว่า (๑) การศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนธรรมศึกษา ทุกระดับช่วงชั้น ตามสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังในภาพรวม ทุกด้านมีความเห็นว่า การบริหารการเรียนการสอนธรรมศึกษาอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า การเรียนการสอนธรรมศึกษา ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลางเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านวิธีการเรียนการสอน ด้านกระบวนการเรียนการสอน และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการวัดผลและการประเมินผล (๒) การทดสอบ สมมติฐาน โดยการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เรียนธรรมศึกษาทุกระดับ ช่วงชั้น ตามสภาพความเป็นจริงและความคาดหวัง พบว่า ความคิดเห็น ตามสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังในภาพรวมมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑ (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นของการบริหารการเรียนธรรมศึกษาด้านหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอนและด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ผู้เรียนธรรมศึกษาทุกช่วงชั้น ได้ให้ความคิดเห็นภาพรวมของปัญหาอุปสรรค เกี่ยวกับการเรียนการสอนธรรมศึกษา พบปัญหาที่มีความคล้ายคลึงกัน คือ ๑) งบประมาณไม่เพียงพอ ๒) ขาดบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะด้าน ๓) ขาดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ๔) ขาดการประสานงาน และประชาสัมพันธ์ ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะในการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในภาพรวม ดังนี้ ๑) ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มเป้าหมายเห็นประโยชน์ ของการเรียนธรรมศึกษา ๒) ขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนให้การสนับสนุนส่งเสริมการบริหารการเรียนการสอนธรรมศึกษา เป็นรูปธรรมและเน้นประสิทธิภาพของการบริหารการ ๓) ควรจัดอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรเน้นคุณภาพของการบริหารการเรียนการสอน ธรรมศึกษาและควรจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน^{๗๘}

พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน (สอนเล็ก) ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาตามแนววิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดขมิ้นมิตร อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นครูและผู้บริหารของนักเรียนต่อการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนวัดขมิ้นมิตร อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิชาการอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ครูและผู้บริหารมีความเห็นด้วยมากเป็นอันดับที่ ๑ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รองลงมาจัดการสอนพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อนเสริมเด็กที่เรียนเก่ง ห้องสมุดจัดหนังสือและสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ให้

^{๗๘} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, “การศึกษาารูปแบบและแนวทางการพัฒนา การเรียนการสอนธรรมศึกษาในสังคมไทย”, (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม), ๒๕๕๔.

นักเรียนศึกษาค้นคว้าอย่างพอเพียง เนื้อหาวิชาที่โรงเรียนนำมาสอนเป็นประโยชน์และนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ จัดกิจกรรมการแข่งขันการประกวด จัดนิทรรศการด้านวิชาการอย่างเหมาะสม ปลุกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีนิสัยรักการอ่าน มีการส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามลำดับ และโรงเรียนใช้วิธีในการวัดผลหลากหลายวิธี และประเมินตามสภาพจริงเป็นอันดับ สุดท้าย^{๗๙}

รสสุคนธ์ ยมกนิษฐ์ ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า^{๘๐} พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการมองชีวิตตามหลัก อริยสัจ ๔ ว่าทุกข์หรือปัญหาของชีวิตเกิดจากกิเลส ตัณหาซึ่งเป็นผลมาจากผัสสะ การดับตัณหา สามารถดับด้วยสติ และสติเกิดขึ้นได้ด้วยกระบวนการฝึกฝนอบรมตนใน ๓ ด้าน ได้แก่ อบรมตนด้วย ศีล สมาธิและปัญญา โดยมีปัจจัยเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ตามแนวศรัทธา ซึ่งมีกัลยาณมิตรแนะ แนวทางในการคิดวิเคราะห์พิจารณาและนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ จากนั้นบุคคลจึงนำตนเข้าสู่ กระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติและแนวความคิดวิเคราะห์พิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นอิสระด้วย โยนิโสมนสิการ เมื่อบุคคลมีโยนิโสมนสิการ สัมมาทิฐิก็เกิดขึ้นตามมา ทำให้องค์ธรรม (องค์มรรค) ใน กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นและสัมพันธ์เป็นกระบวนการอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสัมพันธ์กับ องค์กรธรรมที่เกื้อหนุนให้การเรียนรู้บรรลุจุดมุ่งหมาย คือ ปัญญาอุคคิธรรม ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ ซึ่ง ส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้พัฒนาไปตามลำดับขั้นในวิสุทธิ ๗ ซึ่งสิ่งที่ใช้ตรวจสอบความถูกต้องของ กระบวนการเรียนรู้ คือ มนุษย์สามารถใช้อายตนะภายในตัวมนุษย์เองสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ได้อย่างถูกต้อง ระวังอย่าให้กิเลสครอบงำจิตใจเมื่อรับรู้สิ่งต่าง ๆ

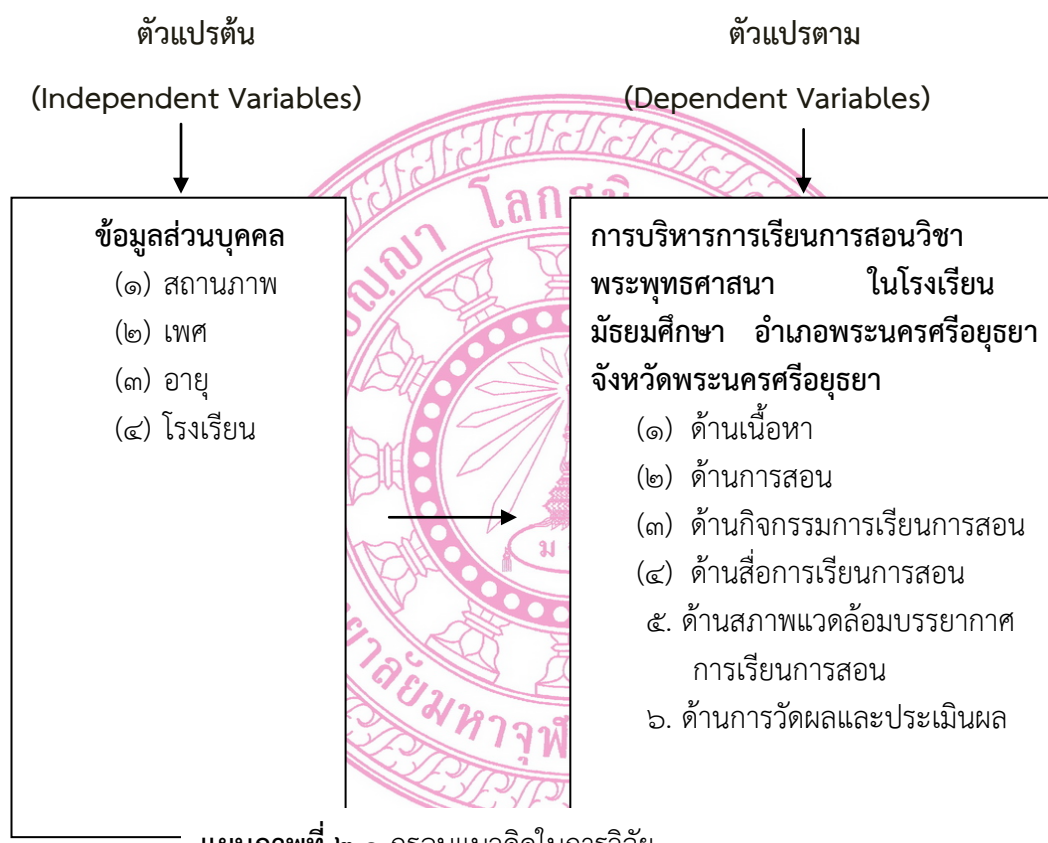
สรุปได้ว่า การศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้นำเสนอจะเห็นได้ว่า นักเรียนใน ระดับมัธยมศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และความเชื่อในเรื่องของคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมอยู่แล้ว เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ครูผู้สอนต้องสอดแทรกหลักของศีลธรรมเข้าไปในรายวิชา ใช้สื่อเทคนิค ในการนำเสนอ มีการจัดกิจกรรมพิเศษ ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น การเข้าค่ายธรรมะ ทัศนศึกษาศาสนสถาน เป็นต้น

๒.๖ กรอบแนวคิดในการศึกษา

^{๗๙} พระครูใบฎีกาสุนทร สุวิชาโน (สอนเล็ก), “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาตาม แนววิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดขมิ้นนิมิต อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ มหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑๙.

^{๘๐} รสสุคนธ์ ยมกนิษฐ์, “ศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา”, **ปริญญาพุทธศาสตร มหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก-ข.

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยแผนภาพที่ ๑.๑ ดังนี้

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา” โดยดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ๓.๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๒. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๓. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ
- ๓.๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๓.๑.๑ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓,๐๓๑ คน

๓.๑.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดย ได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างครูและนักเรียน จำนวน ๓๕๓ คน จากเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง โดยเปิดตารางของของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑. แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โรงเรียน	จำนวนครู/คน	จำนวนนักเรียน/คน	รวม/คน	กลุ่มตัวอย่าง/คน
๑. โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย	๑๔๗	๑,๔๓๙	๑,๕๘๖	๑๘๕
๒. โรงเรียนอยุธยาสุรณี	๖๘	๖๑๑	๖๗๙	๗๙
๓. โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์	๑๓๐	๕๗๐	๗๐๐	๘๒
๔. โรงเรียนปากกรานพิทยา	๑๗	๔๙	๖๖	๗
รวม	๓๖๒	๒,๖๖๙	๓,๐๓๑	๓๕๓

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาจากแนวคิดที่ต้องการศึกษา ๖ ด้าน มีทั้งหมด ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ครูและนักเรียน ตอนที่ ๒ แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๖ ด้าน ตามที่กำหนดในขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-End Questions) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ ดังนี้

ระดับ ๕ หมายถึง ระดับการปฏิบัติมากที่สุด

ระดับ ๔ หมายถึง ระดับการปฏิบัติมาก

ระดับ ๓ หมายถึง ระดับการปฏิบัติปานกลาง

ระดับ ๒ หมายถึง ระดับการปฏิบัติน้อย

ระดับ ๑ หมายถึง ระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

การแปลความหมายของข้อมูลในแบบสอบถาม พิจารณาจากระดับคะแนนเฉลี่ยช่วงระดับคะแนน (Class interval) ๕ ระดับ โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

๔.๕๑-๕.๐๐ หมายถึง เป็นระดับการบริหารงานมากที่สุด

๓.๕๑-๔.๕๐ หมายถึง เป็นระดับการบริหารงานมาก

๒.๕๑-๓.๕๐ หมายถึง เป็นระดับการบริหารงานปานกลาง

๑.๕๑-๒.๕๐ หมายถึง เป็นระดับการบริหารงานน้อย

๑.๐๐-๑.๕๐ หมายถึง เป็นระดับการบริหารงานน้อยที่สุด

๓.๓. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๓.๓.๑. ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

๓.๓.๒. ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบว่า แบบสอบถามตรงตามเนื้อหาสาระที่จะศึกษาหรือไม่และปรับปรุงให้สมบูรณ์

๓.๓.๓. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาหาค่า IOC แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง โดยได้ค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ ๐.๖ - ๑.๐๐

๓.๓.๔. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ทดลองใช้ (Try Out) จำนวน ๓๐ ชุด กับ ประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่น โดยภาพรวมทั้งหมดที่ ๐.๙๒๑

๓.๓.๕. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้ และได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับจริง และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรเป้าหมายต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๓.๔.๑. ผู้วิจัยติดต่อคณะกรรมการศาสตร์ ภาควิชาการบริหารศึกษาและกิจการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อทำหนังสือถึงโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

๓.๔.๒. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปแจกตามโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๔ แห่งโดยผู้วิจัยนำไปแจกเอง และรับคืน ด้วยตนเอง

๓.๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

๓.๕.๑ . นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมดมาคัดเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์

๓.๕.๒ . กำหนดคะแนนของแบบสอบถามที่เกี่ยวกับการ ดังนี้

ระดับการปฏิบัติอยู่น้อยที่สุด ให้ ๑ คะแนน

ระดับการปฏิบัติน้อย ให้ ๒ คะแนน

ระดับการปฏิบัติปานกลาง ให้ ๓ คะแนน

ระดับการปฏิบัติมาก ให้ ๔ คะแนน

ระดับการปฏิบัติมากที่สุด ให้ ๕ คะแนน

๓.๕.๓ . นำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางสังคมศาสตร์ เพื่อใช้ วิเคราะห์หาค่าสถิติตามจุดมุ่งหมาย และสมมติฐานที่ตั้งไว้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑ . หาค่าร้อยละและค่าความถี่ของตัวแปรสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

๒ . หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายข้อ รายด้านและโดยรวม และแปลความหมายของ การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของ ครูและนักเรียน ใน ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน^๑ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙ หมายถึง ระดับการปฏิบัติที่น้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ - ๒.๔๙ หมายถึง ระดับการปฏิบัติที่น้อย

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙ หมายถึง ระดับการปฏิบัติปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๔๙ หมายถึง ระดับการปฏิบัติมาก

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ - ๕.๐๐ หมายถึง ระดับการปฏิบัติมากที่สุด

๓.๕.๔ . เปรียบเทียบ การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียน มัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของครูและ นักเรียน จำแนกตาม สถานภาพ สถานภาพ อายุ เพศ โรงเรียน โดยใช้ (ANOVA) ในการทดสอบความแปรปรวนแบบ ทางเดียว ถ้าพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จะเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี LSD และใช้สถิติ (t-test) เพื่อเปรียบเทียบข้อแตกต่างในด้านตำแหน่ง

^๑ วิเชียร เกตุสิงห์, ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมาย : เรื่องง่ายๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้ , (ข่าวสารการ วิจัยการศึกษา, ๒๕๔๓), หน้า ๙.

๓.๕.๕ . การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอเป็นแบบพรรณนาความ

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ มีดังนี้

ข้อมูลคำนวณหาค่าสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการ ดังนี้

๓.๖.๑ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง นำเสนอโดยใช้สถิติร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) และการวิเคราะห์ความต่างกันระหว่างตัวแปรต่างๆ ใช้ สถิติค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๓.๖.๒ สถิติเชิงอนุมาน (Inference Statistics) สถิติทดสอบความแตกต่างระหว่างตัวแปรต่างๆ โดยใช้สถิติทีทดสอบ (t-test) ในการเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ ๒ กลุ่มขึ้นไปใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว (One-way Analysis of Variance : ANOVA) เป็นค่านัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

บทที่ ๔ ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้เรียงลำดับการนำเสนอ ดังนี้

ตอนที่ ๑ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ โรงเรียน โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน ๖ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านเนื้อหา ๒. ด้านการเรียนการสอน ๓. ด้านกิจกรรม ๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน ๕. ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน และ ๖. ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ ๓ วิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบความแตกต่างการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานที่แตกต่างกัน โดยใช้ค่า F-test (One-Way ANOVA) และ (t-test Independent Sample)

ตอนที่ ๔ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะในการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๑ ตอนที่ ๑ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ ๑ นี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๕๓ คน จำแนกตาม สถานภาพ เพศ อายุ โรงเรียน โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ดังปรากฏในตาราง ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพทั่วไป

สถานภาพทั่วไป	จำนวน (n=๓๕๓)	ร้อยละ
สถานภาพ		
- ครู	๑๔๕	๔๑.๑
- นักเรียน	๒๐๘	๕๘.๙
เพศ		
- ชาย	๑๕๙	๔๕.๐
- หญิง	๑๙๔	๕๕.๐
อายุ		
- ต่ำกว่า ๑๖ ปี	๒๔	๖.๘
- ๑๖ - ๒๐ ปี	๑๘๔	๕๒.๑
- ๒๑ - ๒๕ ปี	๗๗	๒๑.๔
- ๒๖ ปี ขึ้นไป	๖๘	๑๙.๓
โรงเรียน		
- โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย	๑๘๕	๕๒.๔
- โรงเรียนอยุธยาอนุสรณ์	๗๙	๒๒.๔
- โรงเรียนจอมสุรางอุปถัมภ์	๘๒	๒๓.๒
- โรงเรียนปากกรานวิทยา	๗	๒.๐
รวม	๓๕๓	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน จำนวน ๒๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๙ รองลงมาคือครู จำนวน ๑๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๑ ด้านเพศ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๐ รองลงมาคือเพศชาย จำนวน ๑๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๐ ด้านอายุ พบว่า ส่วนใหญ่ อายุ ๑๖ - ๒๐ ปี จำนวน ๑๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๑ รองลงมาคืออายุ ๒๑ - ๒๕ ปี จำนวน ๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๔ ถัดไปคืออายุ ๒๖ ปี ขึ้นไป จำนวน ๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๓ ถัดไปคือต่ำกว่า ๑๖ ปี จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๘ ด้านโรงเรียนพบว่าส่วนใหญ่อยู่โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จำนวน ๑๘๕ คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๔ รองลงมาคือ โรงเรียนจอมสุรางอุปถัมภ์ จำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒ ถัดไปคือโรงเรียนอยุธยาอนุสรณ์ จำนวน ๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๔ ถัดไปคือโรงเรียนปากกรานวิทยา จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๐ ตามลำดับ

๔.๒ ตอนที่ ๒ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาใน ๖ ด้าน ได้แก่ ได้แก่ ๑. ด้านเนื้อหา ๒. ด้านการเรียนการสอน ๓. ด้านกิจกรรม ๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน ๕. ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน และ ๖. ด้านการวัดผลและประเมินผล

การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ ๒ เป็นการวิเคราะห์วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด

พระนครศรีอยุธยาใน ๖ ด้าน ได้แก่ ได้แก่ ๑. ด้านเนื้อหา ๒. ด้าน การเรียนการสอน ๓. ด้าน กิจกรรม ๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน ๕. ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน และ ๖. ด้านการ วัดผลและประเมินผล โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้าน และรายชื่อ โดยใช้ระดับเกณฑ์การแปลคะแนนของวิเชียร เกตุสิงห์^๑ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	๑.๐๐ – ๑.๔๙	หมายถึง	ระดับ	ความเห็นด้วยต้องปรับปรุง
ค่าเฉลี่ย	๑.๕๐ – ๒.๔๙	หมายถึง	ระดับ	ความเห็นด้วยน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	๒.๕๐ – ๓.๔๙	หมายถึง	ระดับ	ความเห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	๓.๕๐ – ๔.๔๙	หมายถึง	ระดับ	ความเห็นด้วยมาก
ค่าเฉลี่ย	๔.๕๐ – ๕.๐๐	หมายถึง	ระดับ	ความเห็นด้วยมากที่สุด

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยาใน ๖ ด้าน

การจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา	ระดับการปฏิบัติ (n = ๓๕๓)			
	\bar{x}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. ด้านเนื้อหา	๔.๔๖	๐.๕๑๒	มาก	๑
๒. ด้านการเรียนการสอน	๔.๓๒	๐.๕๑๗	มาก	๒
๓. ด้านกิจกรรม	๔.๑๖	๐.๕๐๑	มาก	๕
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน	๔.๓๐	๐.๕๔๕	มาก	๓
๕. ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน	๔.๑๖	๐.๖๔๔	มาก	๕
๖. ด้านการวัดผลและประเมินผล	๔.๑๙	๐.๖๑๑	มาก	๔

^๑ วิเชียร เกตุสิงห์, ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมาย : เรื่องง่ายๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้, (ข่าวสารการ วิจัยการศึกษา, ๒๕๔๓), หน้า ๙.

ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๒๗	๐.๔๙๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็น ต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๗$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ด้าน เนื้อหา ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้าน สภาพแวดล้อมการเรียนการสอน ด้านกิจกรรม ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ด้านเนื้อหา

ด้านเนื้อหา	ระดับการปฏิบัติ (n = ๓๕๓)			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. เนื้อหาสาระที่เรียนมีความยากง่าย	๔.๖๓	๐.๔๘๕	มากที่สุด	๑
๒. เนื้อหาสาระมีประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตใน ปัจจุบัน	๔.๓๖	๐.๖๓๓	มาก	๕
๓. เนื้อหาสาระส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา	๔.๓๘	๐.๖๘๑	มาก	๔
๔. เนื้อหาสาระเหมาะสมกับการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา	๔.๔๗	๐.๕๘๙	มาก	๓
๕. เนื้อหาสาระ สร้าง ความ น่าสนใจ หรือกระตุ้น ความรู้สึกของผู้เรียน	๔.๔๘	๐.๖๕๓	มาก	๒
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๔๖	๐.๕๑๒	มาก	

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็น ต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านเนื้อหา ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๖$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ข้อ ๑. เนื้อหาสาระที่เรียนมีความ ยากง่าย ($\bar{X} = ๔.๖๓$) อยู่ในระดับมากดังนี้ คือข้อ ๕. เนื้อหาสาระสร้างความน่าสนใจ หรือกระตุ้น ความรู้สึกของผู้เรียน ($\bar{X} = ๔.๔๘$) ข้อ ๔. เนื้อหาสาระเหมาะสมกับการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ($\bar{X} = ๔.๔๗$) ข้อ ๓. เนื้อหาสาระส่งเสริมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = ๔.๔๗$) และข้อ ๒. เนื้อหาสาระมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ($\bar{X} = ๔.๓๖$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ด้านการเรียนการสอน

ด้านการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ (n = ๓๕๓)			
	\bar{x}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. มีการนำเข้าสู่บทเรียน ระบุวัตถุประสงค์การเรียนรู้	๔.๓๗	๐.๗๖๘	มาก	๓
๒. มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ พระพุทธศาสนา	๔.๕๐	๐.๕๘๔	มากที่สุด	๑
๓. มีการเลือกใช้วิธีการสอนหลากหลายรูปแบบ ที่เหมาะสมกับชั้นเรียน	๔.๔๘	๐.๖๖๖	มาก	๒
๔. มีการตั้งคำถามกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ความคิด	๓.๙๓	๐.๗๒๔	มาก	๕
๕. มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่ถูกต้อง	๔.๓๓	๐.๗๐๔	มาก	๔
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๓๒	๐.๕๑๗	มาก	

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็น ต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านเทคนิคการสอน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๓๒$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ข้อ ๒ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ วิชาพระพุทธศาสนา ($\bar{x} = ๔.๕๐$) อยู่ในระดับมาก ดังนี้ คือข้อ ๓. มีการเลือกใช้วิธีการสอนหลากหลายรูปแบบ ที่เหมาะสมกับชั้นเรียน ($\bar{x} = ๔.๔๘$) ข้อ ๑. มีการนำเข้าสู่บทเรียน ระบุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{x} = ๔.๓๗$) ข้อ ๕ มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่ถูกต้อง ($\bar{x} = ๔.๓๓$) และข้อที่ ๔ มีการตั้งคำถามกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ความคิด ($\bar{x} = ๓.๙๓$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ด้านจัดกิจกรรม

ด้านจัดกิจกรรม	ระดับการปฏิบัติ (n = ๓๕๓)			
	\bar{x}	S.D.	ระดับ	อันดับ

๑.	จัดกิจกรรมด้านคันคว่ำ เกี่ยวกับพุทธประวัติและคำสอนต่างๆ ทุกครั้ง	๔.๓๓	๐.๗๓๔	มาก	๒
๒.	จัดกิจกรรมด้านศึกษานอกสถานที่ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา	๔.๑๔	๐.๗๑๗	มาก	๓
๓.	มีการจัดกิจกรรมด้านนิทรรศการ เกี่ยวกับวันสำคัญในพระพุทธศาสนา และอื่นๆ	๔.๐๔	๐.๗๖๖	มาก	๔
๔.	จัดกิจกรรมด้านการสาธิต เช่นจัดประกวดผลงานวิชาพระพุทธศาสนา,ตอบปัญหาธรรม,นิทานธรรม,สวดมนต์หมู่ เป็นต้น	๓.๘๗	๐.๗๑๑	มาก	๕
๕.	จัดกิจกรรมด้านการอบรม คุณธรรม-จริยธรรม,เข้าค่ายพุทธบุตร,ปฏิบัติธรรมนำชีวิต	๔.๔๑	๐.๖๔๓	มาก	๑
ค่าเฉลี่ยรวม		๔.๑๖	๐.๕๐๑	มาก	

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็น ต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๖$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ข้อที่ ๕. จัดกิจกรรมด้านการอบรม คุณธรรม-จริยธรรม,เข้าค่ายพุทธบุตร,ปฏิบัติธรรมนำชีวิต ($\bar{X} = ๔.๔๑$) อยู่ในระดับมาก ดังนี้ คือ ข้อ ๑. จัดกิจกรรมด้านคันคว่ำ เกี่ยวกับพุทธประวัติและคำสอนต่างๆ ทุกครั้ง ($\bar{X} = ๔.๓๓$) ข้อ ๒. จัดกิจกรรมด้านศึกษานอกสถานที่ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = ๔.๑๔$) ข้อ ๓. มีการจัดกิจกรรมด้านนิทรรศการ เกี่ยวกับวันสำคัญในพระพุทธศาสนา และอื่นๆ ($\bar{X} = ๔.๐๔$) และข้อ ๔. จัดกิจกรรมด้านการสาธิต เช่นจัดประกวดผลงานวิชาพระพุทธศาสนา,ตอบปัญหาธรรม,นิทานธรรม,สวดมนต์หมู่ เป็นต้น ($\bar{X} = ๓.๘๗$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสื่อการเรียนการสอน

ด้านสื่อการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ (n = ๓๕๓)			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. ใช้สื่อที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	๔.๔๘	๐.๕๗๔	มาก	๒
๒. ใช้สื่อการสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน	๔.๓๑	๐.๖๕๙	มาก	๓
๓. ใช้สื่อการสอนประกอบการบรรยายอภิปราย ช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระ	๔.๕๓	๐.๖๕๓	มากที่สุด	๑
๔. ใช้สื่อการสอน,อุปกรณ์ ถูกต้องตามวิธีการใช้และ	๔.๒๓	๐.๗๖๗		

จัดเก็บเข้าที่เพื่อนำมาใช้ในครั้งต่อไปได้			มาก	๔
๕. ใช้สื่อการสอนที่ท่านสร้างขึ้น หรือพัฒนาขึ้นอย่าง คุ้มค่า	๓.๙๓	๐.๗๕๘	มาก	๕
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๓๐	๐.๕๔๕	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็น ต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ข้อ ๓. ใช้สื่อการสอนประกอบการ บรรยายอภิปรายช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ($\bar{X} = ๔.๕๓$) อยู่ในระดับมาก ดังนี้ คือข้อที่ ๑.ใช้สื่อที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ($\bar{X} = ๔.๔๘$) ข้อ ๒.ใช้สื่อการสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน ($\bar{X} = ๔.๓๑$) ข้อ ๔. ใช้สื่อการสอน อุปกรณ์ ถูกต้องตามวิธีการใช้และจัดเก็บเข้าที่เพื่อนำมาใช้ใน ครั้งต่อไปได้ ($\bar{X} = ๔.๒๓$) และข้อ ๕. ใช้สื่อการสอนที่ท่านสร้างขึ้น หรือพัฒนาขึ้นอย่างคุ้มค่า ($\bar{X} = ๓.๙๓$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน

ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ (n = ๓๕๓)			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. สร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนมีชีวิตชีวน่า เรียน	๔.๑๓	๐.๗๗๑	มาก	๔
๒. จัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนได้อย่าง เหมาะสมกับการเรียนรู้	๔.๑๕	๐.๘๔๙	มาก	๓
๓. มีการสอดแทรกคตินิยมเตือนสตินักเรียนอยู่ เสมอ	๓.๙๕	๐.๙๕๕	มาก	๕
๔. อธิบายเรื่องยากให้กลายเป็นเรื่องง่าย โดยใช้ เทคนิคที่หลากหลาย	๔.๒๖	๐.๗๒๗	มาก	๒
๕. เอาใจใส่ให้ความสำคัญต่อนักเรียนทุกคนได้อย่าง ทั่วถึง	๔.๓๑	๐.๖๕๙	มาก	๑

ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๑๖	๐.๖๔๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็น ต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้าน การจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๖$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ข้อที่ ๕. เอาใจใส่ให้ความสำคัญต่อ นักเรียนทุกคนได้อย่างทั่วถึง ($\bar{X} = ๔.๓๑$) อยู่ในระดับมาก คือข้อ ๔. อธิบายเรื่องยากให้กลายเป็น เรื่องง่ายโดยใช้เทคนิคที่หลากหลาย ($\bar{X} = ๔.๒๖$) ข้อ ๒. จัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนได้ อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ ($\bar{X} = ๔.๑๕$) ข้อ ๑. สร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนมีชีวิตชีวา นำรู้ร่นา เรียน ($\bar{X} = ๔.๑๓$) และข้อ ๓. มีการสอดแทรกคตินธรรมเตือนสตินักเรียนอยู่เสมอ ($\bar{X} = ๓.๙๕$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ด้านการวัดผลและประเมินผล

ด้านการวัดผลและประเมินผล	ระดับการปฏิบัติ (n = ๓๕๓)			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. แบบทดสอบตรงตามเนื้อหาที่สอน	๔.๕๓	๐.๖๕๓	มาก	๑
๒. ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล	๔.๒๓	๐.๗๖๗	มาก	๒
๓. มีการประเมินผลก่อนและหลังเรียน	๓.๙๓	๐.๗๕๘	มาก	๕
๔. มีการทดสอบความรู้ได้หลากหลายวิธี	๔.๑๓	๐.๗๗๑	มาก	๔
๕. มีการทดสอบความรู้ของนักเรียนสม่ำเสมอ	๔.๑๕	๐.๘๔๙	มาก	๓
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๑๙	๐.๖๑๑	มาก	

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็น ต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการวัดผลและประเมินผล ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๙$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ข้อ ๑. แบบทดสอบตรงตามเนื้อหา ที่สอน ($\bar{X} = ๔.๕๓$) อยู่ในระดับมาก คือข้อ ๒. ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = ๔.๒๓$) ข้อ ๕. มีการทดสอบความรู้ของนักเรียนสม่ำเสมอ ($\bar{X} = ๔.๑๕$) ข้อ ๔. มีการทดสอบ ความรู้ได้หลากหลายวิธี ($\bar{X} = ๔.๑๓$) และข้อ ๓. มีการประเมินผลก่อนและหลังเรียน ($\bar{X} = ๔.๐๗$) ตามลำดับ

๔.๓ ตอนที่ ๓ วิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบความแตกต่างการบริหารการเรียนการสอน
วิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานที่แตกต่างกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนที่ ๓ นี้ เป็นการเปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชา
พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้ง
๖ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านเนื้อหา ๒. ด้านการเรียนการสอน ๓. ด้านกิจกรรม ๔. ด้านสื่อการเรียนการ
สอน ๕. ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน และ ๖. ด้านการวัดผลและประเมินผล

ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม สถานภาพ เพศ อายุ โรงเรียน โดย
ใช้ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน (t-test Independent Sample) และ F-test (One-Way ANOVA)
ดังปรากฏในตารางที่ ๔.๙ - ๔.๒๔

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียน
มัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้ง ๖ ด้าน
จำแนกตาม สถานภาพ โดยใช้การทดสอบ t-test Independent Sample

การบริหารการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา	สถานภาพ				t	sing.
	ครู (n = ๑๔๕)		นักเรียน (n = ๒๐๘)			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
๑. ด้านเนื้อหา	๔.๔๖	๐.๕๑๕	๔.๔๖	๐.๕๑๒	๐.๐๐๐	๑.๐๐๐
๒. ด้านการเรียนการสอน	๔.๓๓	๐.๕๒๑	๔.๓๒	๐.๕๑๕	๐.๒๑๑	๐.๘๓๓
๓. ด้านการจัดกิจกรรม	๔.๑๗	๐.๕๐๖	๔.๑๕	๐.๔๙๙	๐.๓๘๘	๐.๖๙๙
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน	๔.๒๘	๐.๕๕๑	๔.๓๑	๐.๕๔๒	-๐.๓๖๖	๐.๗๑๔
๕. ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน	๔.๑๖	๐.๖๔๖	๔.๑๖	๐.๖๔๔	-๐.๐๗๕	๐.๙๔๐
๖. ด้านการวัดผลและประเมินผล	๔.๑๙	๐.๖๑๕	๔.๒๐	๐.๖๐๙	-๐.๑๘๘	๐.๘๕๑
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๒๗	๐.๔๙๘	๔.๒๗	๐.๔๙๓	-๐.๐๒๐	๐.๙๘๔

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นการบริหารการเรียนการสอนวิชา
พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา ทั้ง ๖ ด้าน จำแนกตามเพศ โดยใช้การทดสอบ t-test Independent Sample

การบริหารการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา	เพศ				t	sing.
	ชาย (n = ๑๕๙)		หญิง (n = ๑๙๔)			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
๑. ด้านเนื้อหา	๔.๔๓	๐.๕๒๐	๔.๔๙	๐.๕๐๖	-๑.๐๒๑	๐.๓๐๘
๒. ด้านการเรียนการสอน	๔.๓๑	๐.๕๓๒	๔.๓๔	๐.๕๐๔	-๐.๕๒๓	๐.๖๐๑
๓. ด้านการจัดกิจกรรม	๔.๑๒	๐.๕๐๓	๔.๑๙	๐.๔๙๙	-๑.๑๕๘	๐.๒๔๗
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน	๔.๒๗	๐.๕๕๙	๔.๓๒	๐.๕๓๔	-๐.๙๘๒	๐.๓๒๗
๕. ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน	๔.๑๒	๐.๖๔๒	๔.๒๐	๐.๖๔๕	-๑.๑๔๖	๐.๒๕๓
๖. ด้านการวัดผลและประเมินผล	๔.๑๖	๐.๖๑๓	๔.๒๒	๐.๖๑๐	-๑.๐๑๔	๐.๓๑๑
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๒๓	๐.๕๐๒	๔.๒๙	๐.๔๘๘	-๑.๑๐๑	๐.๒๗๒

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา จำแนกตาม เพศ โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา ทั้ง ๖ ด้าน อายุ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance : ANOVA)

การบริหารการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	M S	F	Sig.
๑. ด้านเนื้อหา	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๖๔	๓	๐.๐๕๕	๐.๒๐๗	๐.๘๙๒
	ภายในกลุ่ม	๙๒.๑๗๕	๓๔๙	๐.๒๖๔		
	รวม	๙๒.๓๓๙	๓๕๒			
๒. ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๗๖	๓	๐.๐๕๙	๐.๒๑๘	๐.๘๘๔
	ภายในกลุ่ม	๙๓.๗๙๐	๓๔๙	๐.๒๖๙		
	รวม	๙๓.๙๖๕	๓๕๒			
๓. ด้านการจัดกิจกรรม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๖๕๖	๓	๐.๒๑๙	๐.๘๖๙	๐.๔๕๗
	ภายในกลุ่ม	๘๗.๗๔๐	๓๔๙	๐.๒๕๑		
	รวม	๘๘.๓๙๖	๓๕๒			
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๕๘	๓	๐.๑๘๖	๐.๖๒๔	๐.๖๐๐
	ภายในกลุ่ม	๑๐๔.๐๘๘	๓๔๙	๐.๒๙๘		
	รวม	๑๐๔.๖๔๗	๓๕๒			
๕. ด้านสภาพแวดล้อมการ เรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๔๓	๓	๐.๓๘๑	๐.๙๑๘	๐.๔๓๒
	ภายในกลุ่ม	๑๔๔.๗๘๒	๓๔๙	๐.๔๑๕		
	รวม	๑๔๕.๙๒๕	๓๕๒			
๖. ด้านการวัดผลและ ประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๐๕	๓	๐.๑๖๘	๐.๔๔๘	๐.๗๑๙
	ภายในกลุ่ม	๑๓๐.๘๘๖	๓๔๙	๐.๓๗๕		
	รวม	๑๓๑.๓๙๑	๓๕๒			
๗. ค่าเฉลี่ยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๒๗	๓	๐.๑๐๙	๐.๔๔๓	๐.๗๒๒
	ภายในกลุ่ม	๘๕.๗๗๒	๓๔๙	๐.๒๔๖		
	รวม	๘๖.๐๙๙	๓๕๒			

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตาม อายุ โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๖ ด้าน โรงเรียน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance : ANOVA)

การบริหารการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	M S	F	Sig.
๑. ด้านเนื้อหา	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๒๒	๑	๐.๐๒๒	๐.๐๘๕	๐.๗๗๑

	ภายในกลุ่ม	๙๒.๓๑๖	๓๕๑	๐.๒๖๓		
	รวม	๙๒.๓๓๙	๓๕๒			
๒. ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๓๓	๑	๐.๐๓๓	๐.๑๒๔	๐.๗๒๕
	ภายในกลุ่ม	๙๓.๙๓๒	๓๕๑	๐.๒๖๘		
	รวม	๙๓.๙๖๕	๓๕๒			
๓. ด้านการจัดกิจกรรม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๔๑	๑	๐.๐๔๑	๐.๑๖๒	๐.๖๘๘
	ภายในกลุ่ม	๘๘.๓๕๕	๓๕๑	๐.๒๕๒		
	รวม	๘๘.๓๙๖	๓๕๒			
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐๔	๑	๐.๐๐๔	๐.๐๑๔	๐.๙๐๖
	ภายในกลุ่ม	๑๐๔.๖๔๒	๓๕๑	๐.๒๙๘		
	รวม	๑๐๔.๖๔๖	๓๕๒			
๕. ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐๐	๑	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐	๐.๙๘๖
	ภายในกลุ่ม	๑๔๕.๙๒๕	๓๕๑	๐.๔๑๖		
	รวม	๑๔๕.๙๒๕	๓๕๒			
๖. ด้านการวัดผลและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐๕	๑	๐.๐๐๕	๐.๐๑๒	๐.๙๑๒
	ภายในกลุ่ม	๑๓๑.๓๘๖	๓๕๑	๐.๓๗๔		
	รวม	๑๓๑.๓๙๑	๓๕๒			
๗. ค่าเฉลี่ยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐๕	๑	๐.๐๐๕	๐.๐๑๙	๐.๘๙๐
	ภายในกลุ่ม	๘๖.๐๙๔	๓๕๑	๐.๒๔๕		
	รวม	๘๖.๐๙๙	๓๕๒			

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามโรงเรียน โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

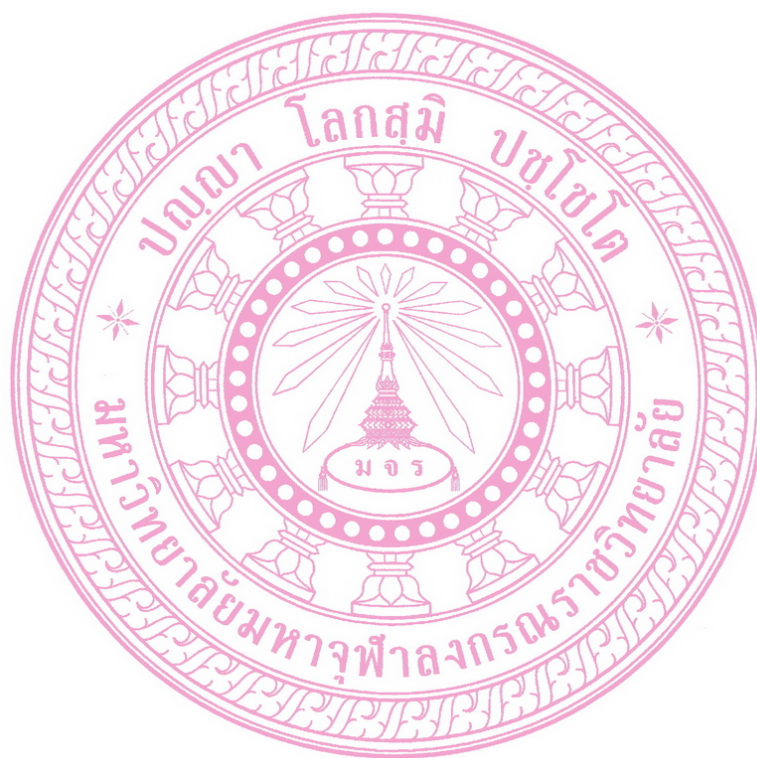
๔.๔ ตอนที่ ๔ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในตอนี่ ๔ นี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งเป็นความเห็นเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปและนำเสนอไว้เป็นด้านๆ ตามลำดับดังนี้

ตารางที่ ๔. ๑๓ ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในแต่ละด้าน (n=๓๕๓)

ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา n (๓๕๓) ร้อยละ

๑. ด้านเนื้อหา			
๑.๑	ควรมีการบูรณาการเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่	๓๐	๘.๔๙
๑.๒	ควรพัฒนาเนื้อหาสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาสู่กระบวนการปฏิบัติ	๒๓	๖.๕๑
๑.๓	ควรนำหลักธรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละชั้นเรียน	๕	๑.๔๑
๒. ด้านการเรียนการสอน			
๒.๑	ควรพัฒนาการเทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น	๗	๑.๙๘
๒.๒	ควรนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๒๕	๗.๐๘
๒.๓	ควรให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริงและนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง	๓	๐.๘๔
๓. ด้านการจัดกิจกรรม			
๓.๑	ควรจัดนิมนต์พระสอนศีลธรรมมาสอนในโรงเรียน มาสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๕	๑.๔๑
๓.๒	ควรจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่นักเรียน	๑๐	๒.๘๓
๓.๓	ควรจัดกิจกรรมท้าวรวิวัตทำบุญ ศึกษาศาสนสถานในพระพุทธศาสนา	๑๗	๔.๘๑
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน			
๔.๑	ควรประยุกต์สื่อสมัยใหม่เพื่อใช้กับวิชาพระพุทธศาสนา	๓๓	๙.๓๔
๔.๒	ควรผลิตสื่อการสอนที่ประยุกต์ให้ช่วยต่อการเรียนการสอน	๒๐	๕.๖๖
๕. ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน			
๕.๑	ควรจัดจำลองห้องให้มีโต๊ะหมู่บูชา พระประธาน ภาพพุทธประวัติ นิทานธรรมชาดก เพื่อใช้บริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๔๘	๑๓.๕๙
๕.๒	ควรจัดลานธรรมให้ร่มรื่นเพื่อใช้ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	๑๐	๒.๘๓
๖. ด้านการวัดผลและประเมินผล			
๖.๑	ควรจัดให้มีการสอบวัดผลความรู้เฉพาะวิชาพระพุทธศาสนา	๓๕	๙.๙๑
๖.๒	ควรประเมินผลและประกาศยกย่องเกียรติคุณแก่ผู้ผ่านการเรียนรู้และปฏิบัติ เพื่อให้มีกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียน	๒๓	๖.๕๑

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาครั้งนี้ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเปรียบเทียบ การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีปัจจัยพื้นฐานต่างกัน เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เพื่อศึกษา การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๔ โรงเรียน ได้มาโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จากเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรทาโร ยามานะ (Taro Yamane) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบค่าที (t-test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : F-test) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูปผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน จำนวน ๒๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๙ รองลงมาคือครู จำนวน ๑๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๑ ด้านเพศ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๐ รองลงมาคือเพศชาย จำนวน ๑๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๐ ด้านอายุ พบว่า ส่วนใหญ่ อายุ ๑๖ – ๒๐ ปี จำนวน ๑๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๑ รองลงมาคืออายุ ๒๑ – ๒๕ ปี จำนวน ๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๔ ถัดไปคืออายุ ๒๖ ปี ขึ้นไป จำนวน ๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๓ ถัดไปคือต่ำกว่า ๑๖ ปี จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๘ ด้านโรงเรียนพบว่าส่วนใหญ่อยู่โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จำนวน ๑๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๔ รองลงมาคือ โรงเรียนจอมสุรางอุปถัมภ์ จำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒ ถัดไปคือโรงเรียนอยุธยาอนุสรณ์ จำนวน ๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๔ ถัดไปคือโรงเรียนปากกรานวิทยา จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๐ ตามลำดับ

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านเนื้อหา ด้าน การเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน ด้านกิจกรรม ตามลำดับ

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา ในด้านเนื้อหา พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ข้อ เนื้อหาสาระที่เรียนมีความยากง่าย ที่เหลืออยู่ในระดับมาก คือข้อ เนื้อหาสาระสร้างความน่าสนใจ หรือกระตุ้นความรู้สึกของผู้เรียน เนื้อหาสาระเหมาะสมกับการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เนื้อหาสาระส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา และเนื้อหาสาระมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ตามลำดับ

๕.๑.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา ในด้านเทคนิคการสอน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ข้อมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ วิชาพระพุทธศาสนา ที่เหลืออยู่ในระดับมาก คือ ข้อมีการเลือกใช้วิธีการสอนหลากหลายรูปแบบ ที่เหมาะสมกับชั้นเรียน มีการนำเข้าสู่บทเรียน ระบุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่ถูกต้อง และมีการตั้งคำถามกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ความคิด ตามลำดับ

๕.๑.๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา ในด้านจัดกิจกรรม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ข้อจัดกิจกรรมด้านการอบรม คุณธรรม-จริยธรรม, เข้าค่ายพุทธบุตร, ปฏิบัติธรรม นำชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด คือ จัดกิจกรรมด้านคันควัว เกี่ยวกับพุทธประวัติและคำสอนต่างๆ ทุกครั้ง จัดกิจกรรมด้านศึกษานอกสถานที่ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมด้านนิทรรศการเกี่ยวกับวันสำคัญในพระพุทธศาสนา และอื่นๆ และจัดกิจกรรมด้านการสาธิต เช่นจัดประกวดผลงานวิชาพระพุทธศาสนา, ตอบปัญหาธรรม, นิทานธรรม, สวดมนต์หมู่ เป็นต้น ตามลำดับ

๕.๑.๖ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา ในด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ข้อใช้สื่อการสอนประกอบการบรรยายอภิปราย ช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ที่เหลืออยู่ในระดับมากที่สุด คือ ใช้สื่อที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนใช้สื่อการสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียนใช้สื่อการสอน , อุปกรณ์ ถูกต้องตามวิธีการใช้และจัดเก็บเข้าที่เพื่อนำมาใช้ในครั้งต่อไปได้และใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยหรือพัฒนาขึ้นอย่างคุ้มค่าตามลำดับ

๕.๑.๗ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา ในด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือข้อเอาใจใส่ให้ความสำคัญต่อนักเรียนทุกคนได้อย่างทั่วถึง อธิบายเรื่องยากให้กลายเป็นเรื่องง่าย โดยใช้เทคนิคที่หลากหลาย จัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้สร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนมีชีวิตชีวาน่ารู้่น่าเรียนและมีการสอดแทรกคติธรรมเตือนสตินักเรียนอยู่เสมอ ตามลำดับ

๕.๑.๘ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา ในด้านการวัดผล และประเมินผล พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ข้อ แบบทดสอบตรงตามเนื้อหาที่สอน ข้อสอบเน้นความคิด ความเข้าใจอย่างมีเหตุผลมีการทดสอบความรู้ของนักเรียนสม่ำเสมอ มีการทดสอบความรู้ได้หลากหลายวิธี และ มีการประเมินผลก่อนและหลังเรียน ตามลำดับ

๕.๑.๙ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตาม สถานภาพ โดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๑๐ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตาม เพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่าไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๑๑ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตาม อายุ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance : ANOVA) โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๑๒ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตาม โรงเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance : ANOVA) โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๑๓ ข้อเสนอแนะสรุปได้ดังนี้

ก. ด้านเนื้อหา ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการบูรณาการเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ควรพัฒนาเนื้อหาสาระการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธศาสนาสู่กระบวนการปฏิบัติ และควรนำหลักธรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละชั้นเรียน

ข. ด้านเทคนิคการสอน ข้อเสนอแนะคือ ควรพัฒนาการเทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และควรให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริงและนำไปใช้ได้ถูกต้อง

ค. ด้านการจัดกิจกรรม ข้อเสนอแนะคือ ควรจัดนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียนมาสอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่นักเรียน และควรจัดกิจกรรมทั่ววัดทำบุญ ศึกษาศาสนสถานในพระพุทธศาสนา

ง. ด้านสื่อการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะคือ ควรประยุกต์สื่อสมัยใหม่เพื่อใช้กับวิชาพระพุทธศาสนา และควรผลิตสื่อการสอนที่ประยุกต์ให้ง่ายต่อการเรียนการสอน

จ. ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะคือ ควรจัดจำลองห้องให้มีโต๊ะหมู่บูชาพระประธาน ภาพพุทธประวัติ นิทานธรรมชาดก เพื่อใช้บริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และควรจัดลานธรรมให้ร่มรื่นเพื่อใช้ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

จ. ด้านการวัดผลและประเมินผล ข้อเสนอแนะคือ ควรจัดให้มีการสอบวัดผลความรู้เฉพาะวิชาพระพุทธศาสนา และ ควรประเมินผลและประกาศยกย่องเกียรติคุณแก่ผู้ผ่านการเรียนรู้และปฏิบัติ เพื่อให้มีกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียน

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ อภิปรายผลการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๖ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านเนื้อหา พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ข้อเนื้อหาสาระที่เรียนมีความยากง่าย ส่วนข้อที่เหลืออยู่ในระดับมากดังนี้ คือข้อเนื้อหาสาระ สร้างความน่าสนใจ หรือกระตุ้นความรู้สึกรักของผู้เรียน ข้อ เนื้อหาสาระเหมาะสมกับการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ข้อ เนื้อหาสาระส่งเสริมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา และข้อ เนื้อหาสาระมีประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความเข้าใจและสนใจในเนื้อหาสาระการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งผลวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธีรศักดิ์ ธีรวโร (ยอดยศ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการหน่วยวิทยบริการคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม ” ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๒) รองลงมาเป็น ด้านการจัดการการเรียนการสอน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗) ด้านการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗) ด้านการวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙) และด้านการใช้สื่อการสอนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓)^๑

๒. ด้านเทคนิคการสอน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ข้อมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้วิชาพระพุทธศาสนา ที่เหลืออยู่ในระดับมาก คือ ข้อมีการเลือกใช้วิธีการสอนหลากหลายรูปแบบ ที่เหมาะสมกับชั้นเรียน มีการนำเข้าสู่บทเรียน ระบุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่ถูกต้อง และมีการตั้งคำถามกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ความคิด ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าครูมีเทคนิคการสอนที่ดี ทำให้นักเรียนสนใจการเรียนการสอน มีผลการเรียนที่ดีขึ้นด้วย ซึ่งผลวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต

^๑พระมหาธีรศักดิ์ ธีรวโร (ยอดยศ) , “ ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการหน่วยวิทยบริการคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม ” , วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๑” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๑ โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านเทคนิคและวิธีการสอน ตามลำดับ ๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๑ จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๑ จำแนกตามอายุและระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) สรุปได้ดังนี้ ๓.๑ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓.๒ จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^๒

๓. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก คือ ข้อ จัดกิจกรรมด้านการอบรม คุณธรรม-จริยธรรม, เข้าค่าย พุทธบุตร, ปฏิบัติธรรมนำชีวิต อยู่ในระดับมาก คือ จัดกิจกรรมด้านคันคว่ำ เกี่ยวกับพุทธประวัติและคำสอนต่างๆ ทุกครั้ง จัดกิจกรรมด้านศึกษานอกสถานที่ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมด้านนิทรรศการ เกี่ยวกับวันสำคัญในพระพุทธศาสนา และอื่นๆ และจัดกิจกรรมด้านการสาธิต เช่น จัดประกวดผลงานวิชาพระพุทธศาสนา, ตอบปัญหาธรรม, นิทานธรรม, สวดมนต์หมู่ เป็นต้น ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่น่าสนใจ ทำให้นักเรียนเพลิดเพลินกับการเรียนและกิจกรรมที่ครูจัดให้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษร ทิธา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษากิจการการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสร้างแป้นดอนนาแพง ” ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธศาสนาในแต่ละระดับได้กำหนดหลักสูตรรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน โดยเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้และสาระสำคัญในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน รวมทั้งการบูรณาการทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมไว้ในวิชาพระพุทธศาสนาและวิชาอื่นๆ ได้สัดส่วนสมดุลกัน โรงเรียนจึงจัดการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาและการปฏิบัติเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาโดยบูรณาการเชื่อมโยงกับศาสตร์ต่างๆหลากหลาย เน้นการปฏิบัติ พัฒนาค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน สาระสำคัญในการเรียนรู้มุ่งเน้นการพัฒนาสติปัญญามากขึ้น ให้อัจฉริยะคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล เป็น

^๒พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ , “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๑ ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา) , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

การศึกษาหลักพุทธธรรมโดยบูรณาการความรู้เข้ากับกลุ่มสาระอื่นๆด้วยการ ปลูกฝังให้มีจิตสำนึกว่า ศาสนาเป็นเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดั่งมา ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม ทำตัวเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนและ ชุมชนได้เป็นอย่างดี ชุมชนมีสายสัมพันธ์ที่ดีโรงเรียน และโรงเรียนได้จัดให้มีห้องส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน อย่างเหมาะสมเพื่อส่งเสริมผลักดัน หรือขับเคลื่อนระบบการเรียนการสอนให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเป็นการศึกษาที่ยั่งยืน ช่วยพัฒนานักเรียนให้เป็นคนที่มี คุณภาพตามเจตนารมณ์ของของหลักสูตรตลอดจนนำคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

ผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนพบว่า โดยภาพรวม ผู้บริหาร ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองโรงเรียนบ้านสร้างแป้นดอนนาแพงมี การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตลอดจนกำหนดเวลาจัดกิจกรรมการเรียน การสอนไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้และน้ำหนักการให้คะแนนอย่างชัดเจน รวมทั้งการบูรณาการทางด้าน ศิลธรรม คุณธรรม จริยธรรมไว้ในทุกวิชาอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ดังนั้นโรงเรียนจึงสามารถจัดการ เรียนการสอนที่มีเนื้อหา และการปฏิบัติเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาโดยบูรณาการกับศาสตร์ต่างๆ จากการ จัดการศึกษาที่ผ่านมามีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาในทางที่ดีขึ้นจากการ สัมภาษณ์ผู้บริหารครูผู้สอนและผู้ปกครองนักเรียนพบว่า

ผลที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียนพบว่านักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรใฝ่เรียนรู้สามารถการ พึ่งตนเองตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบรู้จักประหยัดอดออมซื่อสัตย์สุจริตมีวินัย ประพฤติปฏิบัติตาม ข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนและครอบครัวดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มี เหตุผล รอบคอบ ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตั้งใจและรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน มีความพยายาม อดทนในการทำงานเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมไทยและมีความกตัญญูกตเวที เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมนักเรียนช่วยเหลือผู้อื่นด้วยด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทนมีสัมมาคารวะรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์การรู้จักให้อภัยรู้จักแบ่งปันความรู้ ความดีความชอบและเสียสละเพื่อส่วนร่วมได้เป็น อย่างดี^๓

๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน ในภาพรวม อยู่ ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ข้อใช้สื่อการสอนประกอบการบรรยายอภิปราย ช่วยให้เกิดความเข้าใจ ในเนื้อหาสาระ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก คือ ใช้สื่อที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนใช้สื่อการสอนได้ตรงกับ เนื้อหาของบทเรียนใช้สื่อการสอน ,อุปกรณ์ ถูกต้องตามวิธีการใช้และจัดเก็บเข้าที่เพื่อนำมาใช้ในครั้ง ต่อไปได้และใช้สื่อการสอนที่ท่านสร้างขึ้น หรือพัฒนาขึ้นอย่างคุ้มค่าตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าสื่อการ สอนวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบันมีเพิ่มขึ้น และช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนเพิ่ม มากขึ้นด้วย ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด)** ซึ่งได้ศึกษาวิจัย

^๓เกษร ทิธา, “ ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสร้างแป้นดอนนาแพง ” , **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

เรื่อง “ การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ” ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของครู ทั้ง ๖ ด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ๑.ด้านการเรียนการสอน ๒.ด้านหลักสูตร ๓.ด้านการวัดและประเมินผล ๔.ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ๕. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ๖. ด้านสื่อการเรียนการสอนตามลำดับ

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนของครูจำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสูงสุดแผนกสามัญ วุฒิการศึกษาสูงสุดแผนกบาลี และภูมิลำเนา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

๓. นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางในพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู ดังนี้ ๑) หลักสูตรมีเนื้อหาเคาเกินไปทำให้เข้าใจยากไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน ๒) การจัดการเรียนการสอนของครูขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ขาดการสอนแบบบูรณาการทำให้ผู้เรียนเกิดความเครียด ๓) การใช้สื่อการเรียนการสอน ขาดการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ๔) กิจกรรมการเรียนการสอน คือ มีกิจกรรมบ้างแต่ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ๕) บรรยากาศด้านสิ่งแวดล้อมไม่ดี ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน ๖) การวัดและประเมินผลยังไม่ชัดเจนและยังขาดการรายงานที่เป็นระบบ

๔. แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือ ๑) ด้านหลักสูตร ควรพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ๒) ด้านการเรียนการสอน ควรให้ความสำคัญแก่นักเรียนและครูสอนและสนับสนุนงบประมาณอย่างจริงจัง ๓) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรซื้ออุปกรณ์และเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ๔) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียน ๕) ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ควรจัดบรรยากาศให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ๖) ด้านการวัดและประเมินผล ควรประชุมคณะครูสรุปผลการประเมินการเรียนการสอน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาร่วมกัน

๕. ด้านการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก คือข้อเอาใจใส่ ให้ความสำคัญต่อนักเรียนทุกคนได้อย่างทั่วถึง อธิบายเรื่องยากให้กลายเป็นเรื่องง่ายโดยใช้เทคนิคที่หลากหลาย จัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้สร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนมีชีวิตชีวา นำรู้ นำเรียนและมีการสอดแทรกคตินิยมสอนนักเรียนอยู่เสมอ ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนและครูมีการจัดสภาพแวดล้อมให้พร้อมกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เช่น การมีห้องพระพุทธศาสนา การสอดแทรกคตินิยม ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ฉัตรกร วรณโก** ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ” ผลการวิจัยพบว่า

“พระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด), “การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๑. นักเรียนชั้นประถมศึกษามีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนราชวินิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอนด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านบรรยากาศการเรียนการสอนและด้านสื่อการเรียนการสอนตามลำดับ

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนราชวินิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า จำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้นต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนจำแนกตามเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนราชวินิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน พบว่า ๑) ด้านหลักสูตร ปัญหาอุปสรรค คือ ครูไม่มีความชัดเจนในโครงสร้างหลักสูตร การเรียนรู้และเนื้อหาหลักสูตรไม่เหมาะสมกับในยุคปัจจุบัน ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรปรับปรุงวิธีการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรสาระการเรียนรู้ให้มากขึ้นกว่าเดิมเพื่อความเหมาะสมกับผู้เรียนและทันโลก ปัจจุบันเสมอ ๒) ด้านการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค คือ ครูเน้นการเรียนการสอนภาคทฤษฎีในห้องเรียนมากเกินไป ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรให้ความสำคัญทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ๓) ด้านสื่อการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค คือ สื่อไม่ทันสมัยและไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมและเป็นปัจจุบัน ๔) ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค คือ มีแหล่งเรียนรู้ภายในบริเวณโรงเรียนน้อยเกินไปไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียนส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรเพิ่มแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้พอต่อความต้องการของผู้เรียน และ ๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล ปัญหาอุปสรรค คือ ไม่มีเวลาพอที่ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังการเรียน ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ครูควรจัดเวลาให้เหมาะสม^๕

๖. ด้านการวัดผลและประเมินผล ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก คือ ข้อแบบทดสอบตรงตามเนื้อหาที่สอน ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจ อย่างมีเหตุผลมีการทดสอบความรู้ของนักเรียนสม่ำเสมอ มีการทดสอบความรู้ได้หลากหลายวิธี และมีการประเมินผลก่อนและหลังเรียน ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าครูมีการวัดผลและประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนสามารถทำข้อสอบได้ดี ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูนิวัตปิยสวัสดิ์ ปิยวณโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมที่มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน: ศึกษากรณีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์ ” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๗ ด้านคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านจัดการเรียนการสอน ด้านจัดการสื่อทางการ

^๕ฉัตรกร วรรณโก, “ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

เรียนการสอน ด้านจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมของนักเรียน ปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย รวมทั้งในรายด้านแต่ละด้าน ก็อยู่ในระดับน้อย ส่วนการทดสอบสมมุติฐานทั้ง ๓ ข้อ ก็เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อต่อยอดการปฏิบัติงาน ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน และการวัดผลโดยการใช้แบบสอบถาม เทคนิค เคลฟาย^๖

๕.๒.๒ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา จำแนกตาม สถานภาพ โดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๒.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา จำแนกตาม เพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่าไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๒.๔ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา จำแนกตาม อายุ และโรงเรียนโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance : ANOVA) สรุปได้ดังนี้

๑. จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒. จำแนกตามโรงเรียน โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ” ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของครู ทั้ง ๖ ด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ๑.ด้านการเรียนการสอน ๒.ด้านหลักสูตร ๓.ด้านการวัดและประเมินผล ๔.ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ๕. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ๖. ด้านสื่อการเรียนการสอนตามลำดับ

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนของครูจำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสูงสุดแผนกสามัญ วุฒิการศึกษาสูงสุดแผนกบาลี และภูมิลำเนา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

๓. นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางในพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู ดังนี้ ๑) หลักสูตรมีเนื้อหาเกินไปทำให้เข้าใจยากไม่เหมาะสมกับผู้เรียนใน

^๖พระครูนิวตปิยสวัสดิ์ ปิยวณโณ, “ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน: ศึกษากรณีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์ ” , วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ปัจจุบัน ๒) การจัดการเรียนการสอนของครูขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ขาดการสอนแบบบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเครียด ๓) การใช้สื่อการเรียนการสอน ขาดการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ๔) กิจกรรมการเรียนการสอน คือ มีกิจกรรมบ้างแต่ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ๕) บรรยากาศด้านสิ่งแวดล้อมไม่ดี ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน ๖) การวัดและประเมินผลยังไม่ชัดเจนและยังขาดการรายงานที่เป็นระบบ

๔. แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือ ๑) ด้านหลักสูตร ควรพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ๒) ด้านการเรียนการสอน ควรให้ความสำคัญแก่นักเรียนและครูสอนและสนับสนุนงบประมาณอย่างจริงจัง ๓) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรซื้ออุปกรณ์และเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ๔) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียน ๕) ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ควรจัดบรรยากาศให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ๖) ด้านการวัดและประเมินผล ควรประชุมคณะครูสรุปผลการประเมินการเรียนการสอน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาร่วมกัน”

และผลวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระบุญทัน จารุวณโณ (กณาลักษณ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนสิรินธรวิทยานุสรณ์เทศบาลตำบลนิคมลำโดมน้อย อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า ๑) การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนสิรินธรวิทยานุสรณ์เทศบาลตำบลนิคมลำโดมน้อย อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการละเว้นอบายมุข ด้านความมีสัมมาคารวะอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความมีวินัยในตนเอง และด้านความเมตตากรุณา อยู่ในระดับปานกลาง ๒) ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนสิรินธรวิทยานุสรณ์เทศบาลตำบลนิคมลำโดมน้อย อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา เกรดเฉลี่ย และอาชีพผู้ปกครองต่างกันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมความมีวินัยของนักเรียน โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ด้านอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ ๐.๐๕ จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ ๓) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนสิรินธรวิทยานุสรณ์ เทศบาลตำบลนิคมลำโดมน้อย อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ที่สำคัญได้แก่ นักเรียน ควรสุขภาพแข็งแรงไม่นำอาหารมารับประทานขณะครูสอนเวลาผู้ใหญ่เดินผ่านโน้มตัวลงทำความเคารพ มีความเอ็นดูสัตว์ไม่ทำร้ายสัตว์ และไม่เสพสิ่งเสพติดของมึนเมา”

๕.๒.๕ ข้อเสนอแนะทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่

“พระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด), “การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

“พระบุญทัน จารุวณโณ (กณาลักษณ์), “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนสิรินธรวิทยานุสรณ์เทศบาลตำบลนิคมลำโดมน้อย อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๓-๑๐๕.

ก. ด้านเนื้อหา ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการบูรณาการเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ควรพัฒนาเนื้อหาสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาสู่กระบวนการปฏิบัติ และ ควรนำหลักการที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละชั้นเรียน

ข. ด้านเทคนิคการสอน ข้อเสนอแนะคือ ควรพัฒนาการเทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และควรให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริงและนำไปใช้ได้ถูกต้อง

ค. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะคือ ควรจัดนิมนต์พระสอนศีลธรรมมาสอนในโรงเรียน มาสอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่นักเรียน และควรจัดกิจกรรมทำวัตรทำบุญ ศึกษาศาสนสถานในพระพุทธศาสนา

ง. ด้านสื่อการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะคือ ควรประยุกต์สื่อสมัยใหม่เพื่อใช้กับวิชาพระพุทธศาสนา และควรผลิตสื่อการสอนที่ประยุกต์ให้ง่ายต่อการเรียนการสอน

จ. ด้านสภาพแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะคือ ควรจัดจำลองห้องให้มีโต๊ะหมู่บูชา พระประธาน ภาพพุทธประวัติ นิทานธรรมชาดก เพื่อใช้บริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และควรจัดลานธรรมให้ร่มรื่นเพื่อใช้ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ฉ. ด้านการวัดผลและประเมินผล ข้อเสนอแนะคือ ควรจัดให้มีการสอบวัดผลความรู้เฉพาะวิชาพระพุทธศาสนา และ ควรประเมินผลและประกาศยกย่องเกียรติคุณแก่ผู้ผ่านการเรียนรู้และปฏิบัติ เพื่อให้มีกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียน

ข้อเสนอแนะทั้ง ๖ ด้านนั้นได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาภูมรินทร์ สารโทร (อุณอุทรณ์) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับความคิดเห็นในการพัฒนาการเรียนการสอนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม. เขต ๓ พบว่า ความคิดเห็นในการพัฒนางานการเรียนการสอนของครูโดยภาพรวม ด้วยการทำแผนการสอน อยู่ในระดับมาก การใช้สื่อ อยู่ในระดับมาก ด้านการวัดผลและการประเมินผล อยู่ในระดับมากปัจจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นในการพัฒนางานวิชาการด้านการสอนของครูทุกด้านมีระดับคุณภาพอยู่ในระดับดี อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยต่างๆ เช่น การสนับสนุนของผู้บริหาร วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ การนิเทศการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน ครูมีความรู้ เทคนิคและประสบการณ์การสอนมากความคิดเห็นในการพัฒนางานวิชาการด้านการสอนของครูดีเช่นกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยต่างๆ ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีการบริหารการเรียนการสอนและพัฒนาการสอนได้ดีขึ้นอันจะนำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้นของนักเรียน และงานวิจัยของ พระมหาสมชาย ธมมวโร ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และครูประจำการในโรงเรียนในเขตภาคีเจริญ กรุงเทพมหานคร พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนส่วนใหญ่มีอายุในระหว่าง ๓๑-๓๕ ปี สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีวุฒินักธรรมชั้นเอกประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓ ประโยคโดยครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระหว่าง ๓-๔ปี และเคยเข้าร่วมโครงการอบรมวิธีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยคิดเป็นร้อยละ ๘๖.๒ นอกจากนี้ยังการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในวิชาพระพุทธศาสนาจากสื่ออินเทอร์เน็ต และมีการใช้สื่อทางธรรมชาติในการสอน

๕.๒.๖ อภิปรายผลการวิจัยโดยภาพรวม

จากผลการวิจัย เรื่อง “การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา ” พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า ครูมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เช่น การใช้เทคนิคต่างๆ ในการสอน การใช้สื่อในการเรียนการสอนที่น่าสนใจ การสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ครูยังจัดกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติควบคู่กันด้วย แสดงให้เห็นว่า การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา ประสบผลสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่องการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะความคิดเห็นเพิ่มเติมซึ่งได้จากผลการวิจัยครั้งนี้ โดยสรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ด้านเนื้อหา กระทรวงศึกษาธิการควรมีการบูรณาการเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา โดยมีการกำหนดหลักสูตรที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน สามารถเอาไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง และบรรจุให้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาหลักในการเรียนการสอนทุกระดับชั้น

๒) ด้านเทคนิคการสอน กระทรวงศึกษาธิการควรจัดอบรมเทคนิคการสอนให้กับครู เพื่อพัฒนาเทคนิคการสอนให้ทันสมัย และดึงดูดความสนใจแก่นักเรียน

๓) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนควรมีนมต้นพระสงฆ์มาสอนเป็นประจำ และควรนำนักเรียนไปทัศนศึกษาตามวัดต่างๆ เพื่อให้ได้ศึกษาจากสถานที่จริง ได้ฝึกปฏิบัติจริงๆ

๔) ด้านสื่อการเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการควรพัฒนาสื่อการสอนให้ทันสมัย ควรมีหนังสือประกอบการเรียนการสอนที่น่าสนใจมากขึ้น

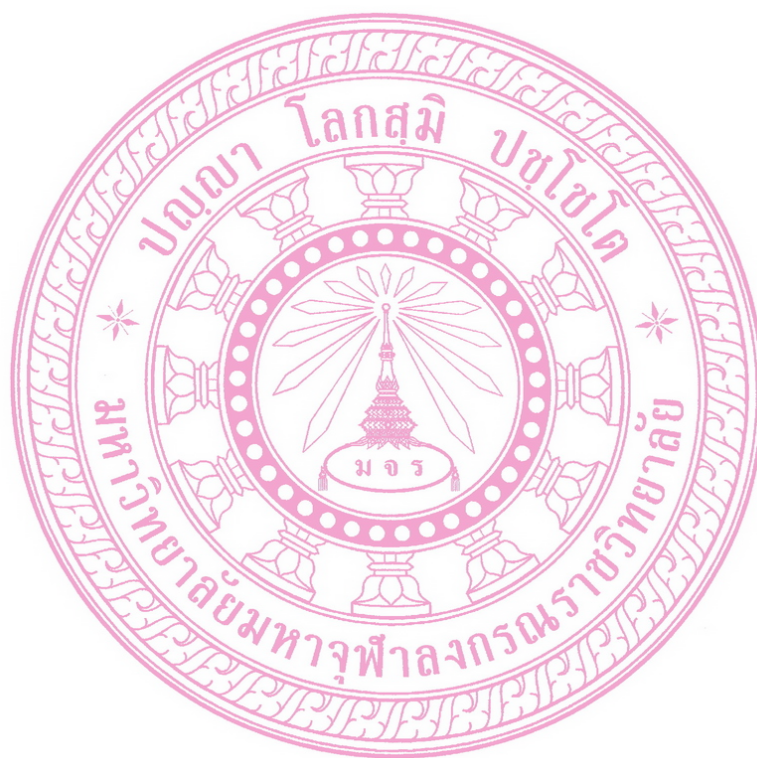
๕) ด้านสภาพแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอน โรงเรียน ควรมีห้องพระพุทธศาสนา ควรมีโต๊ะหมู่ พระพุทธรูป แผ่นภาพพุทธประวัติ

๖) ด้านการวัดผลและประเมินผล โรงเรียน ควรวัดผล จากหลากหลายกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การตอบปัญหาธรรมะ การนั่งสมาธิ เป็นต้น

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่เดียวกันและระหว่างเขต

๒) ควรศึกษาวิจัยโดยใช้เครื่องมืออื่นๆ เช่น แบบสอบถามสถานการณ์ และแบบสัมภาษณ์ เพื่อได้ผลการศึกษาในเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก . ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. “การศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนา การเรียนการสอน ธรรมศึกษาในสังคมไทย”. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๔.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวการสอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔.**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๒๑.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **แผนการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา วิชาพระพุทธศาสนา เล่ม ๑-๖.** กรุงเทพมหานคร : ๒๕๓๕.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา** กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๔๕.

กรมวิชาการ. **คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑.** กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๓.

กิตติมา ปรีดีติติก. **การบริหารและการนิเทศเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์, ๒๕๓๒.

ฉันทิ ธาตุทอง. **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.** กรุงเทพมหานคร : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๒.

ใจทิพย์ เข็วรัตนพงษ์. **การพัฒนาหลักสูตร : หลักและแนวปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, ๒๕๓๙.

ทัศนีย์ ศุภเมธี. **พฤติกรรมการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตร และการสอน คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรีสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ , ๒๕๓๘.

ทัศนีย์ ศุภเมธี. **หลักการและการจัดการประถมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๒.

ทิวดี มณีโชติ. **การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.**

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ทิตนา เขมมณี. **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพ.**

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

เทศ แก้วกลสิกรรม. **หลักการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา .** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘.

อึ้ง บั้วศรี. **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาการศึกษา, ๒๕๔๒.

บวร อนันต์ศรี. “ศึกษาสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี”.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๔๘.

ประภาพร สุวรรณ. **ความเห็น : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

ประเสริฐ ธรรมโวหาร. **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๒.

พรชูลี อาชาวอรุณ และคณะ. **รายงานฉบับย่อโครงการศึกษาวิจัยการศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙.

พระธรรมโกศาจารย์. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ศ.ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์. **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนา กับศาสตร์สมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร : หจก.สามลดา, ๒๕๕๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๗.

พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตฺโต). **กรรมของคนไทย ทำกันไว้เอง**. นครปฐม : บริษัท จ.เจริญอินเตอร์พรีน (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๓.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช . **เอกสารการสอนชุดวิชา วิทยาการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐.

เรื่องวิทย์ นนทภาและคณะ. **เอกสารประกอบการสอน วิชาเลือกและเทคโนโลยีการสอนหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

แรมสมร อยู่สถาพร. **การสร้างและการใช้หลักสูตรประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

วไลพร คุโณทัย. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

วารี ธีระจิตร. **การจัดและปรับปรุงสภาพห้องเรียน**. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

วิเชียร เกตุสิงห์. **คำเฉลี่ยกับการแปลความหมาย : เรื่องง่ายๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้**. ข่าวสารการวิจัยการศึกษา, ๒๕๔๓.

วีระ โรจน์พจนรัตน์. **สรุปผลการดำเนินงาน โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๐**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐.

สนอง อินละคร. **เทคนิควิธีการและนวัตกรรมที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง**. อุบลราชธานี : อุบลกิจออฟเซตการพิมพ์, ๒๕๔๔.

สนั่น ปัทมะทิน. **สื่อการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร : เสรีการพิมพ์, ๒๕๓๕.

สนธิ เจริญธรรม. **การวัดผล ประเมินผล**. นครศรีธรรมราช : สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๐.

สนธิ ศรีสำแดง. **พระพุทธศาสนากับการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๗.

สมพงษ์ สิงหะพล. **ศัพท์หลักสูตร เล่ม ๑**. นครราชสีมา : สมบูรณ์การพิมพ์, ๒๕๔๒.

สมศักดิ์ สินธุระเวชชัย. **การประเมินผลการเรียน**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๑.

สันติ บุญภิรมย์. **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร : บุ๊ค พอยท์, ๒๕๕๒.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **รายงานการเสวนาวิชาการเรื่องกระบวนการสร้างเสริมจริยธรรม : บูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. **มาตรฐานการปฏิบัติงานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ , ๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๒.

สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์. **หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. นครราชสีมา : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๕.

สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์. **หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร**. นครราชสีมา : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๒.

สุชา จันทน์เอม. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๙.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **หลักพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สุนีย์ ภูพันธ์. **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร**. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๔๖.

แสง จันทรงาม. **การสอนจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ศึกษาศาสตร์สาร, ๒๕๓๔.

หวน พิณธุ์พันธ์ . รองศาสตราจารย์ **การบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์กับชุมชน**. กรุงเทพมหานคร. ห้างหุ้นส่วนจำกัด อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๙.

อมรา เล็กเริงสินธุ์. **การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเอกสารตำราทางวิชาการ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๓๗.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

เกษร ทิทา. “ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสร้างแป้นดอนนาแพง” . วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธ

ศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ฉัตรกร วรณโก. “ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน วิชา สังคมศึกษาในโรงเรียน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด). “การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร” . **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระครูนิเวศปิยสวัสดิ์ ปิยวณโณ. “ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมที่มีการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียน: ศึกษากรณีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์” . **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน (สอนเล็ก). “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาตามแนววิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดขมิ้นมีต อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” . **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูเมตตามงคโลวิศิษฐ์. “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑” . **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระบุญทัน จารุวณโณ (กมลลักษณ์). “การศึกษาพฤติกรรมการเชิงจริยธรรมกับความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนสิรินธรวิทยานุสรณ์เทศบาลตำบลนิคมลำโดมน้อย อำเภอสรินธร จังหวัดอุบลราชธานี” . **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๓.

พระปรีชา ปรีชาโน . “การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา : กรณีศึกษา โรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” . **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาธีรศักดิ์ ธีรวโร (ยอดยศ). “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการหน่วยวิทยบริการคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม” . **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๖.

พระราตรี สิริจินโท. “ความเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑” . **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา)** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระสถิต มหาลาภ (ศรีเมือง). “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” . **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระสฤทธิ์ สุมโน (บุญใหญ่). “ทัศนคติที่มีต่อการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในชาดกเรื่องพระมหาชนก ไปปรับใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนประทุมวรราชวิทยา ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี” . **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๔.

พัฒนา จันทนา. “ความคิดเห็นของนักเรียนในเขตการศึกษา ๘ เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” . **วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒.**

รสสุคนธ์ ยมกนิษฐ์. “ศึกษาระบบการเรียนรู้อตามแนวพระพุทธศาสนา” . **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๓) วารสาร :

ธนู ศรีทองและคณะ.การศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๑. **พุทธจักรโลก** รมเย็นดับเชิญได้ด้วยศาสนา. ปีที่ ๖๓ ฉบับที่ ๑๐. ตุลาคม ๒๕๕๒ : ๕๑.

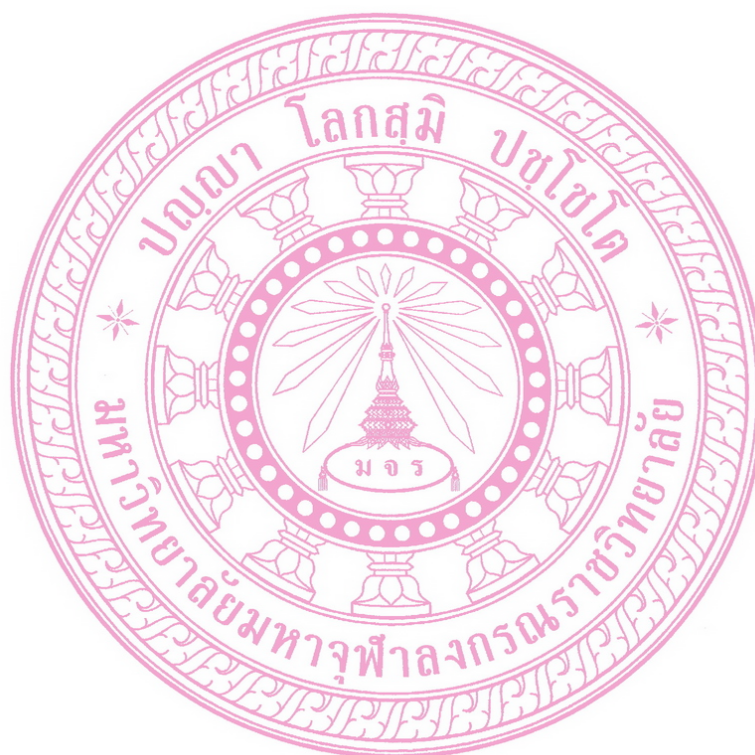
พิทักษ์ ลีนาลาด. “ วิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน” . **พุทธศาสนศึกษา**. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๔๙) : ๗๒.

๒. ภาษาอังกฤษ ข้อมูลทฤษฎีภูมิ

Beauchamp George A. **A Curriculum theory**. 4th ed Itasca. Ill: F.E. Peacock. 1981.

Guilford. **Measurement and Evaluation in Teaching**. New York : McGraw-Hill. 1965.

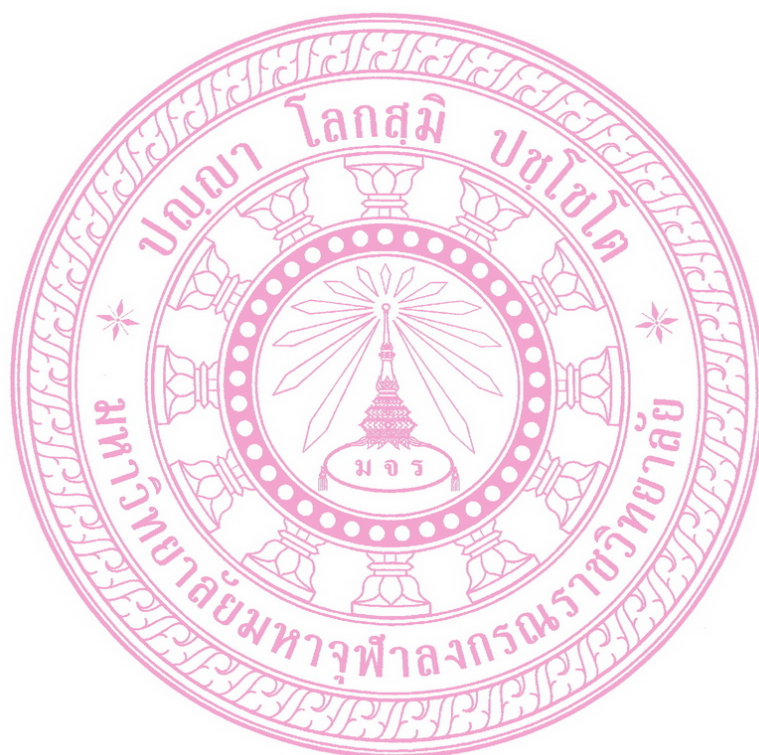
Howard Gardner. **Frames of Mind : The Theory of Multiple Intelligences**. New York : Basic Book, 1985.

ภาคผนวก ก.
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ

หนังสือผู้เชี่ยวชาญ ๑

หนังสือผู้เชี่ยวชาญ ๒

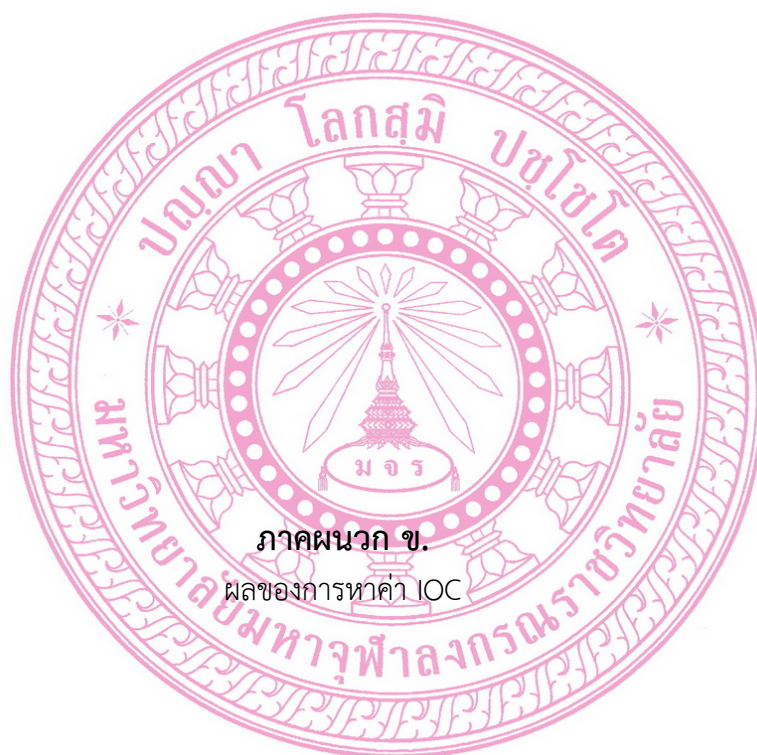

หนังสือผู้เชี่ยวชาญ ๓

หนังสือผู้เขียนฯ ๔

ภาคผนวก ข.
ผลของการทาคำ IOC

ผลลัพธ์ค่า ioc

เรื่อง การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อ เป็นเครื่องมือในการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษา การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับผู้วิจัย เพื่อใช้ในการวางแผน พัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ข้อมูลที่ได้จะแปลผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลรายฉบับนี้เป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยนี้เท่านั้น ไม่มีผลกระทบใดๆต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับ การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๖ ด้านๆละ ๕ ข้อ ทั้งหมด ๓๐ ข้อ

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๖ ด้าน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดีและขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

พระพิชิต วิชิตวิโส (เขาว์ชาญ)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

๑. สถานภาพ

- ๑) ครู ๒) นักเรียน

๒. เพศ

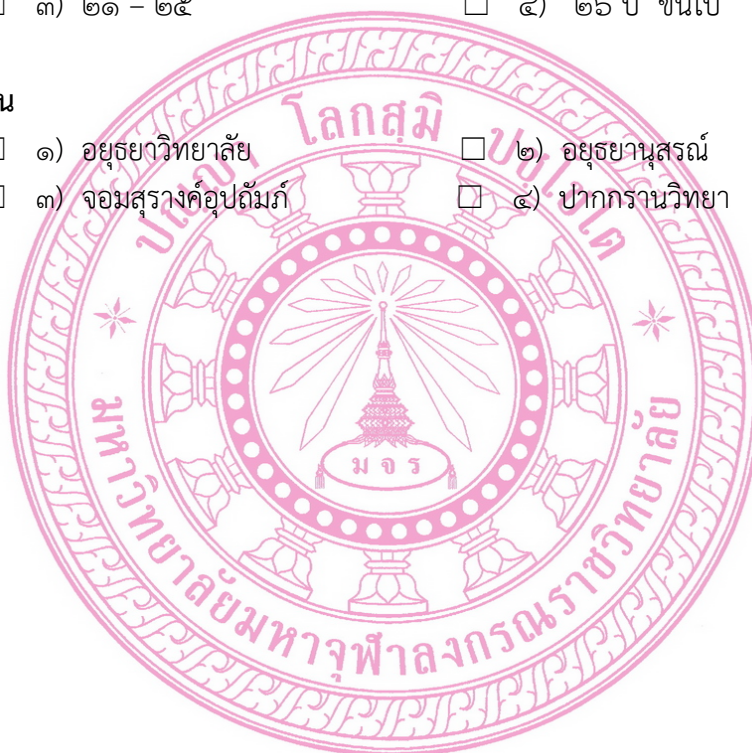
- ๑) ชาย ๒) หญิง

๓. อายุ

- ๑) ต่ำกว่า ๑๖ ๒) ๑๖ - ๒๐
 ๓) ๒๑ - ๒๕ ๔) ๒๖ ปี ขึ้นไป

๔. โรงเรียน

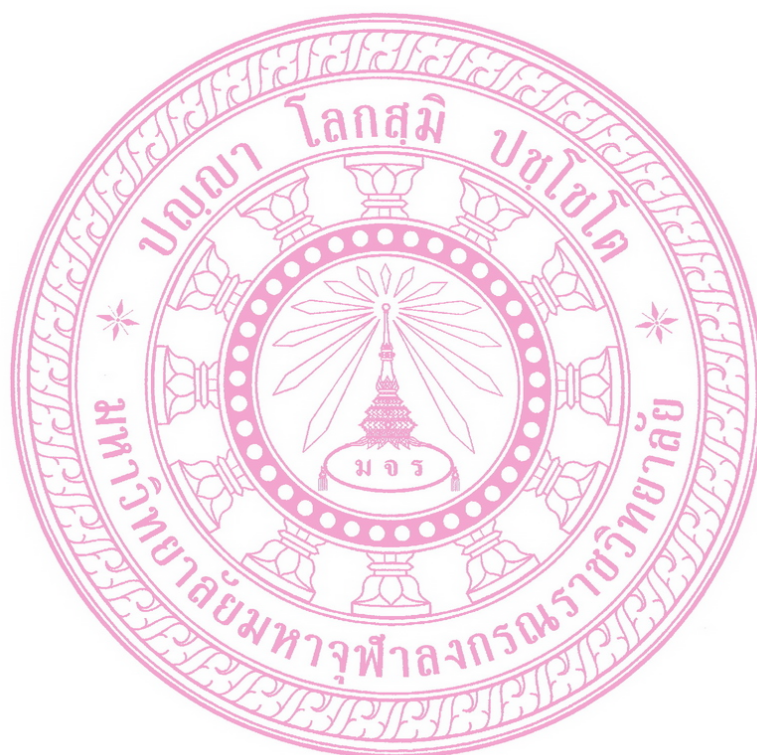
- ๑) อยุธยาวิทยาลัย ๒) อยุธยานุสรณ์
 ๓) จอมสุรางค์อุปถัมภ์ ๔) ปากกรานวิทยา

ตอนที่ ๒

ลำดับ ที่	รายการ	ระดับความเห็น					
		๑	๒	๓	๔	๕	ร ผลลัพธ์
	ด้านเนื้อหา						
๑	เนื้อหาสาระที่เรียนมีความยากง่าย	๐	๑	๑	๑	๑	๔
๒	เนื้อหาสาระมีประโยชน์	๑	๑	๑	๑	๑	๕
๓	เนื้อหาสาระส่งเสริมการเรียนรู้	๐	๑	๑	๑	๑	๔
๔	เนื้อหาสาระเหมาะสมกับการเรียนรู้	๐	๑	๑	๑	๑	๔
๕	เนื้อหาสาระดึงดูดความสนใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕

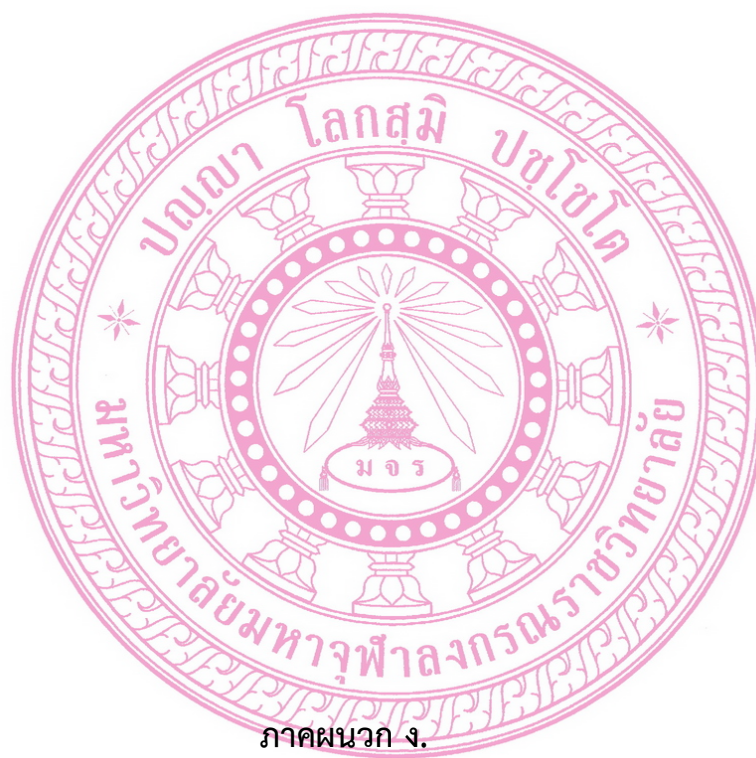
	ด้านการเรียนการสอน							
๖	มีการนำเข้าสู่บทเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๗	มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘
๘	มีการเลือกใช้วิธีการสอนหลากหลายรูปแบบ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๙	มีการตั้งคำถามกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ความคิด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๑๐	มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่ถูกต้อง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
	ด้านกิจกรรม							
๑๑	จัดกิจกรรมด้านคั่นคว่ำอภิปราย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๑๒	จัดกิจกรรมด้านศึกษานอกสถานที่	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๑๓	มีการจัดกิจกรรมด้านนิทรรศการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๑๔	จัดกิจกรรมด้านการสาธิต	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๑๕	จัดกิจกรรมด้านการอบรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
	ด้านสื่อการเรียนการสอน							
๑๖	ใช้สื่อที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๑๗	ใช้สื่อการสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๑๘	ใช้สื่อการสอนประกอบการบรรยายอภิปรายเนื้อหาสาระ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๑๙	ใช้สื่อการสอนได้อย่างคล่องแคล่ว	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๒๐	ใช้สื่อการสอนที่ท่านสร้างขึ้นเอง	๐	๐	๑	๑	๑	๓	๐.๖
	ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน							
๒๑	สร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนมีชีวิตชีวา	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘
๒๒	สภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๒๓	มีการสอดแทรกคติธรรมเตือนสตินักเรียนอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๒๔	อธิบายเรื่องยากให้กลายเป็นเรื่องง่าย	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘
๒๕	ให้ความสำคัญต่อนักเรียนทุกคนได้อย่างทั่วถึง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
	ด้านวัดผลและประเมินผล							
๒๖	แบบทดสอบตรงตามเนื้อหาที่สอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๒๗	ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๒๘	มีการประเมินผลก่อนและหลังเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๒๙	มีการทดสอบความรู้ได้หลากหลายวิธี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑
๓๐	มีการทดสอบความรู้ของนักเรียนสม่ำเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑

ภาคผนวก ค.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ Try-out

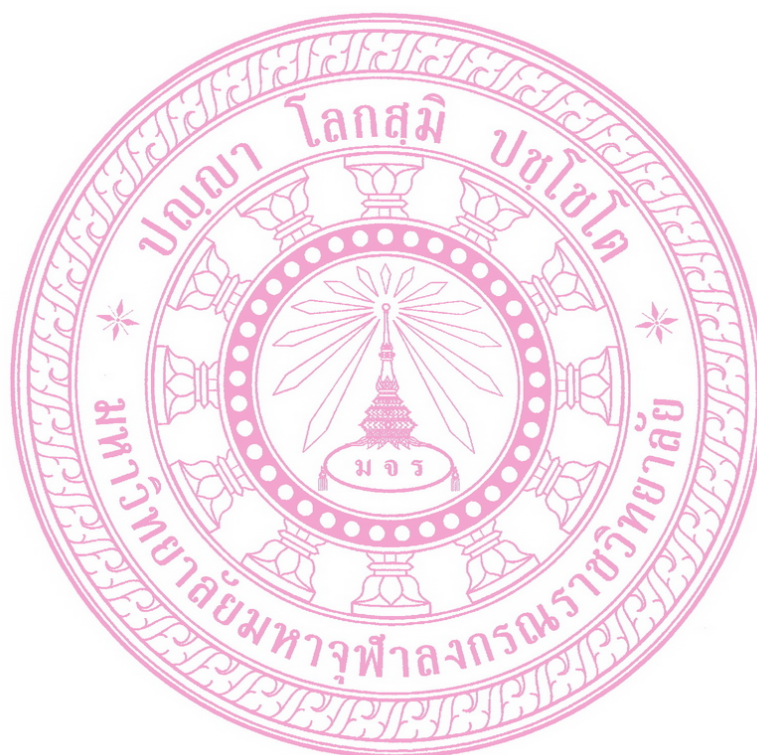

ภาคผนวก ง.

ผลของการหาค่า Alpha

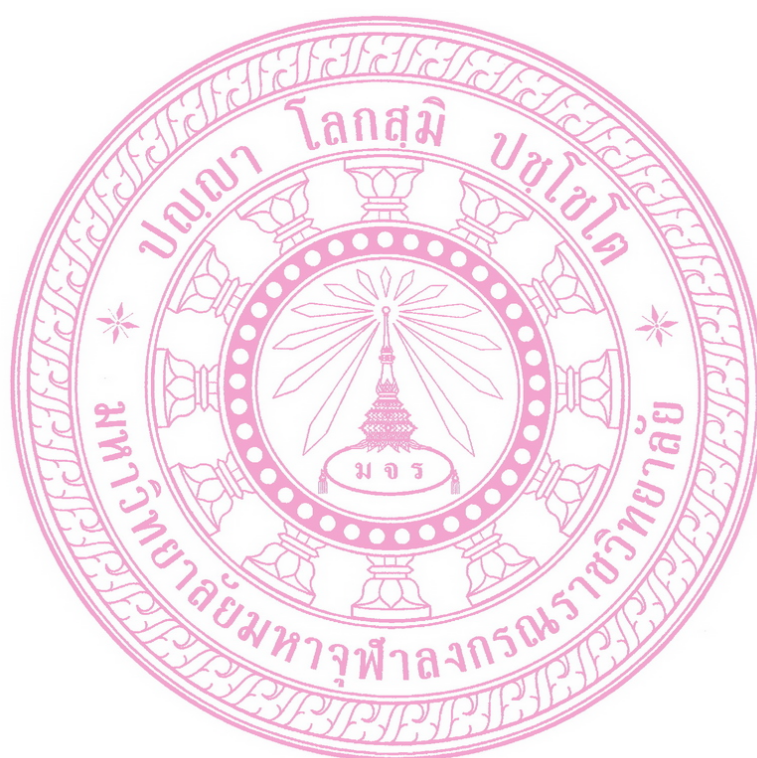
ผลแจก ๓๐ ชุด

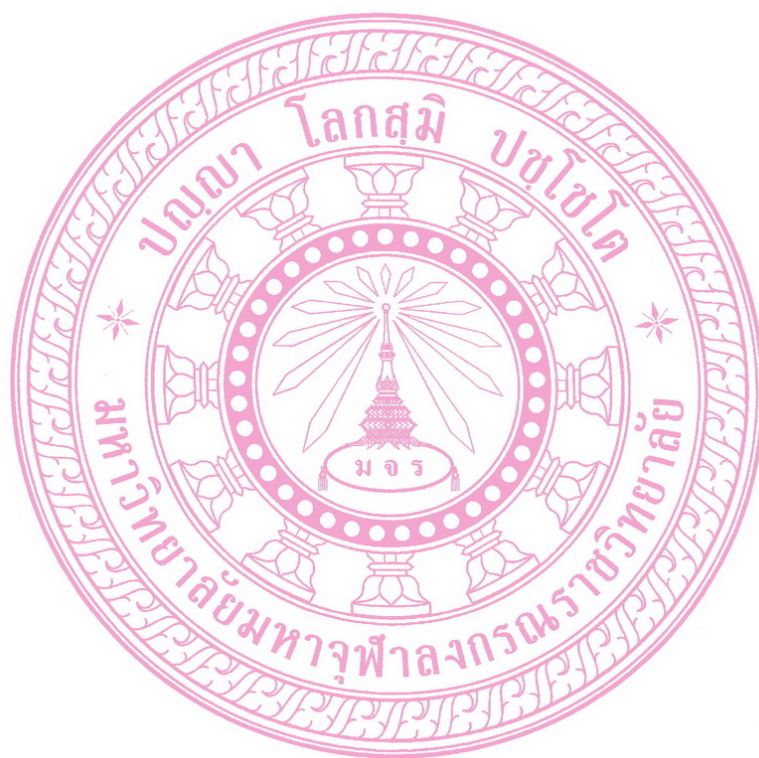

ภาคผนวก จ.
หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม **โรงเรียนที่ ๑**

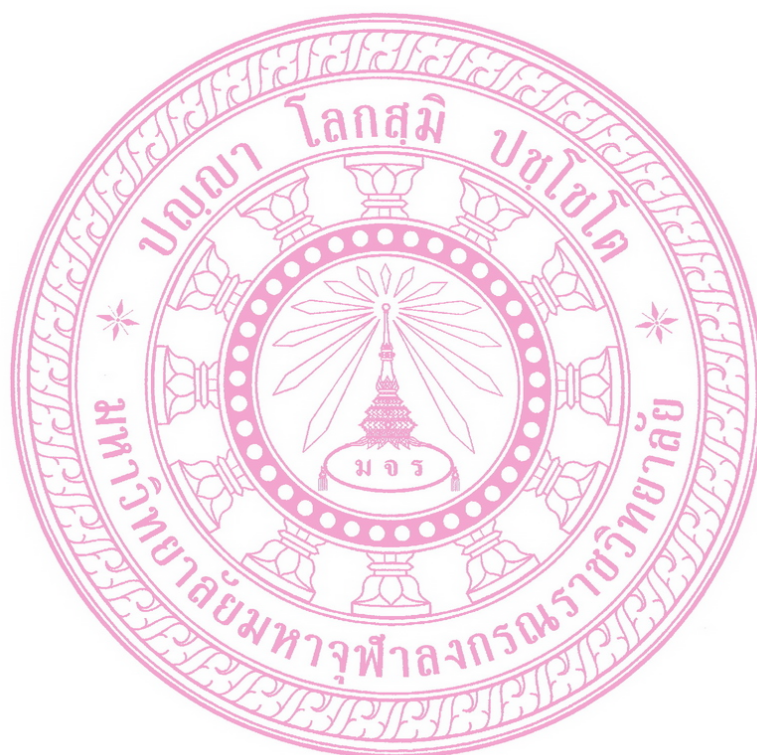
หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม **โรงเรียนที่ ๒**

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม **โรงเรียนที่ ๓**

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม **โรงเรียนที่ ๔**

ภาคผนวก ฉ.
แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อ เป็นเครื่องมือในการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษา การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับผู้วิจัย เพื่อใช้ในการวางแผน พัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ข้อมูลที่ได้จะแปลผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลรายฉบับนี้เป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยนี้เท่านั้น ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับ การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง ๖ ด้านๆละ ๕ ข้อ ทั้งหมด ๓๐ ข้อ

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๖ ด้าน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบ
แบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดีและขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

พระพิชิต วิชิตวิโส (เชาว์ชาญ)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

๑. สถานภาพ

- ๑) ครู ๒) นักเรียน

๒. เพศ

- ๑) ชาย ๒) หญิง

๓. อายุ

- ๑) ต่ำกว่า ๑๖ ๒) ๑๖ - ๒๐
 ๓) ๒๑ - ๒๕ ๔) ๒๖ ปี ขึ้นไป

๔. โรงเรียน

- ๑) อยุธยาวิทยาลัย ๒) อยุธยานุสรณ์
 ๓) จอมสุรางค์อุปถัมภ์ ๔) ปากกรานวิทยา

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับ การบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียน

มัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด โดยกำหนดคะแนนกับระดับ ความต้องการ ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด ให้ค่าเท่ากับ ๕
เห็นด้วยมาก ให้ค่าเท่ากับ ๔
เห็นด้วยปานกลาง ให้ค่าเท่ากับ ๓
เห็นด้วยน้อยสุด ให้ค่าเท่ากับ ๒
เห็นด้วยต้องปรับปรุง ให้ค่าเท่ากับ ๑

ลำดับ ที่	รายการ	ระดับความเห็น				
		๑	๒	๓	๔	๕
ด้านเนื้อหา						
๑	เนื้อหาสาระที่เรียนมีความยากง่าย					
๒	เนื้อหาสาระมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน					
๓	เนื้อหาสาระส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา					
๔	เนื้อหาสาระเหมาะสมกับการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา					
๕	เนื้อหาสาระสร้างความน่าสนใจ หรือกระตุ้นความรู้สึกรักของผู้เรียน					
ด้านการเรียนการสอน						
๖	มีการนำเข้าสู่บทเรียน ระบุวัตถุประสงค์การเรียนรู้					
๗	มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ วิชาพระพุทธศาสนา					
๘	มีการเลือกใช้วิธีการสอนหลากหลายรูปแบบ ที่เหมาะสมกับชั้นเรียน					
๙	มีการตั้งคำถามกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ความคิด					
๑๐	มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่ถูกต้อง					
ด้านกิจกรรม						
๑๑	จัดกิจกรรมด้านคันคว่ำ เกี่ยวกับพุทธประวัติและคำสอนต่างๆ ทุกครั้ง					
๑๒	จัดกิจกรรมด้านศึกษานอกสถานที่ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา					
๑๓	มีการจัดกิจกรรมด้านนิทรรศการ เกี่ยวกับวันสำคัญในพระพุทธศาสนา และอื่นๆ					
ลำดับ ที่	รายการ	ระดับความเห็น				
		๑	๒	๓	๔	๕

๑๔	จัดกิจกรรมด้านการสาธิต เช่นจัดประกวดผลงานวิชาพระพุทธศาสนา, ตอบปัญหาธรรม, นิทานธรรม, สวดมนต์หมู่ เป็นต้น					
๑๕	จัดกิจกรรมด้านการอบรม คุณธรรม-จริยธรรม, เข้าค่ายพุทธบุตร, ปฏิบัติธรรมนำชีวิต					
ด้านสื่อการเรียนการสอน		๑	๒	๓	๔	๕
๑๖	ใช้สื่อที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน					
๑๗	ใช้สื่อการสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน					
๑๘	ใช้สื่อการสอนประกอบการบรรยายอภิปราย ช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระ					
๑๙	ใช้สื่อการสอน, อุปกรณ์ ถูกต้องตามวิธีการใช้และจัดเก็บเข้าที่เพื่อนำมาใช้ในครั้งต่อไปได้					
๒๐	ใช้สื่อการสอนที่ท่านสร้างขึ้น หรือพัฒนาขึ้นอย่างคุ้มค่า					
ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน						
๒๑	สร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนมีชีวิตชีวาน่ารู้่น่าเรียน					
๒๒	จัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้					
๒๓	มีการสอดแทรกคติธรรมเตือนสตินักเรียนอยู่เสมอ					
๒๔	อธิบายเรื่องยากให้กลายเป็นเรื่องง่ายโดยใช้เทคนิคที่หลากหลาย					
๒๕	เอาใจใส่ให้ความสำคัญต่อนักเรียนทุกคนได้อย่างทั่วถึง					
ด้านวัดผลและประเมินผล						
๒๖	แบบทดสอบตรงตามเนื้อหาที่สอน					
๒๗	ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล					
๒๘	มีการประเมินผลก่อนและหลังเรียน					
๒๙	มีการทดสอบความรู้ได้หลากหลายวิธี					
๓๐	มีการทดสอบความรู้ของนักเรียนสม่ำเสมอ					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะต่อ แบบสอบถามการบริหาร การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน
โรงเรียน มัธยมศึกษา อำเภอมะนังศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. ด้านเนื้อหา

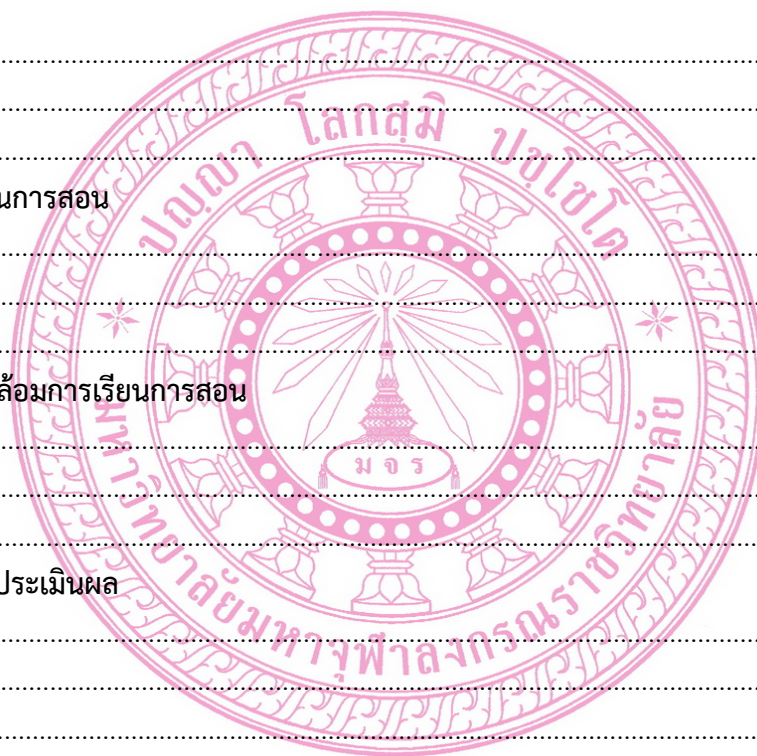
๒. ด้านการเรียนการสอน

๓. ด้านกิจกรรม

๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน

๕. ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน

๖. ด้านวัดผลและประเมินผล

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

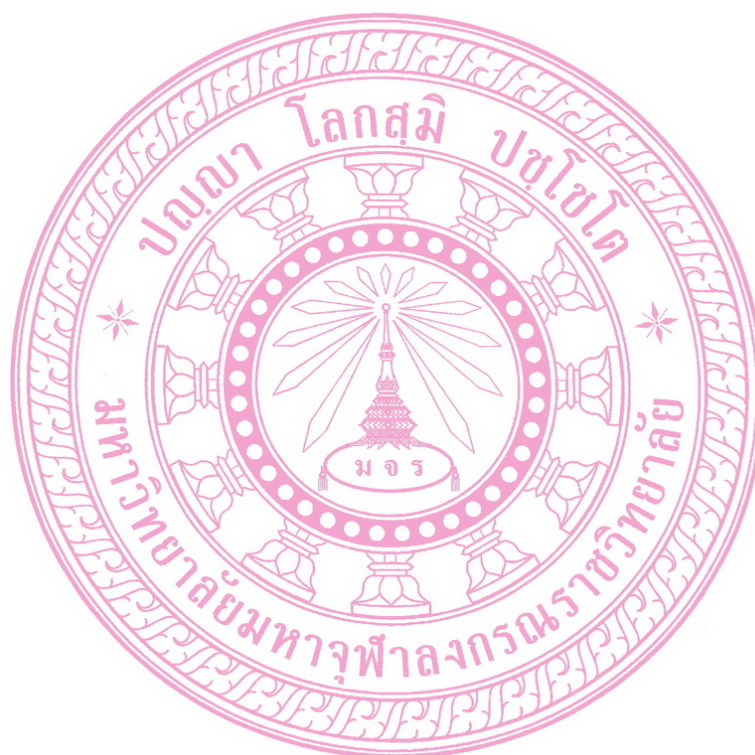
ภาคผนวก ข.
 ตารางแสดงขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่

ตารางแสดงขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)

ขนาดประชากร	ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความคลาดเคลื่อน (e)					
	± 1%	± 2%	± 3%	± 4%	± 5%	± 10%
500	*	*	*	*	222	83
1,000	*	*	*	385	286	91
1,500	*	*	638	441	316	94
2,000	*	*	714	476	333	95
2,500	*	1,250	769	500	345	96
3,000	*	1,364	811	517	353	97
3,500	*	1,458	843	530	359	97
4,000	*	1,538	870	541	364	98
4,500	*	1,607	891	549	367	98
5,000	*	1,667	909	556	370	98
6,000	*	1,765	938	566	375	98
7,000	*	1,842	959	574	378	99
8,000	*	1,905	976	580	381	99

9,000	*	1,957	989	584	383	99
10,000	5,000	2,000	1,000	588	385	99
15,000	6,000	2,143	1,034	600	390	99
20,000	6,667	2,222	1,053	606	392	100
25,000	7,143	2,273	1,064	610	394	100
50,000	8,333	2,381	1,087	617	397	100
100,000	9,091	2,439	1,099	621	398	100
∞	10,000	2,500	1,111	625	400	100

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระพิชิต วิชิตวิโส (เขารักษา)
เกิด	เกิดวัน ๔ ๖ ค่ำ ปีเถาะ วันพุธที่ ๒๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๐
สถานที่เกิด	โรงพยาบาล อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
การศึกษา	พ.ศ. ๒๕๔๒ สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านหนองผักแว่น ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
	พ.ศ. ๒๕๔๔ ๕ สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
	พ.ศ. ๒๕๔๖ สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร
	พ.ศ. ๒๕๔๘ ๘ สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
	พ.ศ. ๒๕๕๓ สำเร็จการศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย คณะสังคมศาสตร์ รุ่นที่ ๕๗
อุปสมบท	วัน ๑ ๖ ค่ำ ปี ๑๑ วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ เวลา ๐๙.๔๙ น. ณ วัดศรีประจักษ์ ตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สังกัด	วัดศรีประจักษ์ ตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ประสบการณ์ทำงาน	พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้รับการแต่งตั้งเป็น ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักเรียนวัดศรีประจักษ์ คณะสงฆ์อำเภอวังน้อย
	พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้รับการแต่งตั้งเป็น ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดศรีประจักษ์ สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
	พ.ศ. ๒๕๕๕ ๓ ได้รับการแต่งตั้งเป็น เจ้าหน้าที่สำนักงานเจ้าคณะอำเภอวังน้อย ตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
	พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้รับการแต่งตั้งเป็น หัวหน้าฝ่ายการศึกษาและอบรม วัดศรีประจักษ์ ตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
	พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้รับการแต่งตั้งเป็น พระธรรมวิทายากร กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ประจำคลินิกคุณธรรม วิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชยการอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
	พ.ศ. ๒๕๕๖ ได้เข้ารับหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ ฝ่ายธรรมวิจย ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
	ตำแหน่งนักจัดการงานทั่วไป
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดศรีประจักษ์ ตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

เบอร์โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๑๔-๗๐๖ มือถือ ๐๘-๒๒๘๗-๒๙๑๒

E-mail : Phichit_1641@hotmail.com

